

LA REALITAT, EL FACTOR HUMÀ I LA POLÍTICA

(Apunts d'una reflexió...)

PART PRIMERA

Joan Masuet i Puxeu
Llinars, 2005

PART PRIMERA
(La meva concepció del món)

LA REALITAT

I. L'UNIVERS CREAT

II. L'ÉSSER HUMÀ

III. SOBRE LA CONDICIÓN ESPIRITUAL

EL FACTOR HUMÀ

I. LA CONSTRUCCIÓ DE L'HOME

II. SOBRE LA MENT

III. LA FORMACIÓ HUMANA

Voldria que aquest món fos un món obert, un món amb sentit de la unitat, solidari. Un món per a la creativitat i per al desenvolupament humà. I que tots plegats hi poguéssim contribuir.

Pròleg

Conèixer la realitat és el més important, ja que tot és des del coneixement i no res des de la ignorància.

Tota persona hauria d'arribar a copsar el sentit que tenen les coses del nostre món, del món material i espiritual que ens envolta i del qual formem part. Tanmateix, l'home és un fet històric i només n'assolirà el seu ple significat al llarg del temps, és a dir, al llarg de la història de tota la humanitat.

L'home coneixerà allò que vol saber al llarg de la seva història, en dependència del seu esforç i de la seva creativitat. L'home forma part de la humanitat, i aquesta no és només la del seu temps sinó la de tots els temps, passats, presents i futurs.

El perill de no entendre el món en què es viu és la marginació, i com a conseqüència el de la passivitat o el de fer-nos estar en contra de tot, no tant per canviar-ho com per destruir-ho.

Crec que tornarem a viure, en algú o altri, els nostres somnis i que algú trobarà la resposta, al llarg del temps, a totes les nostres preguntes.

LA REALITAT

- I. L'UNIVERS CREAT
- II. L'ÉSSER HUMÀ
- III. SOBRE LA CONDICIÓN ESPIRITUAL

Goethe, diu al respecte:

“L'ésser humà és una criatura obscura que no sap d'on ve ni a on va, coneix molt poc del món i encara menys de si mateix”.

I

L'UNIVERS CREAT

La realitat

Més enllà de la recerca científica, l'univers planteja interrogants de tal magnitud que des del principi del temps han mogut l'home a cercar-ne alguna explicació. Aquesta tasca d'indagació, sobre el significat del món en què vivim, constitueix l'objecte del pensament filosòfic al llarg de la història. L'ésser humà, durant la seva existència, es planteja el significat d'aquesta; entendre el món que ens envolta i a nosaltres mateixos esdevé una qüestió capital per tal de trobar sentit a les nostres vides i als nostres projectes. De fet, la societat avança inspirada en idees que suposen una certa interpretació d'aquesta realitat existencial.

Per això, conèixer com són les coses realment és el més important. La realitat s'interpreta de moltes maneres, però és única. La interpretació d'aquesta realitat porta a conclusions diferents, i fa que mentre per a uns tot tingui sentit, per a altres no res en tingui cap i tot sigui fruit de l'atzar. El fet és que per a aquest home tan limitat, tot és força complicat, fins al punt que el primer problema que ha de resoldre té a veure amb la seva pròpia entel·lequia, (identitat, idiosincràcia, personalitat, possibilitat de realització personal...)

Aquesta realitat, l'univers creat, del qual formem part, que existeix i es mou d'acord amb unes lleis, en part conegudes en part desconegudes, té com a "centre" singular respecte al qual, en un cert sentit, tot gira, l'home. A qui cal aprehendre al mateix temps que tota la resta; altrament, totes les anàlisis i totes les solucions que es proposin estaran mancades d'un vertader fonament, perquè és precisament d'aquest home de qui depenen. En el nostre petit món, l'home hi continua essent el centre "universal" entorn del qual tot gira, i el factor determinant en la conducció de la societat.

La realitat: el món creat i les lleis d'acord amb les quals existeix i evoluciona. I l'home, en aquest univers, constructor, a través de la política adient, d'una societat que cerca el progrés i la felicitat; tot el qual només és possible assolir actuant d'acord amb aquestes lleis universals que tot ho regeixen i a les quals tot es troba referenciat. Però més enllà del coneixement científic, s'intueix que totes les coses tenen un significat que cal cercar i reconèixer. Aquest seria el desafiament últim —sempre vigent, sovint inabastable—, de la història de la humanitat i allò que en última instància pot donar sentit a la nostra existència i als nostres actes.

Un món a l'abast del coneixement

Creure que les coses tenen sentit vol dir creure que el món es pot conèixer i en certa mesura transformar si cal, i que tot és des del coneixement i no res des de la ignorància, ja que el coneixement és la condició prèvia per a poder discernir i decidir sobre qualsevol tema. No es pot decidir correctament si no es fa des del coneixement; sense coneixement no hi ha llibertat. Si per qualsevol circumstància aquest coneixement no pogués ésser assolit, l'home restaria per sempre subordinat a la ignorància.

Per tant, la primera cosa que cal dilucidar és si som capaços de conèixer el món al qual pertanyem o bé hem de romandre com animals sotmesos a l'esdeveniment d'un món que no podem entendre. Renunciar a aquest coneixement ens condemnaria a l'arbitri d'unes forces alienes, i conseqüentment al seu aparent atzar. En la mesura en què l'home disposi de mitjans cada dia més acurats, per raó dels avanços científics, el món es farà cada vegada més aprehensible i es trobarà cada vegada més al nostre abast. Conèixer-lo ens donarà l'oportunitat d'aprendre les lleis que regulen i que expliquen l'ordre de l'univers i la seva causalitat; també ens mostrarà els nostres límits i les nostres possibilitats, i ens farà capaços de transformar la natura i la nostra pròpia societat per fer possible el progrés de la humanitat de forma compatible amb l'existència i evolució del cosmos.

La realitat té sentit i es pot conèixer i, si cal, transformar; o el coneixement que en tenim seria absurd i el nostre aprendre-la un esforç va, inútil, que contradiria la més elemental connotació que es desprèn del mateix coneixement de cada cosa i que estableix el seu propi significat. La vida té sentit o tot constituiria un fet inexplicable: el naixement, la vida, la mort...; l'ahir, l'avui, el demà; o "el més enllà". L'home no és el resultat d'una creació sense cap sentit, de l'atzar. El món és regit per un ordre perfecte, lliurat només dintre de certs límits al lliure caprici de la voluntat humana; reconèixer aquest ordre és important.

El coneixement d'una cosa porta al coneixement de tota la resta

La reflexió profunda, indagació o investigació sobre qualsevol tema, de qualsevol índole o naturalesa, duu inexorablement a tota la resta, a la necessitat del coneixement de totes les altres coses. El "debat" sobre un tema porta a tots els altres. De fet, a través de l'estudi d'una sola cosa només s'intueix el sentit que té aquesta, ja que el seu ple significat només s'assoleix amb el coneixement del tot del qual forma part. El coneixement del concret indueix al coneixement de les lleis generals, però no s'obté el coneixement del que és concret de forma correcta, més que a partir d'un coneixement ampli de l'univers.

En el nostre món, tot està relacionat, tant la vida espiritual com la vida material i entre si; pel que, en analitzar els problemes, cal fer-ho des de la globalitat i la unitat del món enter. Conèixer, vol dir estudiar i analitzar cada cosa, d'una a una, però després cal relacionar-ho tot i arribar a congregar el coneixement de moltes i diverses disciplines, dels diferents fenòmens i afers. De la mateixa manera, la ciència i la tecnologia no poden ser objecte de contemplació aïllada sinó que el seu examen s'ha de fer a través de l'estudi interdisciplinari, aplicat a la història, la sociologia, la filosofia, etc., perquè aquesta ciència i aquesta tecnologia s'han d'aplicar en un món concret i d'acord amb uns fins interessats en el progrés efectiu de la humanitat.

Una part central d'aquesta realitat que pretenem indagar i conèixer la constitueix el factor humà; sense el seu coneixement res no serà definitiu. Avui per avui, el més gran desconegut de la realitat per l'home és ell mateix, sense conèixer-lo res en la nostra societat no serà millorat més que aparentment.

L'imperi de les lleis del món que ens envolta

L'univers evoluciona segons les seves pròpies lleis; aquestes lleis actuen tant sobre el món material com sobre el món espiritual que ens rodeja i del qual formem part. I l'home, pobre, l'únic que pot fer és procurar descobrir quines són aquestes lleis, per tal d'actuar-hi d'acord; si no ho fa així, la seva acció, sovint, només és destructora.

Erròniament, des de la ignorància, hi ha qui creu que vivim en un món supeditat a les "idees" dels homes, de forma autònoma, sense saber ni tenir en compte que el món té les seves pròpies lleis, les seves pròpies regles. L'home forma part d'aquest món, tant del món material com del món espiritual, i les lleis que ell dicta no serveixen per a res si no tenen en compte les lleis d'existència i evolució pròpies del tot del qual ell és part inseparable.

Les lleis que intrínsecament regeixen l'univers, lleis d'acord amb les quals l'univers es transforma i en dependència de les quals fins i tot l'home es crea a si mateix, existeixen i actuen malgrat el nostre coneixement d'elles. Aquestes lleis (físiques i mecàniques, biològiques, orgàniques, ecològiques, psíquiques, etc.) i aquelles lleis sociològiques que funcionen també en tota societat organitzada, en relació amb el seu sistema cultural, econòmic, polític i social, existeixen i actuen amb autonomia. Tot plegat constitueix un imperi que actua malgrat la voluntat humana.

El marc de l'existència humana

Aquest món material i espiritual que ens envolta i del qual formem part té les seves pròpies lleis; inserit dins aquest món es troba l'home i la societat que s'ha constituït. Aquest home, peça singular de l'univers creat, es construeix també d'acord amb unes lleis que actuen malgrat ell, les conegui o no, en tingui consciència o no, que actuen en bona mesura en dependència del propi comportament humà i de l'entrellaçament de les accions humanes. De tal forma que el progrés de la humanitat només és possible si es té en compte aquestes lleis i s'hi actua d'acord.

L'ésser humà es fa a través dels seus propis actes: si la seva acció està d'acord amb les lleis de l'univers creat, ell mateix es fa positivament, creativament, si no, s'autodestruïx. L'home es diferencia de la resta en el fet que la seva evolució depèn d'ell mateix, perquè es construeix d'acord amb allò que fa; es transforma a si mateix a través de la seva pròpia acció, de tal forma que fins i tot els mitjans que emprava per tal d'assolir els seus objectius el transformen.

L'individu pot, doncs, dins d'aquest món, romandre-hi activament o passivament per tal d'assolir els objectius del propi desenvolupament, i amb els seus actes contribuir a la creació o bé a la destrucció de la societat i de l'univers, igual que de si mateix. És per aquesta raó, que l'objectiu final de tota educació no és el coneixement sinó l'acció, perquè és a través d'ella que l'home, al mateix temps que transforma el món exterior, s'autotransforma.

El món, la seva unitat i la seva complexitat. Unitat còsmica. Unitat funcional

La realitat és complexa i aparentment contradictòria, però és unitària. Igual que existeix la unitat "material" del cosmos (tot deriva del mateix punt material), existeix la seva unitat funcional, de tal forma que totes les coses formen part d'aquesta unitat i tendeixen a ella.

El cosmos està en contínua evolució; les lleis que el governen, que governen aquesta evolució, no són casuals, l'ordre establert obeeix a unes lleis determinades, l'home hi és inserit. També l'ordre funcional de la vida social és un ordre que depèn de la unitat "còsmica" de la qual formem part; tot està interrelacionat i en comunicació permanent, de forma que s'autoinflueix.

El món és complex perquè tot en ell està relacionat, de forma que la vida espiritual i material de totes les criatures està permanentment en comunicació i mútua dependència. Totes les coses estan relacionades entre si i depenen les unes de les altres. La "realitat" és única encara que s'interpreti de moltes maneres i es troba tota ella interconnectada. Els móns físic, intel·lectual i espiritual es troben tots ells connectats entre si, i són de fet un sol món. Allò que afecta una part afecta les altres.

La moció de l'univers

Una de les coses més estimulants del nostre univers és que tot canvia a cada instant, és a dir, que som en un món dinàmic en el qual cada cosa és diferent del que era al moment anterior. Aquesta realitat canviant dificulta qualsevol investigació que vulgui fer-se, perquè el que l'investigador estudia en un moment donat és diferent en el següent. Això passa en el camp de totes les disciplines. La vida és quelcom nou i diferent en cada instant de la seva trajectòria.

El coneixement actual permet establir o considerar certes hipòtesis o teories de com l'univers ha estat creat i de com evoluciona. Una d'aquestes teories és la del Big-Bang, que explica la creació de l'univers a partir de l'explosió d'un petit punt d'energia ara fa mils de milions d'anys (uns quinze mil milions d'anys) i que l'univers ha continuat expandint-se fins als nostres dies. Fins quan i fins on? No se sap.

Abans de Copèrnic, Galileo i Kepler, es tenia una idea estàtica de l'univers, i la Terra, el nostre planeta, era considerada el centre, tot girava entorn seu. Després d'ells, de Newton i especialment d'Einstein, aquesta concepció ha esdevingut una concepció dinàmica, i de la idea que el temps i l'espai eren termes absoluts s'ha passat al concepte de la relativitat. I així també, de la concepció que el nostre planeta era el centre de l'univers s'ha passat al reconeixement de la nostra petita i relativa importància dins d'un univers en dependència del moviment de totes les constel·lacions.

La teoria de la relativitat d'Einstein ens dóna un concepte relatiu sobre el temps i l'espai, per raó de la moció de l'univers. Tot es mou i depèn, la seva observació, de la posició que ocupa l'observador. Tanmateix, la nostra petita i relativa importància no impedeix que l'home continuï essent el centre del nostre petit món, perquè és el més important des de la perspectiva del nostre punt d'observació i del nostre marc de referència.

El concepte de civilització

La història de la humanitat té un recorregut a través del qual la societat avença i l'home es construeix. Aquest recorregut no és de sentit únic, no sempre es va cap endavant, hi ha vegades que es va cap enrera i en comptes de civilització el que avença és la barbarie (les guerres, la confrontació...).

La història de la humanitat recorre un camí cap endavant, en sentit positiu, quan hi ha uns valors que la guien. Aquests valors no són arbitraris, es troben inserits en el cor de l'home, que aspira i cerca una plenitud que va més enllà d'allò aparent, és una necessitat que es troba d'alguna manera "arrelada" en la seva pròpia naturalesa.

Però l'home no fa el camí tot sol, és en un món que comparteix amb els altres i que ha de respectar. Si no viu tenint en compte allò que el rodeja ho pot destruir, —de la mateixa manera que si no respira correctament es mor—. La societat ha d'adquirir-ne consciència, s'ha de donar principis que inspirin un comportament responsable, així com normes que la facin avançar en funció d'un vertader progrés.

Cercar les lleis que governen l'univers i viure-hi d'acord el fa avançar. Prescindir-ne i creure que tot és possible, només tenint en compte la seva voluntat, sotmesa sovint a unes passions que apareixen també com a indomables de la seva pròpia naturalesa, és anar enrera. Tot allò que es decideix de forma contrària a aquestes lleis no és progrés sinó regressió, no és fruit del coneixement sinó de la ignorància.

La humanitat no sempre es troba guiada des d'un coneixement objectiu de la realitat, pel que no sempre s'actua correctament. La ciència i la investigació s'utilitzen moltes vegades condicionades per ideologies i interessos de poder i confrontació, i no per ideals de solidaritat i respecte. Sovint ens guien la ignorància i passions irrefrenables que s'oposen, en lluita permanent, al que seria congruent amb la vertadera naturalesa de les coses.

Res és una conquesta definitiva, tot en cada instant depèn de com s'actui. Per això, la solució als problemes i limitacions humanes s'ha de cercar sempre dins d'allò que és constructiu i que està d'acord a les lleis universals que tot ho governen i a les quals tot es troba circumscrit. L'ús que fa l'home de la seva llibertat el duu a un camí o a l'altre. Per anar endavant és necessari saber actuar sempre correctament.

Tots els homes som de la mateixa raça. Som més diferents culturalment que genèticament.

LUIGI LUCA CAVALLI SFORZA (1922 -) Científic dedicat a la genètica humana, un dels més prestigiosos científics en la seva especialitat, autor entre d'altres de: *¿Quiénes somos?*, *Genes, pueblos y lenguas* i *Historia de la diversidad humana*.

II

L'ÉSSER HUMÀ

El nostre món i l'ésser humà en ell: creador o alienat

El nostre món és un món unitari, en ell tot està relacionat.

És també un món canviant, tot en ell està en moviment.

Aquest món té les seves pròpies lleis. Les lleis que governen l'univers existeixen malgrat la voluntat humana. Aquestes lleis governen el món creativament: el creen des del seu inici i el fan evolucionar.

L'home és part d'aquest món i hi pot romandre actiu o passiu, segons la seva voluntat. L'home pot participar en la creació, o bé pot romandre-hi passiu, alienat. També pot oposar-s'hi, pot per tant esdevenir destructor, contrari a les lleis genuïnes d'acord amb les quals l'univers evoluciona.

La creació de l'home es fa també d'acord amb unes lleis pròpies, independents de la seva voluntat i consciència. L'ésser humà només es transforma positivament romanent d'acord amb les lleis de la creació universal, de forma que el seu desenvolupament depèn de la seva contribució en aquesta creació.

I igual que les lleis que governen l'univers (inclosa la creació humana) existeixen malgrat l'home, també existeixen unes lleis que "governen" les relacions humanes malgrat ell. La conseqüència del desconeixement d'aquestes lleis és que l'individu no pugui, moltes vegades, controlar el resultat de les seves accions, perquè aquestes s'entrellacen al mateix temps amb moltes altres i això fa que aquest resultat esdevingui diferent de l'esperat.

La identitat i la dignitat humanes

L'home posseeix des del principi una identitat natural lligada a l'univers creat, així com una identitat històrica lligada al curs de la humanitat.

La dignitat humana s'identifica amb la seva identitat natural i històrica: cultural, intel·lectual i espiritual.

La recerca de la identitat "natural" de l'home i el desenvolupament de la seva identitat creativa són objectius de tot progrés humà.

L'ésser humà ha estat creat per esdevenir creador, i no pas destructor ni esclau. El desenvolupament de la creativitat humana ha de comportar el desenvolupament material, intel·lectual i espiritual de la societat.

La dignitat humana es concreta en la possibilitat "d'ésser" a imatge i semblança del Déu que l'ha creat. La seva dignitat i la seva llibertat per obrar correctament és allò que el fa semblant a un "déu".

L'èsser humà: animal racional

L'home es diferencia dels animals en el fet que té consciència de la seva existència i del seu comportament i, consegüentment, en el fet que pot canviar.

L'home es diferencia dels animals en el fet que pot obrar lliurement d'acord amb la seva consciència i en el fet que pot raonar i per tant comprendre, pot en conseqüència canviar i progressar.

El raonament pot implicar el coneixement de les coses, però no implica l'èsser. La construcció de l'home es realitza a través d'un procés dialèctic sense fi d'experiència de la pròpia consciència, a partir de la seva capacitat de raonar i de la seva acció. Allò que es pensa i s'experimenta, acaba incorporat com a "substància" a través de la seva consciència.

pensament acció consciència esperit

Importa l'èsser, més que el saber, tot i que hi ha un procés dialèctic entre el saber i l'èsser de transformació de l'un en l'altre. Nosaltres som allò que pensem, allò que creiem i allò que fem.

L'home pot percebre, reflexionar, comprendre, memoritzar, imaginar i sentir; i pot comunicar-se amb els altres, pot comunicar-se amb el cos, la paraula que emana del pensament, la poesia, la filosofia i l'art, però sobretot amb la seva acció constructiva a partir de la seva consciència de pertinença a una societat que es troba tota ella relacionada entre si.

L'èsser humà: individu social

L'èsser humà és un ésser social. La seva existència depèn d'un primer nivell de reconeixement de la seva pròpia identitat, però que no es completa si no és amb la seva inserció dins la societat de la qual és part. Per aquesta raó, la projecció de la individualitat només té una direcció possible: la seva inserció social.

L'home no és autosuficient, és un ésser incomplet que només es completa amb la resta de la humanitat a la qual pertany. De fet, d'una manera més àmplia, quan es troba en comunió amb la resta de l'univers creat. De tal forma que implícitament la comunicació constitueix el motor de la nostra societat.

L'home, doncs, únicament es completa a si mateix quan s'obre als altres i es comunica amb la resta de la societat. Ara bé, només pot formar part plenament d'aquesta societat en la mesura en què realment té una identitat, és a dir, en la mesura en què és ell mateix.

Per això, el primer que cal conèixer per poder decidir sobre les necessitats humanes, és com és l'home i la societat organitzada per ell, per tal de contribuir a satisfer aquestes necessitats degudament; en funció de l'interès d'aquest individu però també en funció d'un bé comú que es troba més enllà de l'interès individual, perquè comprèn tota la humanitat; no són interessos contraposats sinó que mútuament es complementen.

Sobre la consciència: la consciència original i la consciència històrica

Es té per cert que en l'home hi ha una consciència històrica i que aquesta es modifica a través de la seva experiència. Tanmateix, si retrocedim en el temps i considerem que la humanitat sorgeix com a tal, sigui des d'un determinat moment, sigui per evolució, és evident que en el primer moment de la seva existència "humana" devia tenir únicament la consciència primera, natural o original, amb què va ser "creada".

De forma que hi ha una consciència històrica i un esperit que s'adquireixen amb el temps en dependència de factors i circumstàncies diversos com la cultura, educació, costums, etc., i que creixen i es modifiquen com creix i es modifica el cos humà. Si bé des de l'inici hi ha una consciència i un esperit que ens uneixen a la resta de la humanitat i que són part de la creació, una consciència i un esperit originals lligats a la creació i per tant al creador.

És a partir de la seva llibertat i dels seus propis actes que l'home desenvolupa una consciència que es va modificant i que esdevé en part una consciència històrica. Consciència i esperit que eren i que són conseqüència de la seva capacitat de raonar, de sentir, d'imaginar... i d'obrar.

Històricament, aquesta consciència ha anat evolucionant segons el temps i les circumstàncies. Retrobar el sentit d'acord amb el qual l'home ha estat creat seria retrobar el nivell de la seva consciència original. Però per això cal fer silenci i saber escoltar el que sorgeix des de dins d'aquest primer nivell.

La consciència i esperit humans, qualitativament diferents de qualsevol altre, són allò que distingeix l'home i li atorga una identitat diferenciada respecte d'altres espècies vives. Aquesta consciència té d'alguna manera tres nivells: el de l'home animal, des del seu instint de supervivència; el de l'home racional, des de l'intel·lecte i consegüentment per la seva capacitat d'ésser lliure; i el de l'home espiritual, des de la dimensió universal que el sobrepassa. Els tres es troben relacionats, però actuen moltes vegades de forma separada.

Hi ha una consciència històrica, canviant, que es modifica segons ho fan les circumstàncies en cada moment, però hi ha una consciència lligada al principi de totes les coses. Com hi ha una consciència lligada "a la selva", hi ha una consciència lligada a la creació.

L'èsser humà: espai i temps "intermig". En construcció permanent

L'èsser humà és quelcom en construcció permanent. És un fet dinàmic. L'home es fa, es construeix a si mateix, al llarg de la seva vida, a través dels seus propis actes; allò que fa el fa a ell mateix, el canvia, de la seva acció en deriva la seva pròpia construcció.

Ara bé, si doncs, físicament i mentalment, l'individu es mou constantment d'un punt a un altre en un procés que no té fi, què és mentrestant, durant aquest procés fet d'interval o recorreguts? De fet, l'home és sempre en un interval o altre, de manera que, en un cert sentit, no és mai res definitiu.

En realitat l'èsser humà hauria d'ésser en cada moment un de sol i, alhora, de forma dinàmica, diferent en l'instant següent: un altre ésser, enriquit o empobrit per l'experiència precedent, originada per les circumstàncies que l'han envoltat.

És per aquest motiu que el mitjà és en si mateix tan important com el fi, si no resultaria que les nostres vides, que estan fetes d'intermedis, no valdrien mai res, ja que estem sempre fent camí d'un punt a un altre, o de no res a quelcom. Mentrestant, què s'ha fet de l'home, entre un punt d'equilibri i un altre, en aquest procés indefinit, per tant inacabat, de la seva pròpia construcció?

Tanmateix, l'individu és en cada instant ésser humà amb una dignitat inalienable, permanent, inalterable, que existeix per a cadascú, sigui un home primitiu sigui un home savi. Aquesta dignitat, que ens fa semblants a un "déu", resta en nosaltres formant part del nostre ésser des del primer moment fins a l'últim.

La creació i la llibertat

L'ésser humà ha estat creat lliure, però es troba inserit dins un ordre que no pot transgredir. La seva llibertat no pot ser utilitzada per anar contra l'ordre còsmic establert, general, superior, sota pena de veure's exclòs d'aquest ordre i com a conseqüència destruït. Aquesta és la llei suprema.

En l'home, les seves passions i la seva voluntat ofeguen la seva consciència original i li fan pensar, erròniament, que pot actuar sense tenir en compte la resta. Però l'individu no pot existir deslligat del fet total i unitari de la creació de la qual forma part. Quan prescindeix d'aquest fet s'autodestruïu, perquè només l'altra part de la creació —que no és ell mateix—, posseeix els antídots que ell necessita per a sobreviure.

Aquesta manca de consciència li permet a l'individu creure que la seva llibertat no té límits i en una capacitat d'autoafirmació excloent. El que no és més que fruit de la seva ignorància, perquè l'home no pot existir per si sol, sinó amb l'ajut de tot el que el rodeja, de tota la creació, de tot el món amb qui es complementa.

L'individu isolat no és ningú, ni té cap força, tan sols inserit dins el conjunt és fort i poderós. La comunicació amb la resta de l'univers del qual forma part és el que li dóna tota la seva força i, consegüentment, l'actuar tenint consciència d'aquesta relació i dependència.

Per aquesta raó, es podria dir que la llibertat només té una direcció possible: la del coneixement i la d'obrar correctament, la resta és destrucció. És així que, paradoxalment, la llibertat existeix només per fer sempre el que cal i per tant és una llibertat unidireccional, lligada a la creació pròpia i aliena. Només s'és realment lliure escollint la veritat i obrant correctament. L'únic camí que condueix a la vertadera llibertat és l'obrar correctament.

Sobre la llibertat de l'individu

Allò que distingeix l'home de l'animal és la seva capacitat d'obrar lliurement a partir de la seva capacitat de raciocini, d'adquirir coneixement i discerniment, i de la seva consciència. Tanmateix, de la mateixa manera que una cosa és "el saber" i una altra de molt diferent "l'ésser", així també el parlar de llibertat i el ser realment lliure. L'abstracte dels mots només adquireix sentit concret en relació amb l'home, en relació amb la vida de l'ésser humà. L'home ha nascut per a la vida i la llibertat, però tant l'una com l'altra només s'aprèn individualment.

La llibertat és una condició amb què en teoria es neix; tanmateix els requisits necessaris per a la llibertat són entre d'altres: capacitat material, capacitat intel·lectual i capacitat espiritual. La capacitat intel·lectual no és innata, es neix sempre ignorant, és a dir desvalgut i consegüentment limitat; viure significa créixer, créixer costa suor i llàgrimes, i pocs arriben al final, la majoria hi arriben neuròtics o paranoics, vençuts. La majoria hi arriben esclaus d'alguna cosa, molt pocs lliures. Com diu Goethe: "S'ha de ser molt savi per arribar a vell viu."

També es neix amb unes condicions genètiques que suposen d'ordinari un condicionant extraordinari; ja que més important que la universitat és la personalitat, i aquesta deriva i depèn de factors genètics i mediambientals que constitueixen un factor determinant. De forma que la llibertat depèn no tan sols del que és extern, sinó sobretot del que és intern a cadascú; les forces principals que s'oposen a la llibertat individual es troben en la mateixa persona. No hi ha llibertat per a aquell que és esclau de si mateix o d'algú altre.

Sobre la naturalesa humana: el món material, el món intel·lectual i el món espiritual

En la natura humana no hi ha només "instints" bàsics de naturalesa "material" o animal sinó també de naturalesa intel·lectual i espiritual, que d'alguna manera estableixen les seves necessitats. L'ordre social és un ordre lligat a aquestes necessitats humanes. I així, per més que vulgui posseir una naturalesa determinada, l'home existeix constituït com un fet històric, en què podríem distingir diferents nivells o estadis que són conseqüència de les seves necessitats materials, intel·lectuals i espirituals.

D'una banda, l'home té unes necessitats materials que ha de cobrir per sobreviure. Aquestes necessitats condicionen automàticament el seu comportament, i el fan ser com és: egoista, ambiciós...

Té també un nivell de necessitats psíquiques i intel·lectuals de les quals depèn el seu comportament: necessitat d'estabilitat psíquica i emocional, de reconeixement de la seva identitat, d'afirmació, de seguretat, una exigència de saber, de comprendre el món que el rodeja, els fenòmens que l'afecten, etc.

En l'home hi ha també permanentment una exigència absoluta de plenitud i de joia, una exigència de perfecció, d'estimar i de ser estimat, de la bellesa, és a dir un cúmul d'exigències espirituals que van més enllà de la pura necessitat material de subsistir i sobreviure i també de la necessitat intel·lectual, que transcendeixen la seva animalitat i fins i tot la seva racionalitat i que li confereixen una dignitat especial: que el fan home.

El primer nivell i el segon són fàcils d'entendre i d'acceptar. Si bé el segon nivell depèn del grau de desenvolupament intel·lectual, és un nivell potencial, que no existeix més que quan hi ha cultura; per això sense civilitat l'home es comporta quasi sempre com un animal, i és per aquesta raó que cal treure'l del seu isolament i que cal la societat organitzada, perquè és en ella que desenvolupa la seva capacitat. El tercer nivell és una incògnita que supera, avui per avui, les nostres forces; és la comunió amb la resta de la humanitat que el converteix en un ésser universal, que el completa i el fa més home. Som una part de l'univers creat i la resta d'aquest univers ens atreu amb una força centrípeta permanent; som univers creat i tendim a aquest univers, a formar-ne part de manera indestruïble.

Els diferents nivells o estadis de la naturalesa humana i les seves lleis

El món material, el món intel·lectual i el món espiritual dels quals formem part es troben regits per les seves pròpies lleis. L'home investiga i tracta d'assolir el coneixement de les lleis que regeixen el món material, però no sap res de les lleis que regeixen el món del pensament i el món espiritual. Si considerem aquests tres diferents nivells en relació amb els quals ell existeix: el nivell de les coses materials, el nivell de l'intel·lecte i el nivell de l'esperit, veurem que cadascun d'ells té les seves lleis. Per raó d'aquests diferents nivells l'home es mou i actua amb uns determinats comportaments.

El primer nivell, el material, que comporta la lluita per a la seva supervivència, —quan no existeix llei (“l'estat de dret”), sota la llei de la selva—, té a veure amb la seva naturalesa instintiva, “animal”, que és sempre certa. És el nivell de l'instint, del temor i de l'angoixa; en ell l'home resta isolat. I d'alguna forma podríem dir que es correspon simbòlicament amb el primitivisme grec.

Al segon nivell, l'intel·lectual, superat el primer, l'home dedica el seu temps al propi desenvolupament i a comprendre el món que el rodeja, es troba lligat al món de la cultura i és d'on pot derivar una certa voluntat de servei en funció dels interessos del conjunt de la societat, té a veure amb la seva naturalesa racional, que és, de fet, només potencial. És el nivell de la filosofia i de la raó. Es correspon també, d'alguna manera, amb el nivell de l'humanisme grecollatí o de la racionalitat humanista.

El tercer nivell, l'espiritual, és el de la comunicació de l'home amb la resta de la humanitat; en ell hi cerca la bellesa i la veritat, la justícia i la llibertat. Aquesta és la bandera que roman de forma innata al seu cor; es correspon amb la seva naturalesa espiritual, que és també només potencial. És el nivell de l'esperit i de la fe.

Els tres nivells s'incardinen entre si, encara que hi ha vegades que apareixen com si existissin de forma independent. En correspondència amb aquests tres nivells, hi ha com tres nivells de consciència:

1. La consciència animal, en el seu instint primari de la necessitat de supervivència.
2. La consciència racional, que s'adquireix a través del raonament i la filosofia, lligada a la llibertat d'escollir que té l'home, com a ésser lliure i intel·ligent.
3. La consciència espiritual o de l'esperit, que només sorgeix quan tota la resta calla, quan l'home es fa no res, d'alguna manera quan es deixa de ser “humà”. En aquest nivell l'home actua intuïtivament, des d'una “veu” interior que el guia per fer-se un amb la resta.

Encara que aquests nivells són diferents, en conjunt són els que mouen l'individu a actuar d'una manera o altra i consegüentment a rebre'n les conseqüències, d'acord amb la llei suprema de la creació que és única i ho lliga tot.

El valor de la vida humana

L'home, per pròpia naturalesa, té unes necessitats fisiològiques i psíquiques que necessita cobrir i que són una exigència de què depèn la seva pròpia vida "animal i racional". D'acord amb aquestes necessitats actua forçosament lligat a elles i per elles fa el que fa.

Tanmateix, la "vida", la vida humana, és quelcom específicament diferenciat de la vida vegetal i de la vida animal. La vida humana és un fet diferencial únic. I és intrínseca a la naturalesa humana l'exigència de plenitud i de perfeccionament, de justícia, de llibertat i de felicitat.

Ara bé, aquesta vida humana té el seu valor referenciat i en dependència de la resta de l'univers creat, i molt concretament de les condicions generals de la societat en cada moment, és a dir, del cos social. Aquestes condicions fan que la vida tingui també, d'alguna manera, un valor relatiu, que valgui més o menys, segons el grau de desenvolupament i de progrés de la societat.

De forma que la vida de l'home té el seu valor referenciat al món, a l'univers al qual pertany; es deu a aquest món i per ell l'ha de donar. La vida, en aquest sentit, no té un valor absolut, sinó que depenent de les circumstàncies té un valor o un altre, de fet es dona moltes vegades per ben poca cosa. Des d'aquesta perspectiva ni la vida ni la mort són conceptes ni valors absoluts i permanents.

L'individu social existeix, físicament i espiritualment, en dependència de la humanitat sencera, de la qual forma part; no es pot viure d'esquena a aquesta realitat. Tenir el valor de viure com una persona útil és el més difícil. La vida té un preu i s'ha de pagar, de fet es paga, però és un preu circumstancial, històric i relatiu: en cas de guerra la gent dona la seva vida per defensar la pàtria; una dona està disposada a donar la vida pel seu fill, quan ha de néixer o en qualsevol altre moment.

La vida i la mort són inseparables. Tanmateix, el significat de la seva transcendència varia segons les creences de cada societat.

L'esperit del bé i l'esperit del mal

Tinc per a mi, que hi ha en cada persona un esperit del bé i un esperit del mal, en lluita permanent:

L'esperit del bé, inserit en la seva ànima, a un nivell inconscient i no racional, que el fa aspirar a la bellesa, a la perfecció i a la plenitud.

L'esperit del mal, inserit en la seva ment, a un nivell també inconscient i no racional, que el fa voler ser el que no és, que el fa voler tenir i ser més que els altres, i que inspira la major part de les seves accions.

L'esperit del bé resta ofegat, la major part del temps, pel soroll de les nostres cuites mundanes i només sorgeix en el silenci, l'oració i la contemplació. L'esperit del bé només sorgeix de la negació dels nostres desitjos i de la nostra voluntat. A través del silenci sorgeix aquest esperit, a través del silenci dels teus desitjos i de la teva voluntat. Només el silenci t'uneix a la resta de l'univers.

L'esperit del mal és sempre present per ser el primer, per tal d'assolir els honors i la glòria efímera d'aquest món. Aquest esperit del mal troba el seu principal suport en les pròpies necessitats fisiològiques i psíquiques de l'home, és a dir en la seva necessitat de "supervivència" i de lluita per tal fi.

M'inclino a pensar que en l'home les forces del bé i del mal responen a una exigència profunda de la seva pròpia naturalesa. Les forces del bé en relació amb el llarg termini, les forces del mal en relació amb aquesta vida mundana.

L'obrar correctament

L'objectiu de l'educació no és el coneixement pel coneixement sinó per a l'acció: d'una banda perquè l'home es fa i es coneix a si mateix a través de la seva experiència, i de l'altra, recíprocament, és de fet només a través de l'experiència que es pot assolir un coneixement objectiu de les coses. També és a través de l'acció que es transforma el món, i per tant les condicions de la mateixa existència.

Per aquestes raons, és fàcil observar que des del vertader coneixement, per a l'home savi, les alternatives a l'hora d'actuar són molt reduïdes, i que per això, de fet, la llibertat no existeix més que per decidir allò que cal fer, que paradoxalment es troba en una sola direcció: és unidireccional.

D'aquesta manera s'esdevé que l'únic que importa és obrar sempre correctament. I a partir d'aquí, saber llegir i interpretar el significat de les conseqüències que se'n deriven, igual que el significat de les conseqüències de l'acció incorrecta.

L'ésser humà pot així esdevenir creador o destructor, o bé passiu i alienat. El creador és la persona integrada perfectament en l'univers. L'home destructor és l'individu egoista que tot destruint acaba destruint-se ell mateix. I l'home passiu és aquell alienat que no entén res, i que per això rebutja tot el món del qual, vulgui o no, forma part.

Allò que l'èsser humà ha de cercar abans de res és la seva pròpia transformació, per tal d'existir d'acord amb les lleis segons les quals ha estat creat.

III

SOBRE LA CONDICIÓN ESPIRITUAL

L'univers creat: lliurat a l'atzar o amb un destí?

No cal ser gaire intel·ligent per adonar-se de les nostres limitacions, de formar part d'un món en bona part inabastable, així com del misteri profund de la vida. De tal forma que segons sigui la nostra capacitat d'observació, en podem extreure un determinat discurs: filosòfic, poètic o científic, segons el cas, o una mica de tot plegat. El fet és que al llarg de la història d'aquesta observació s'han derivat diferents plantejaments, que de manera implícita fan referència al significat i a la possible transcendència o no de l'existència humana.

La conclusió *a priori* d'aquesta reflexió manté el debat, principalment, entre dues tendències i fa que, com hem dit abans, mentre que per a uns tot tingui sentit, per als altres no res. Els primers troben suport als seus arguments en la idea d'un Déu creador, que dóna sentit a totes les coses creades i al seu esdevenir; per als altres no cal cercar explicacions transcendents més enllà del que és possible constatar científicament. Els primers creuen fins i tot en la revelació teològica, que confirma l'existència del Déu creador, mentre que els segons la neguen o s'hi mostren escèptics, per a ells tot és fruit de l'atzar i sense cap sentit transcendent. El fet és que finalment cadascú ha de triar en funció de la seva experiència i de la seva intuïció per una convicció o l'altra.

Mes enllà de la recerca intel·lectual i filosòfica, l'home troba també respostes a partir de la contemplació en el silenci, passant de l'extraversió a la introspecció, de la mirada cap enfora a la mirada cap endins. Cercant en el propi món interior (però més enllà de l'experiència limitada de la nostra existència "terrenal") tot allò que d'ordinari cerquem descobrir escodrinyant l'univers exterior. Respostes que si bé no deslligades del primer, d'allò més tangible, són en si mateixes il·luminadores d'una realitat que es troba més enllà del que és aparentment racional i no per això menys real.

Al costat de l'experimentació científica, o més ben dit, molt abans d'aquesta experimentació dels fenòmens del món físic que ens envolten, hi ha hagut homes, al llarg de la història, que han "imaginat" respostes a la necessitat que hi ha al cor humà d'entendre el món i trobar un sentit positiu a l'existència, Abraham com Moisès, homes que Déu ha il·luminat i guiat perquè eren honestos en la seva recerca i en les seves obres. El plantejament existencial que fa l'home des del principi el porta a cercar respostes que puguin donar sentit al fet de viure; i no pas des d'una posició abstracta sinó com a conseqüència de la seva pròpia experiència i evolució.

L'univers creat ens parla del seu creador

Qualsevol plantejament filosòfic en profunditat porta al plantejament de la causa i raó de la pròpia existència i del món enter al qual pertanyem. Per al creient, la seva existència i el món només poden obeir al disseny d'un "ésser" intemporal i superior, ja que la hipòtesi de l'existència casual del cosmos, fruit de la generació espontània i de l'atzar, no es considera amb cap sentit, ni filosòficament ni científica. Per al creient, tot l'univers creat parla del seu creador.

I si hi ha un creador, aquest l'ha fet, el cosmos, d'acord amb unes lleis que regulen la seva existència. De la mateixa manera que l'inventor d'una màquina fa que aquesta "existeixi" d'acord amb uns principis i estigui formada per totes aquelles parts que la poden fer funcionar, si hi ha un creador del nostre món, aquest implícitament conté, d'acord amb unes regles, les parts d'acord amb les quals pot existir o desaparèixer. L'existència de l'objecte creat implica necessàriament les funcions que li permeten existir, i aquestes funcions tenen lloc d'acord amb unes regles o lleis al marge de les quals allò creat deixa de funcionar correctament. Si algú ho ha creat, ho ha creat perquè funcioni d'acord amb unes normes o "lleis". L'obra creada conté implícitament les lleis del seu propi desenvolupament.

Déu és, per al creient, el Creador totpoderós, del món i de les lleis que el governen. Déu no és neutral, ha fet un món que funciona d'acord amb unes lleis. De forma que si hi ha Déu i Ell ha creat el món, aquest té un destí: el seu regne, "la terra promesa". No és quelcom que es mou en direcció i magnitud de forma arbitrària, perquè Déu no és un ésser capritxós que ha creat un món que pot girar capriciosament sense rumb ni sentit; si hi ha Déu i aquest ha creat el món, aquest es mou i existeix d'acord amb unes lleis i amb un destí. Pel que fa a l'home, tampoc no pot ser fruit del caprici de la naturalesa, d'una naturalesa que evolucioni capriciosament o sense sentit; l'home és un ésser que existeix dins l'univers creat i d'acord amb les lleis segons les quals aquest univers i ell mateix han estat concebuts.

Déu, tanmateix, ha dotat l'home d'una qualitat única i diferent de tota la resta: l'ha fet lliure. Li ha donat la capacitat de raonar i de discernir, i la llibertat d'obrar i de fer-ho respectant l'ordre creat o bé en contra.

L'univers creat ens parla de Déu, de tal forma que se'l pot intuir des de totes les coses, com a creador i punt de referència universal. I com a jutge suprem i únic de la causa de cada home, que dirimeix objectivament per a cadascú segons les seves obres. De manera que ell és el principi i la fi i la mesura de totes les coses, i el que dóna sentit a l'existència humana.

La llei suprema de la creació

És fàcil observar que, igual que hi ha unes lleis que regulen l'univers físic que ens envolta, hi ha unes lleis que regulen l'existència humana (lleis físiques, psíquiques i espirituals, i de comportament i d'entrellaçament de les accions humanes). Intrínsecament, en el centre de gravetat d'aquestes lleis hi ha una llei superior, segons la qual l'home es construeix a si mateix en dependència dels seus propis actes; en relació amb la humanitat a la qual pertany i en relació amb l'univers creat. Pel que és fàcil comprovar que, de l'acció sàvia, de l'obrar correctament, se'n deriva un bon resultat i que, de l'acció incorrecta, injusta, se'n deriva un resultat inesperat, un mal resultat.

La construcció de l'home, que no coneix quasi res sobre si mateix, depèn dels seus propis actes: a l'obrar creativament es construeix, a l'obrar destructivament es destrueix. L'esperit del bé que nia al seu cor el lliga a la resta eternament, l'esperit del mal el lliga a les coses temporals. En aquest seu camí hi ha unes lleis que s'ha de respectar; a l'obrar-hi d'acord, d'acord amb les lleis del Creador, l'home troba el seu vertader desenvolupament, a l'obrar-hi en contra es destrueix. L'home estableix la seva comunicació amb la resta a l'obrar creativament; a l'obrar destructivament se separa de la resta, s'isola, es tanca en si mateix, s'ofega i s'autodestruïu.

Aquesta idea de l'obrar correctament porta al concepte del bé i/o de l'amor, que és la llei en dependència de la qual l'home ha estat creat i es desenvolupa. L'obrar d'acord amb aquesta llei el porta a la felicitat que cerca, l'obrar-hi en contra al mal en el món, a la seva infelicitat i com a conseqüència al dolor. A aquesta llei superior espiritual, l'anomenem avui la *Llei del Déu Creador*, d'acord amb la qual som creats, en dependència de la qual existim i ens desenvolupem. La llei de Déu és única i per tant la mateixa per a tothom; i és, tanmateix, més racional del que sembla, és la llei de l'esperit de l'amor, d'acord amb ella tot es regeix en el seu regne. Aquell qui estima el proïsme com a germà està en el pla de la llei de Déu.

I aquesta llei o doctrina de la qual tot deriva és coneguda per a tothom qui ho cerca, des de totes les cultures s'arriba al mateix. L'hinduisme l'anomena *karma*: "La força operant universal, la llei imparcial, absoluta, estricta i inflexible de justícia retributiva en l'univers, la llei de causalitat que obra igual en el plànol físic que en el moral i intel·lectual, ajustant sàviament i equitativament a cada causa el seu degut efecte, i restablint l'equilibri en el món físic i l'harmonia en el món moral.

"En virtut d'aquesta llei, les bones o males conseqüències de tots els actes, paraules i pensaments de l'home reaccionen sobre ell amb la mateixa força amb què van ser posats en acció, i així és que, tard o d'hora, cadascú recull exactament allò mateix que ha sembrat. Cadascun dels nostres pensaments, paraules i obres desperta corrents bons o dolents, que persistiran fins que haguem rebut el corresponent premi o càstig; i per tant, nosaltres som els qui forgem el nostre avenir i llaurem la nostra futura felicitat o dissort, sense que puguem culpar per això ningú més que a nosaltres mateixos.

"No som esclaus del nostre destí, sinó els seus amos i creadors; el destí no és, doncs, fill de l'atzar ni del caprici de cap divinitat: és exclusivament la nostra pròpia obra."

La descoberta de la llei de Déu, la més gran aventura

L'home és un ésser complex, del qual, normalment, només tenim en compte una part. Contemplant en la seva totalitat (cos, ment i esperit) i en la seva possible realitat transcendent, la doctrina de l'obrar correctament, de l'amor ben entès, és l'única doctrina que està a la seva pròpia alçada.

Les taules de la llei de l'Antic Testament ens diuen que el primer manament és el d'estimar Déu sobre totes les coses. El segon, estimar el proïsme com a un mateix. I també al Nou Testament Jesús ens dona un nou manament: el d'estimar-nos els uns als altres com ell ens ha estimat. És evident, doncs, que a totes les lleis hi ha una referència important a l'amor. L'amor esdevé el mot clau, al llarg de la història del judaisme, del cristianisme i també de l'islamisme, des de l'Antic Testament fins al dia d'avui.

Què vol dir estimar? Com podem estimar Déu i els altres segons les escriptures? Estimar vol dir obrar correctament. Però, per això cal, sovint, un coneixement que no tenim, perquè per decidir què s'ha de fer cal abans ser capaços de discernir: "La més gran saviesa es redueix a saber distingir el bé del mal." D'altra banda, l'home no té capacitat objectiva per sobre de les seves passions per actuar sempre correctament. I és per aquesta raó que aquest és el camí que tothom ha de recórrer, des de la ignorància al coneixement, el que va de "l'esclavitud" a la vertadera llibertat, per passar de ser individus subordinats a éssers lliures.

A partir d'aquí, la descoberta de la llei de Déu es converteix en la més gran aventura de l'home. El descobriment de Déu, a través de la nostra relació personal amb Ell, es converteix d'aquesta manera en una aventura sense límits, misteriosa i insondable en el temps que és pretèrit, meravellosa quan es fa present. En veritat, la intuïció d'un món inabastable que pot omplir l'home, és quelcom que permet comprendre les raons dels qui s'hi han endinsat i dels qui hi han dedicat la seva vida.

La capacitat d'estimar i d'ésser estimat és allò que transforma la dimensió humana, perquè Déu és amor. I és així també que l'única llei de la vida que esborra tots els codis és la llei de l'amor, l'home val en última instància segons aquesta llei. Tot el qual no està d'acord amb la lògica de les coses mundanes, però no per això és més irracional, si es contempla l'home en la seva totalitat, que el que tenim per racional contemplant-lo només parcialment i de forma esbiaixada.

L'home, lligat a tota la humanitat

L'home és part del cosmos, pel que es troba lligat i en mútua dependència d'aquest. L'ésser humà és quelcom que es troba lligat a tot l'univers creat, que posseeix un alè de vida que el lliga a aquest univers i al seu creador. De tal forma que anhela una plenitud que només trobarà en comunió amb la resta de la humanitat i de tot el cosmos del qual és part.

Aquest ésser humà cercant les coses temporals s'ofega, cercant la seva comunió amb la resta assoleix la plenitud. Aquell qui es tanca en si mateix acaba ofegat, el secret de la vida es troba a obrir-se als altres. L'home només pot assolir fites superiors inserit dins la unitat a la qual pertany, és a dir, en comunió amb la resta de la creació universal de la qual és part inseparable.

Com diu el poeta John Donne: "Ningú és una illa, complet en si mateix; cada home és un bocí del continent, una part de la terra; si el mar s'emporta una part de terra, tot el continent queda disminuït, com si fos un promontori, o la casa d'un dels teus amics, o la teva pròpia; la mort de qualsevol home em disminueix perquè estic lligat a tota la humanitat; i per això, no preguntis mai per qui repiquen les campanes, repiquen per tu." El sofriment d'un nen a l'Índia o la mort d'un home qualsevol al Vietnam ens afecten a tots els altres homes i en rebem les conseqüències d'una forma o d'una altra. D'una manera o d'una altra tota la humanitat es troba relacionada entre si. El mal i el bé, l'amor i el desamor, ens afecten i relacionen a tots plegats.

L'home "còsmic" és l'home integrat al cosmos, a la resta de l'univers del qual forma part; i no l'home d'aquí, d'allà o de més enllà, sinó l'home d'aquí amb el de més enllà units, assumint tot el llegat de la humanitat. Només la societat construïda en aquesta direcció és un factor de progrés definitiu, que està d'acord amb la creació universal. El destí de l'home no és triat per ell, tots som part d'una dinàmica que ens sobrepassa. Cadascú hauria de jugar el paper per al qual ha estat concebut.

El pecat original

El primer i més important pecat de tot individu és el de voler existir i ésser sense comptar amb ningú més; és un pecat de supèrbia, el creure's autosuficient i consegüentment el de voler obrar al marge de les lleis d'acord amb les quals l'univers ha estat creat: el de situar-se al marge de la creació divina i, per tant, el de voler ser semblant a Déu però sense comptar amb Ell. És per aquesta raó, també, un pecat d'ignorància, al no tenir consciència dels seus límits, és a dir de la seva relació amb totes les altres coses creades i de la seva mútua dependència. L'home és un ésser incomplet que només existeix, "és", en la mesura que es relaciona correctament amb tota la resta, és a dir, amb l'univers al qual pertany.

El pecat original és per a l'home, al llarg de la seva història, el de creure's que pot fer-se igual a Déu, tot sol, que tot li és possible sense límit ni relació amb l'ordre establert en la creació. L'home forma part d'una unitat, d'un tot complex, d'una creació de què és inseparable, i no pot trencar la seva relació amb la resta sense perir. Perquè l'individu isolat, no tan sols no és igual a Déu, sinó que és absolutament limitat, tant físicament, psíquicament, intel·lectualment, com espiritualment, i anar més enllà de les pròpies forces, per ignorància, comporta l'autodestrucció.

Es podria considerar, d'alguna manera, que la identitat d'aquesta unitat, de la creació, és una manifestació de Déu, en qui es "personifica" i a la qual cada individu es troba referenciat. En Déu es representa la identitat de la creació universal. I per això l'home es relaciona amb la resta del seu univers a través del Déu creador. En Déu s'empara la unitat universal i l'home és lliure de formar-ne part o de marginar-se'n.

El pecat més gran de l'home és, avui com el primer dia, un pecat de supèrbia, de creure's que pot suplantar Déu, que pot existir al marge de la resta de l'univers, del qual és una part important i inseparable, però no el tot. El seu pecat consisteix a voler usurpar a les altres parts el que els correspon. És per tant també un pecat d'egoisme, de manca de justícia i d'humilitat.

Sobre les limitacions humanes: el bé i el mal

En l'home hi ha una potencialitat divina, però no és Déu. L'ànima de plenitud i de felicitat de la seva "ànima" és absoluta i potencialment il·limitada, però ell no és Déu sinó que es troba limitat per la seva condició humana, és a dir, per les seves necessitats més elementals i per les seves passions. De manera que, per pròpia naturalesa, d'una banda aspira al "cel", però de l'altra és al mateix temps carn de canó, corrupte. Alhora que potencialment il·limitat en les seves aspiracions, limitat per la seva condició material.

Per aquesta raó, aquell qui no reconeix els seus propis límits i mancances és un individu superb, que no ha entès res de quina és la lluita en què cal gastar les seves energies. El reconeixement dels seus límits és la base imprescindible en què fundar el vertader coneixement, i d'una millor relació amb Déu. L'home coneix els seus amics en les dificultats, així coneix també Déu, qui no falla mai. Déu crea l'home amb una consciència original, i li dona la capacitat de discerniment i llibertat per tal d'obrar d'acord amb la seva creació o bé en contra. El mal, el pecat, és tota acció o omissió que se situa en contra de la llei de Déu, que és la llei de l'amor i de tot allò creat d'acord amb aquesta llei; per tant, tota acció contra els altres o contra l'ordre "còsmic", universal: el fet d'usar la seva llibertat per rebel·lar-se contra l'ordre establert pel seu creador.

Quan hom obra contra aquest ordre no ho fa inconscientment, sinó atret per quelcom que ell pensa que el compensarà sobradament; per la seva supèrbia i les idees que li han fet creure que amb les seves úniques forces pot fer camí, tot sol, sense altre ajut. És, tanmateix, un pecat relativament excusable per la ignorància, el de no entendre quins són els seus límits i que la seva força només es troba inserit dins un tot més ampli, que té una identitat que ell no pot suplantar. L'individu incomunicat no pot superar les seves limitacions, imposades per la seva naturalesa. De la mateixa manera que només amb el penediment no es pot vèncer el pecat, i que només ho pot fer a través de l'oració i el reconeixement de la seva limitació, en comunicació i amb l'ajut de Déu. L'home no pot vèncer el mal tot sol; només Déu dona a aquell qui l'estima la força per viure sense pecat, a aquell qui li parla, qui s'hi comunica, a aquell qui li prega.

Sense Déu, com sense llei, no es va enlloc. La història ens mostra com la societat es perd, es desintegra, quan no hi ha un marc de referència just i estable, i, sobretot, quan aquest marc és establert discrecionalment pels homes en funció d'interessos a curt termini i d'idees equivocades. La societat només pot avançar quan hi ha uns valors a llarg termini per a tota la humanitat, — d'acord amb una llei superior, inspiradora de totes les altres lleis—, que tinguin en compte allò més profund que hi ha al cor humà, el seu desig profund d'identitat plena, d'acord amb la seva pròpia essència; que inspirin el seu comportament més enllà de l'egoisme i la voluptuositat i que el guiïn pel camí

del bé. Sense progrés espiritual i/o moral no hi ha demà per a l'home. I per això sense Déu no hi ha cap camí que porti enlloc. Escollir Déu és escollir la vertadera llibertat.

L'esperit de Déu i la seva consciència en l'home

"L'ànima del món és l'esperit de Déu, l'esperit de l'Amor i de la Veritat que està present en l'univers i en les nostres existències." De fet, l'esperit humà busca incansable la veritat al mateix temps que la felicitat. De tal forma que la seva exigència de plenitud —de llibertat, de justícia, de solidaritat...—, situa en ell una base moral "innata" i permanent. Tanmateix, aquest home es troba inserit dins un món que el posseeix i que l'esclavitza.

L'ésser humà es troba dotat d'una ànima original que el lliga a Déu i a l'univers creat per Ell, i també d'una naturalesa històrica que el lliga a les coses d'aquest món. De manera que, sovint, confonent els diferents estadis en què es troben, s'identifiquen erròniament, i es pretén assolir, a través d'unes vies equivocades i que el deslliguen de les lleis espirituals, allò que només pot ser assolit per la negació d'aquestes vies. L'home ha d'adquirir consciència de la seva pròpia realitat existencial, i per això, de forma fonamental, ha d'adquirir consciència de la seva pròpia naturalesa espiritual.

Nosaltres no som Déu ni una part infinitesimal d'Ell, però hem estat creats per Déu i formem part de la seva creació. Ens convertim en fills de Déu quan deixem que Ell actuï en nosaltres, l'escoltem i fem la seva voluntat. L'esperit de Déu actua en l'home i a través d'ell quan aquest es deixa, és d'aquesta manera que es converteix en el seu instrument. Aquell qui es nega a si mateix és aquell qui realment tindrà vida, aquell qui no vol res és aquell qui més tindrà. Morir per tornar a néixer.

Essent així, tothom hauria de tenir capacitat de restar en silenci, sol en un cert sentit, respecte al món que el rodeja i respecte a les seves pròpies cuites mundanes, atent només a trobar allò que sorgeix d'aquest silenci: és la nostra ànima, l'esperit del Creador, que ens parla. (Temples de l'Esperit Sant, de l'esperit de Déu). Ara bé, anul·lar els desitjos mundans vol dir estar disposat a perdre-ho tot, i això és d'entrada molt difícil, perquè la persona també ha de cobrir, d'una manera o altra, les seves necessitats materials, i el que no sap imaginar per endavant és com Déu les proveirà si abandona la seva particular lluita. La por és una mala consellera i l'home és covard per naturalesa. Tanmateix, aquell qui ho dóna tot per Ell rep cent vegades més, d'acord amb la llei del seu regne.

Sobre la pròpia identitat: el ser i el no-res

Ser un mateix és el més important. "L'èsser" de l'individu és la seva vertadera identitat. La felicitat que l'home cerca en el seu anhel més profund, només pot trobar-la en la seva comunió amb Déu, (amb el qui És), és a dir, amb l'absolut del qui prové. Dit amb altres paraules, la felicitat que cerca no té res a veure amb les coses d'aquest món; tot i que ell creu que la pot assolir a través d'allò que desitja, a través de la recerca de les coses temporals.

És només anul·lant l'home mundà que pot viure, l'ànima, en el seu vertader nivell espiritual. És per tant així que esdevé veritat que l'èsser d'una dimensió depèn del no-èsser de l'altra. Dit amb altres paraules: només quan es fa silenci, en tot allò que és desig mundà i que correspon a aquest món, sorgeix l'ànima i l'esperit de Déu pot regir l'home, d'acord amb les lleis del seu regne, que és un regne espiritual. Les lleis del regne de Déu són contradictòries en certa forma de tot el que pot semblar raonable des d'una perspectiva humana.

D'aquesta manera, el ser i el no-res es troben lligats. Perquè no hi ha "èsser" si no s'és al mateix temps no-res, sense renúncia al tot. L'èsser humà no és i és, és i no és. Com diu Heidegger: "Per què "el ser" i no el "no-res"?" Perquè "èsser" porta a la comprensió que s'és quan un es buida de sí mateix, quan es prescindeix del propi ego i de la pròpia voluntat; perquè és llavors quan desapareix l'opressió del desig i del temor i apareix la nostra vertadera identitat.

Històricament, en aquest misteri profund de la nostra existència, apareix que no s'és d'altra banda mai res definitiu, perquè s'és sempre "temps intermedi" en l'esdevenir de la vida. La dinàmica existencial fa que l'individu hagi de ser en cada moment ell mateix i, alhora i de forma dinàmica, diferent en l'instant següent: un altre ésser, enriquit o empobrit per l'experiència precedent, originada per les circumstàncies que l'han envoltat. I tal vegada per això costa tant trobar-se un mateix.

Tanmateix, entre no ser res i ser-ho tot existeix quelcom que és tot sempre: la vida. En aquest sentit, no hi ha ningú que no sigui en cada instant un "èsser" ple. S'és a cada instant el que s'és: "èsser humà". De forma que aquest ésser val per si mateix, amb independència de la seva qualificació. És en relació amb aquest ésser humà que hi ha una dignitat i uns drets inalienables. Encara que, històricament, la pregunta ser o no ser inquireix també pel com i el perquè. Importa també saber com és un i per què; és a dir, no només què, sinó també com som, com hem evolucionat com a humans i el perquè.

La dignitat humana

La Terra no és el centre de l'univers i al seu entorn no hi giren res més que la Lluna i els satèl·lits artificials, però l'home sí que continua essent el centre entorn del qual tot gira. Per què?... si no som més que uns pobres animalets "racionals", diuen, amb una intel·ligència diferenciada qualitativament, tal vegada només diferenciada gràcies a un petit salt evolutiu, de la resta de les espècies animals? Què és allò que ens fa més nobles, què és allò que ens atorga el dret de viure amb dignitat... Si no hi ha Déu, ni ànima, ni més enllà?

Amb la mateixa dignitat deuen tenir dret a la vida totes les altres espècies vives: animals, vegetals... És aquest el nivell de referència en que ha d'ésser considerada aquesta qüestió? Per què no, perquè l'individu és intel·ligent, perquè pot ésser lliure, perquè pot esdevenir creador; sense més, sense cap transcendència...?

La dignitat humana no deriva només d'aquestes condicions: de la intel·ligència, d'un ésser lliure, de la possibilitat creadora... però s'hi troba indissolublement lligada. La dignitat de l'home deriva de la seva capacitat d'ésser just, de saber estimar..., i de ser conscient de formar part de la unitat indivisible de l'univers.

La vida humana es distingeix de la vida animal entre d'altres coses en el fet que pot raonar i comunicar-se. Tanmateix, hi ha quelcom més que ens atorga aquesta dignitat: l'acció correcta, d'acord amb la voluntat de Déu. La dignitat humana es concreta en la possibilitat "d'ésser" a imatge i semblança del Déu que l'ha creat. L'home pot esdevenir creador i redemptor assumint lliurement fer el que li pertoca fer i que només ell pot fer. No s'és sinó en la voluntat del Pare..., fent la seva voluntat i no la nostra, que l'home assoleix la seva plenitud.

La llibertat

La dignitat de l'home és d'alguna manera quelcom potencial, que només es concreta en dependència de l'ús que fa de la seva llibertat. L'home que no utilitza la seva llibertat correctament fa escarni de la seva dignitat, de la dignitat dipositada en ell, que es concreta en la seva possibilitat creadora, que és al mateix temps redemptora. L'obrar correctament ens fa creadors i també redemptors, perquè de l'acció correcta en deriva la correcció del mal.

La llibertat per actuar, des del coneixement, té un altre requisit indispensable i previ que és l'alliberar-se abans que tot del propi ego. Si l'home es troba esclavitzat per les seves passions no és lliure, ni un ésser que pugui discernir correctament. Per ser totalment lliure, en el supòsit que hi hagués una societat en la qual això fos possible, cal abans que l'home s'alliberi d'allò que el limita, és a dir que renunciï a tot allò que estant amb ell el priva, el manca, l'empetiteix.

L'individu que és lliure de les seves passions i desitjos mundans i que actua d'acord amb la voluntat del Pare acaba triomfant sempre, perquè Déu està amb ell. En la mesura en què estem en comunió amb Déu, el seu esperit ens omple; aquest esperit és comunió amb la resta, és a dir, amor. L'home que actua correctament i que fa allò que està d'acord amb la "raó" i amb la "veritat" és un home invencible, i encara que mori físicament donarà fruit.

Paral·lelament, això tan sols pot significar que la persona ha d'obrar per sobre dels seus propis interessos. De fet, els homes poden guanyar el món material però continuen essent esclaus, més esclaus que d'altres sense tant; no són més feliços sinó més esclaus, ja que la llibertat pot dependre de la condició material, però és indissoluble de la condició interior de cadascú, que és una condició espiritual, quelcom immaterial. Per això, hem de recuperar un món referenciat a la vertadera naturalesa humana... En el qual tornin a tenir sentit el coneixement i la virtut, com diu Huxley. En el qual es recuperi el sentit de les coses petites i de servir-les, com diu Camus. Un món on desaparegui el temor i l'angoixa, les neurosis i les paranoies.

L'home, creador i redemptor a imatge i semblança de Déu

L'home ha estat creat a imatge i semblança de Déu, formant part de la unitat del cosmos, i pot esdevenir com Ell creador i redemptor, cocreador d'aquest univers i coredemptor de la humanitat, dels quals forma part. D'alguna manera, la força de Déu pot ser la seva força. L'individu realment lliure, que obra correctament, és un ésser creador al mateix temps que es fa instrument de la correcció del mal en el món. L'home pot ser per tant creador i redemptor assumint lliurement fer el que li pertoca fer.

L'ésser humà ha estat concebut per a la creació, la feina ben feta de cadascú ens fa creadors a imatge i semblança de Déu. L'home pot esdevenir creador i aquest és el seu repte, fent allò que ha de fer ben fet: el fuster com l'arquitecte, l'artesà com el filòsof. I pot també esdevenir redemptor, assumint la seva pròpia creu i acceptant el dolor que això suposa; és així que es converteix en col·laborador de Déu en la redempció del mal que hi ha en la humanitat. Nosaltres no som Déu ni podem res tots sols, per contra ho podem tot amb Ell; l'esperit seu actua a través nostre només quan el deixem.

Déu és al costat del bé. El món per Ell construït es transforma d'acord amb unes lleis creatives i no pas destructives, de tal forma que tot aquell que s'hi oposa, s'aliena i s'autodestruïx. Déu és el més fort, tothom qui s'hi oposa pereix. De fet, l'acció destructiva, el mal, és ignorància. L'home ha de fer-se instrument de la voluntat del Creador per fer possible el triomf del bé sobre el mal. Per si sol, no pot res més que estavellar-se, perquè és limitat i la seva contribució està supeditada a les seves forces.

Per contra, els homes som tots potencialment complementaris i potencialment genials. Cal, per això, descobrir aquestes potencialitats i posar-les al servei d'objectius que estiguin d'acord amb la llei de Déu, de l'ordre creat per Ell i del desenvolupament d'aquest ordre dins la nostra societat. Per aquell qui actua d'acord amb la voluntat del "Pare" és essencial el posar les seves aptituds, és a dir, el seu talent, al servei d'una acció concreta. La força de Déu es manifesta a través dels talents que Ell ha donat als homes i que s'han de posar al seu servei.

L'home ha d'acceptar el món en què li ha tocat viure i procurar activament contribuir al seu progrés. Acceptar el món com s'accepta a si mateix; tal acceptació suposa també el reconeixement dels seus límits: la seva creu i el dolor que comporta; aquesta acceptació del seu dolor, el fa també coredemptor del mal que hi ha en el món. De la mateixa manera que en el procés de l'acció correcta l'home es regenera i es fa millor.

L'amor i el dolor: el dolor assumit per amor venç el mal d'aquest món

L'assumpció dels nostres límits i l'obrar correctament ens redimeix i redimeix el mal que hi ha en el món, perquè de l'acció i de la intenció correctes en deriva un món millor. L'amor crea, l'odi destrueix; l'amor redimeix, l'odi ens fa no res.

Obrant contra la llei de Déu nosaltres som fills en certa manera del pecat, i el que ens pertoca és redescobrir i retornar a la consciència "primera", en la qual l'home existia lligat a Déu sense màcula i realment lliure. L'home d'avui que pateix és hereu de la humanitat del passat, com el de demà serà fill de la humanitat del present. El dolor considerat des d'aquesta perspectiva assumeix una explicació històrica, genèrica i social; encara que és evident que a qui li toca acceptar-ho és a la persona concreta que pateix, convertint-se en instrument al servei d'una causa justa.

Moltes persones es pregunten pel significat del dolor. El dolor individualment considerat costa d'entendre, tot i que serveix per a comprendre coses que d'altra forma no entendríem. Però l'explicació i el significat del dolor s'han d'emmarcar dins la idea d'una humanitat que es troba tota ella relacionada i que constitueix per tant una sola cosa, dins la idea de la unitat. El dolor té per a cada persona el mateix sentit que va tenir per a Jesús i el mateix valor si s'assumeix com ell ho va fer. El resultat de la creu acceptada voluntàriament representa sempre un triomf sobre el mal i la injustícia; el dolor assumit per amor redimeix l'home. El dolor dels qui pateixen amb Jesús —com a conseqüència d'obrar correctament—, per raó del mal d'aquest món, ens redimeix.

D'altra banda, sense dolor i per tant sense sofriment no copsem res ni ens fem en el coneixement del misteri d'allò més profund. Hi ha una mort que forma part d'aquest misteri i és dolor, morir per tornar a néixer cada dia, i ens canvia, ens fa millors, i ens fa comprendre moltes coses que mai, per milers i milers d'anys que visquéssim, hauríem estat capaços de comprendre. I ens fa comprendre i reconèixer allò que de cap altra forma (i sota cap altra força) haguéssim reconegut.

L'amor i el dolor: l'amor fa els homes bons, el dolor els fa comprendre el que d'altra forma no entendrien; ambdós són insubstituïbles per fer l'home. Déu parla de moltes maneres, però l'home és tan obtús que la majoria de vegades només ho entén a través del sofriment. El dolor és també fet perquè la gent canviï, fa comprendre i evolucionar. El dolor ens fa reflexionar sobre el seu perquè, és a dir sobre les seves causes i consegüentment ens ajuda a cercar la veritat per sobre de l'error; a través d'ell descobreixes què és allò que no va bé i per quina raó. La majoria de vegades el dolor és conseqüència dels nostres propis actes, contra la llei de Déu.

Pel que, parlar de felicitat en aquest món és sempre relatiu, la felicitat no viu sola, al seu costat hi ha sempre tota la resta i el dolor n'és part inseparable, forma part indestriable del nostre destí, del destí de tota la humanitat. Aquell qui es creu que hi pot haver una felicitat deslligada del dolor, no ha entès res de l'home (de com està fet), ni de la vida. Totes les coses tenen sentit, i fins i tot el dolor, encara que incompreensible, té sentit.

Sobre els profetes i els miracles. Déu paga al comptat

Els profetes com els miracles no són coses del passat. La història humana no és un fet discontinu: abans els profetes i els miracles i ara no res, viure del passat. Avui com llavors hi ha profetes i miracles, hi ha homes profunds i qualificats, “inspirats” per Déu, de la mateixa manera que hi ha falsos profetes.

Els profetes són homes a qui Déu inspira donada la seva disposició a restar buits de si mateixos, negant-se a si mateixos, per deixar que a través d'ells aflori l'esperit del Creador. Del silenci d'allò material i d'allò intel·lectual en sorgeix la resposta espiritual, —l'esperit de Déu—, l'únic que pot sadollar l'home de la plenitud que cerca constantment. L'home és un fet integrat —amb cos, ment i esperit— en el qual l'acció, material i intel·lectual, ha d'existir lligada de forma indissoluble al seu esperit més profund.

D'aquesta manera, aquell qui viu d'acord amb la llei de Déu viu en el seu regne, que és el regne d'allò espiritual, i viu en un món de “miracles” permanent. I és així, que la vertadera llibertat consisteix a fer sempre el que cal, és a dir, a obrar en tot moment correctament. I per tant, és una llibertat diferent d'allò que l'home imagina, perquè es troba “condicionada” a “obeir” la llei de Déu, que és en la que ha d'inspirar-se sempre.

Al mateix temps, contràriament del que es predica i del que la gent creu, Déu paga sempre al comptat, i dóna “cent vegades més” del que un dóna per Ell. De forma que aquell qui el serveix es troba recompensat a l'instant següent amb molt més. A canvi de l'amor que un dóna en rep “cent vegades més”.

Per això, creure que hem d'esperar la nostra recompensa a l'altra vida és incomplet. Hi pot haver una recompensa i una justícia que no es trobin dins d'aquest món, però en realitat Déu ens paga allò que fem per Ell a l'instant següent, amb un valor molt superior. Déu paga al comptat, es pot comprovar a la pràctica. Déu no ens deu res. La recompensa dels nostres actes i renúncies per amor als altres té lloc de forma immediata com una conseqüència directa de la nostra acció i no en una altra vida, capritxosament en el temps. És la seva llei i es compleix sempre, Déu paga al comptat. La història de Job és d'alguna manera una fantasia, Déu no és un capritxós, Déu és sempre just.

Del creure i tenir fe. L'experiència de Déu i del seu regne

L'home de l'època medieval tenia una concepció estàtica del cosmos. Després dels diferents avenços científics adquirits a partir del Renaixement va començar una nova i més dinàmica concepció del món en tots els ordres i la filosofia va haver d'adaptar-s'hi. Seguint el progrés científic i tecnològic, la filosofia va anar canviant, i la raó i explicació de totes les coses va anar adquirint una forma cada vegada més racional, fins al punt que avui allò que no té una explicació racional apareix com irracional, equivocat o, fins i tot, com inexistent.

Creure en Déu és una qüestió de fe, però no és contradictori amb la ciència i la raó, sinó que s'hi confirma. Un creu perquè vol, des de la seva intuïció i la seva capacitat de reflexionar, però fonamentalment a partir de la seva pròpia experiència. La constatació de Déu és, sobretot, una qüestió existencial, que pot ser comprovada per cadascú a través de l'experiència de cada dia, si un és capaç d'observar el que passa al seu costat i en ell mateix i d'interpretar-ho correctament. Qui viu intensament i té els ulls oberts i l'oïda atenta veu i sent Déu en totes les coses: hi ha quelcom que dóna sentit a tot el nostre món i a les nostres vides, quelcom que ho transcendeix i que en constitueix una referència absoluta. Tot té sentit, fins i tot el vent que mou els camps de blat o les onades de l'aigua de la mar. D'altra banda, sense un sentit per a cada cosa l'home romandria condemnat a l'arbitri i a la desesperació davant dels seus propis límits.

De forma que, encara que en aparença és materialment impossible demostrar per mètodes científics que Déu existeix, a Déu se'l pot experimentar personalment; de la mateixa manera que nosaltres sols no som capaços de veure, d'escoltar o de comprendre a simple vista tot el que ens envolta, i no per això es pot refutar tot allò que no som capaços de comprendre, de veure o d'escoltar, perquè si fos així, poques coses existrien i tanmateix es poden experimentar científicament i personalment. La gent normal creu en les teories de Newton o d'Einstein sense comprovar que són certes. Es creu en Einstein o en Newton, però no en Déu, per què? Es poden "tocar" les teories d'Einstein o de Newton? Com? Experimentalment? Doncs igual es pot "tocar" Déu. Cal experimentar allò que un creu, la mateixa vida ensenya si un actua. Qui no comprova les teories dels savis però se les creu, tampoc hauria de dubtar dels qui, havent comprovat les de Déu (els sants), han constatat que són veritat.

Tanmateix, el regne de Déu se situa en un pla diferent del que estem acostumats, ja que és el regne de l'esperit de l'amor i, per això, en un cert sentit, el seu regne no és d'aquest món. (Aquest esperit en nosaltres només existeix en dependència del nostre comportament, i és l'esperit que ens permet veure-hi clar i redreçar les nostres vides). La terra promesa —per a cada home

i cada poble—, és el regne de Déu; la terra promesa no és cap territori concret, sinó el seu regne: regne de l'amor i del bé. Aquest regne es troba en el pla d'allò espiritual, en ell el món material no hi té cap sentit, perquè les seves lleis estan més enllà de les lleis del món físic. Per això també, en abstracte i filosòficament considerat, si en aquesta naturalesa humana hi ha indissolublement lligat a ella o no quelcom transcendent i diví que pot guiar-nos, és quelcom que pertany al que cadascú pugui creure en funció de la seva cultura i la seva experiència; molt difícil de constatar “científicament”, constatable només a través de la vivència personal.

El sentit religiós ha anat sempre lligat a la necessitat humana de trobar explicació i donar sentit al misteri de la vida i de la mort, i a tots els fenòmens que l'envolten. D'aquesta manera, la idea de Déu ha anat canviant a través del temps; per a l'home occidental, ha anat lligada a la Bíblia, on s'explica, entre d'altres, la creació del món per un Déu únic —universal, totpoderós i just—, i des del cristianisme a la concepció del Déu amor: un Déu de justícia i amor. (Hi ha un poble a la història universal que abandonant els ídols el reconeix com a únic Senyor de l'univers i com a referència fonamental de la història humana. Déu es manifesta a aquest poble). El problema de la nostra existència i de la fe en Déu està també relacionat amb la creença en un més enllà, és a dir, en el que hi ha després de la mort; ja que sense eternitat tot seria finit i limitat, tot seria “material”, miserable i trist... I de l'altra, sense Déu, l'home es trobaria condemnat a la injustícia.

La cultura i el fet religiós

Segons T. S. Eliot no hi ha cultura deslligada del fet religiós. El fet religiós considera la transcendència del comportament humà i d'acord amb aquesta transcendència el valora. La religió expressa d'alguna manera el fet humà immutable i la seva pervivència, considera els valors permanents de la humanitat en el seu decurs i la seva relació amb l'ordre universal creat. Considera que restar al marge d'aquest ordre és per a aquesta humanitat un suïcidi, i que per això una societat sense Déu és una societat sense nord. Tanmateix, també cal saber que, recíprocament, el fet religiós deslligat del fet cultural i/o científic es converteix moltes vegades en pura superstició.

L'home primitiu com l'home modern, poden intuir allò que els sobrepassa; i potser per això senten la necessitat d'un sistema filosòfic o "religió" que els permeti comprendre i acceptar la vida i tot el món que els rodeja, amb els seus fenòmens: la necessitat de trobar una explicació del que passa, independentment que hi hagi o no un Déu creador, és a dir, independentment que aquest cosmos —amb les seves lleis— hagi estat creat per algú, en algun moment. En aquest sentit, al llarg de la història humana, el coneixement de Déu sorgeix sempre —"inicialment"—, com un coneixement intuïtiu i/o revelat, "teològic".

Ara bé, la religió, des de l'inici quan apareix, al mateix temps que una doctrina ètica i moral, és una idea del món, una cosmologia i també un concepte de l'home, una antropologia; pel que implícitament és també un fet històric que ha de presentar-se constantment actualitzat, (igual que ho és el dret o l'arquitectura). Pel que pot semblar que tot és relatiu i canviant segons quin sigui el marc de referència, però no ho és, tal com veurem, ja que si bé allò que mou l'intel·lecte depèn de l'estímul exterior, allò que mou l'home, d'acord amb la llei del Creador, es troba dins seu. Els valors permanents es troben relacionats amb la necessitat més profunda que nia al cor humà; els valors relatius són valors històrics dependents de les circumstàncies.

La humanitat ha estat concebuda de tal forma que pot desenvolupar-se i progressar, adquirint consciència de la realitat a la qual pertany, i per això cal referenciar els seus valors de forma històrica; però en l'home hi ha quelcom de profund i permanent que és també una referència absoluta: la seva ànima. I tot canvia, però sempre referenciat a aquesta fita "inamovible". La religió estableix els seus postulats en relació amb aquesta referència, que és l'home considerat amb una ànima transcendent, i considera que aquest fet és el que li confereix la seva dignitat.

A partir d'aquí, creure que és el mateix un món amb Déu que sense, i que l'home obraria de la mateixa manera en un que en l'altre, és una idea que la història mostra com equivocada. No només la fe i l'ateisme són premisses diferents per a l'acció humana, sinó fins i tot la diferent concepció que d'un mateix Déu es pot tenir. Déu, si existeix, és únic, el mateix per a tothom, però

allò que pensem d'ell condiona el nostre comportament. I així, no és el mateix la idea del Déu de justícia de l'Antic Testament, que el Déu del Nou Testament, Déu de justícia sí, però també Déu d'amor.

Tanmateix, cal asseverar, com hem dit abans, que el fet religiós deslligat del fet cultural es converteix moltes vegades en pura superstició, ja que sense cultura el fet religiós s'interpreta incorrectament i és utilitzat per fins aliens al seu propi contingut. I per això, moltes vegades, en funció de la seva cultura, homes de diferents creences i fins i tot ateus poden obrar millor que els que es consideren més religiosos. Com és cert que, es vulgui o no, tots som fills d'una cultura que es troba inspirada quasi sempre en valors eticoreligiosos, i que la persona que diu: "Jo no crec en Déu, però també tinc uns valors que inspiren el meu comportament", no s'adona que aquests valors són moltes vegades subsidiaris de la cultura religiosa que l'ha alletat. En qualsevol cas, com diu Sant Joan, s'ha de considerar que: "Tots els homes que obren correctament són fills de Déu."

La religió —totes les religions que introdueixen la idea de Déu a través dels segles dins la civilització humana— ha fet un gran bé a aquesta humanitat perquè ha establert uns paràmetres de referència, ideals si es vol, que han guiat l'home en el seu pensament i en la seva acció. La religió, si no existís, s'hauria d'inventar, perquè ens ajuda a pensar Déu i perquè un món sense Déu estaria regit immoralment per la llei de la selva i lliurat a l'absurd. Els veritables valors humans són els valors de l'esperit, incardinats sempre a través del món de la cultura; allò que canvia el món és aquests valors i aquest esperit que inunden el cor humà i en determinen les seves accions.

El cristianisme i els valors cristians

Què és ser cristià? Ser cristià és creure en l'Evangelí i en el significat de la vida, mort i resurrecció de Crist, com a fill de Déu. El problema cristià de comprendre i tenir fe, per a l'home d'avui, té dos vessants distints però tots dos absolutament essencials. El primer fa referència a la comprensió raonable o intel·lectual, si es vol, de la doctrina cristiana; el segon a creure que Jesús és el fill de Déu, que viu i mor per salvar la humanitat, a qui redimeix a través del seu dolor, i que ressuscita com a expressió del triomf permanent de la vida sobre la mort.

1. Ser cristià vol dir, d'una banda, creure en la doctrina que Jesús va predicar. Per al cristià, Déu ens arriba a través del Crist:
"Jo sóc el camí, la veritat i la vida, qui creu en mi viurà eternament."
"El qui vulgui venir amb mi que es negui a si mateix, que prengui la seva creu i que em segueixi."
"El qui vol salvar la seva vida la perdrà, el qui la perdi per mi viurà eternament."
"...No és aquell qui diu Senyor Senyor, sinó aquell que fa la voluntat del Pare."
2. Vol dir també creure en Ell quan diu de si mateix que és el Fill de Déu, el messies bíblic esperat per a la salvació del poble d'Israel. I creure que va morir redimint a través del seu dolor el pecat del món, i que va ressuscitar venent la mort, com a símbol permanent de la victòria de l'amor sobre l'odi, del bé sobre el mal; d'acord amb els testimonis d'aquells qui ho van veure, que testificaren la seva vida, mort i resurrecció. Mostrant d'aquesta manera el camí de la creu com a camí de salvació, i donant al dolor un significat que el transcendeix.

La primera part no és una qüestió de fe sinó intel·lectualment lògica i d'experimentació, ja que Ell no ens demana pas que creguem i visquem d'acord amb una doctrina incomprendible sinó d'acord amb una doctrina profundament intel·ligent, que es pot comprovar en la pràctica. En aquesta doctrina el seu principi primer i més important és el de l'amor; allò que va predicar i allò que va fer, és a dir, la seva vida, mort i resurrecció són expressió d'aquest amor. El llenguatge de l'amor l'entén tothom, els més savis i els menys savis, els més grans i els més petits. Estimar no és fer el que l'altre vol sinó allò que cal fer en cada moment pel bé de l'altre. Fins aquí ser cristià és, doncs, més que una opció de vida, "l'opció" d'intentar obrar sempre correctament: "fent la voluntat del Pare", en el convenciment que només a través de l'amor i l'acció constructiva es troba la vertadera existència.

La segona part és una qüestió de fe, però de fe en quelcom concret:

És Ell mateix qui ens dona una doctrina i la vida per ella, contra els qui disfressats amb vestits negres usurpaven el nom de Déu, fent-lo servidor de les seves misèries.

És Ell qui contesta a Pere després d'haver-li preguntat: "I vosaltres qui dieu que sóc jo." Pere respon: "Tu ets el Fill de Déu."

És ell qui diu a Tomàs uns dies després d'haver mort en creu i ressuscitat: "Toca les meves llagues i el meu costat. Benaurats els qui creuran sense haver vist."

Creure que Crist és el Fill de Déu és creure doncs que no ens ha enganyat. Si creiem que la seva doctrina és vertadera, per què hem de suposar que ens ha enganyat en allò que la nostra raó no arriba a comprendre? L'home sol no acceptar allò que no és capaç d'entendre, però en realitat allò que no veu és la seva pròpia limitació. D'altra banda, els jutges i tribunals de la nostra societat solen acceptar i tenen com a proves concloents el testimoni de les persones que han vist o presenciat allò que ha passat, i per això és en aquest punt que és una qüestió d'acceptar o no el testimoni dels Evangelis com a prova concloent: tots els testimonis dels qui han descrit la seva paraula, la seva vida, mort i resurrecció coincideixen; si no fos cert el que diuen, tots haurien d'haver estat uns mentiders. Tanmateix, creure en el significat del seu dolor, mort i resurrecció, com a font de vida, és una cosa per a la qual cal tenir fe i per a la qual cal viure com a cristià per poder comprovar-ho.

.....

I és així que, a partir d'aquesta història d'amor de Crist per la humanitat, els valors de la societat occidental són valors cristians que encara que es proclamïn laics, s'han anat desenvolupant al llarg de la seva història. La societat occidental actual és filla de valors cristians i genèricament de valors espirituals, ideals de justícia i llibertat, des de la filosofia religiosa i de fe en l'existència d'un Déu harmonitzador de la vida humana. El cristianisme ha esdevingut històricament, des d'aquests valors, inspirador de l'acció política, social, cultural, etc. Sense aquesta fe en el Déu cristià i en l'ideal que representa, no haurien existit aquests valors de referència i la societat no s'hagués construït de la mateixa manera. El factor de civilització més gran que hi ha hagut a la història de la humanitat ha estat el cristianisme.

La cultura cristiana d'Occident pot ésser desenvolupada però no destruïda, a no ser que se la substitueixi per una d'altra, la qual cosa pot significar més un retrocés que un avenç. Avui per avui, les altres alternatives que han estat provades, des del marxisme i des de "valors" ateu, no han conduït més que al caos i a la ruïna moral i ètica, política i econòmica, de la societat. Creure, com va fer Marx, que no calia Déu per a construir la societat, ha estat un error històric que ha suposat per a mitja humanitat perdre tot el segle xx. En l'arrel d'aquest ateisme rauen molts dels problemes d'una societat sense valors, venuda al millor postor.

Sobre el deure legal i el deure moral o ètic

Tot i que el progrés científic i tecnològic no sempre va lligat a un vertader progrés moral, avui la nova societat científica i tecnològica fa replantejar la interpretació de tots els seus valors. De forma que en la nostra societat en canvi constant, en què tot canvia, també d'alguna manera la "moral" canvia, perquè és un fet historicosocial que existeix en dependència del coneixement de l'home i de les seves necessitats. Les idees socials, i fins i tot "morals", s'adapten a les circumstàncies històriques.

De fet, encara que amb una consciència natural lligada al Creador, els conceptes del bé i del mal són conceptes dels quals s'adquireix consciència a partir de l'educació, del viure en societat i de les normes que la mateixa es dóna. Per aquesta raó, no es pot dir que per naturalesa l'home sigui bo o dolent, perquè la seva consciència històrica el condiona. D'entrada, aparentment, només la consciència social del món al qual pertany i, per tant, la cultura poden modificar el seu comportament.

I d'igual forma que tota societat té unes idees i valors que són canviants, i que canvien més o menys ràpidament segons els temps, també té unes regles de convivència i una legalitat vigent que canvia i s'adapta a cada època. De manera que, per exemple, les referències legals i els paràmetres amb què es jutja avui als homes són ben diferents d'aquells amb què eren jutjats a l'edat mitjana.

Ara bé, allò que en cada moment la societat regula, no ho fa ni ho pot fer de forma arbitrària, perquè sempre hi haurà un fet de naturalesa immutable referit a l'ésser humà, que s'ha de tenir en compte a l'hora de fixar aquestes regles. En l'home hi ha una consciència històrica, com hi ha una consciència natural, la consciència històrica pot evolucionar d'acord amb la consciència natural o esdevenir-ne antagònica; aquesta consciència històrica i l'esperit que se'n deriva són canviants, evolutius, no així la consciència natural.

Per tot això, la consciència humana, —configurada des de la història i des de la seva pròpia condició natural— i el deure "legal", no sempre van junts. La consciència d'una persona sensible i sàvia pot tenir un valor superior al dret o al deure legal. Per aquest motiu, la consciència i l'estat de dret poden ser coses que vagin per camins diferents, com per exemple en els casos de Sòcrates, Antígona, T. Moro, Gandhi... L'home ha d'obeir el dret positiu sempre que no vagi en contra de la seva consciència; emperò seguint així, aquesta només pot derivar d'una concepció filosòfica i ètica superior. En tot cas, la disjuntiva entre una cosa i l'altra a l'hora d'actuar només la pot decidir cadascú individualment. L'ordre moral i ètic pot tenir un nivell superior a l'ordre legal en aquells homes singulars que tenen una millor consciència de les coses; aquesta consciència pot derivar de la cultura adquirida o per l'existència d'un sí diví, permanent, al seu cor. En última instància, allò que diferencia uns homes dels altres és la seva consciència i l'actuar d'acord amb ella; és així que

l'individu es fa socialment conscient, capaç de discernir i responsable, i que esdevé, realment, lliure i fort.

En la seva forma els comportaments són un fet històric i per tant canviants, però la seva referència és sempre el mateix ésser. En l'essència més profunda de l'home hi ha una aspiració, més enllà del que és racional, d'esperança en un món ideal de plenitud i de felicitat; hi ha, d'alguna manera, una aspiració metafísica que només és congruent amb la idea d'un Déu salvador i per tant redemptor, situat per sobre la misèria humana, situat per sobre les contingències d'aquest món material. Hi ha per tant una idea de transcendència i d'infinít.

Allò que transcendeix l'humà

Si en aquest univers hi ha Déu i en nosaltres quelcom d'Ell, és un misteri avui per avui aparentment indestruïble, perquè Déu pot existir al marge d'aquest univers, encara que en sigui el creador. L'home en tot cas ha estat creat per algú: Déu; i aspira al seu creador, però en cap cas és Déu. És possible, tanmateix, imaginar-se en aquest home una ànima, amb una consciència lligada a la creació universal i que aspira a la unitat amb la resta, que el transcendeix. Malgrat que l'home no és Déu, és diví en la seva concepció.

Així, existiria una consciència, al "cor" de l'home, que esdevé esperit, — energia que transcendeix la seva naturalesa material—, que existeix i es troba indissolublement lligada a la vida humana, que és en si mateix vida immaterial al costat de la vida material; que l'acompanya des del primer moment, ésser de l'ésser humà. Si això fos així, des del moment en què la vida humana existeix, seria transcendent; considerant l'ànima com a posseïdora d'aquesta transcendència, una ànima que es troba inserida dins la vida material i que la transcendeix.

En qualsevol cas, allò que transcendeix l'home més enllà de la mort no pot tenir les mateixes característiques que allò material en aquesta vida terrenal; d'entrada no pot tenir les seves mateixes necessitats primàries de supervivència, i per tant, no pot posseir orgànicament la corporeïtat que és pròpia d'aquest món. Allò que transcendeix l'home no pot ser pas la seva corporeïtat ni tenir les necessitats inherents a aquesta corporeïtat, allò que el transcendeix només pot ser el seu esperit, la seva ànima immortal, part del tot creat per Déu i a qui vol tornar per la seva pròpia naturalesa, pels segles dels segles. És per això que l'ànima en aquest món resta condemnada a l'exili.

D'aquesta manera, la vida humana tindria un valor que es trobaria referenciat i en dependència de tota la resta, però que alhora posseeix un valor intrínsec i transcendent. Tot i que, si bé, per a la nostra aparent condició, la mort és el no-res absolut, l'acabament de tot allò que és humà: aspiracions, lluita..., i és així com l'esperit del mal, lligat a les coses materials, mor amb la mort de l'home, per al creient, la mort és també la porta d'una altra estança, qui sap com!, però d'una altra estança en què el nostre esperit posseirà la pau. La nostra mort: el no-res, ens obre la porta al tot.

Sembla raonable imaginar que ha d'existir un món en el qual l'home hi trobarà la justícia vertadera, segons hagi obrat; en el qual hi ha d'haver un ordre "definitiu" per a totes les coses. És difícil, tanmateix, creure en un món estàtic, per a tota l'eternitat, seria quelcom contra natura, en una creació que té per característica diferenciadora sobre qualsevol altre el d'ésser un fet dinàmic, canviant, evolutiu, de tal manera que tot el que no canvia es mor i aparentment deixa de formar part de l'univers creat. És difícil per aquesta raó creure en un demà millor o pitjor per sempre més, encara que estigui lliure de limitacions;

semblaria lògic pensar en un demà que no és estàtic, sinó dinàmic, com ho és la vida tota, en un món que tendeixi a la seva plenitud, en evolució, obert i no definitiu; un món en el qual l'home hi romandrà en llibertat i d'acord amb el vertader coneixement.

El cel i l'infern

L'ànima només existeix lliure si no resta ofegada pel pensament i l'acció del qui la posseeix. És per tant l'home qui d'acord amb els seus actes viu i deixa viure en ell aquesta ànima, o l'ofega i la manté separada de tota la resta condemnant-se a si mateix a l'isolament del tot que és Déu. La infelicitat i el sofriment de l'home són la infelicitat i el sofriment de la seva ànima, que aspira a una plenitud que només pot trobar unit al destí que Déu vol per a tot l'univers creat i d'acord amb el qual ha estat concebut. Per a l'home, el cel i l'infern no són altra cosa que la possibilitat de comunió plena amb el Déu que l'ha creat. L'ànima té en aquest sentit el "desig" absolut de comunió amb el Pare, de tal forma que la seva absència, l'absència de la seva presència, li és un infern, perquè està feta per restar lligada eternament a allò absolut que és Déu. L'infern és absència de pau, de joia, de plenitud.

L'home que ha pogut comprendre que cal obrar correctament i que viu per damunt de les seves passions podrà gaudir de Déu. L'absència de Déu és per a aquesta ànima el seu infern, la seva presència el cel: el gaudir o el patir. La capacitat de gaudir de Déu li atorga la felicitat que cerca. I aquesta capacitat es fa efectiva a partir d'aquell moment en què l'home es desprèn, si pot, de tot allò que el lliga a aquest món; i per tant, si bé aquesta felicitat i aquest gaudiment poden començar en aquesta vida, és molt difícil, perquè, abans de la mort, l'home es troba lligat a les coses materials, mentre que el gaudir de Déu és una qualitat de l'esperit.

L'home es fa en dependència de la seva pròpia voluntat, en relació amb la necessitat material i espiritual que constitueixen el marc de la seva existència. Si Déu ha fet l'home lliure, i aquest ha usat aquesta llibertat traint a consciència la confiança que s'ha dipositat en ell, és possible que es condemni per raó de l'ús incorrecte que n'hagi fet. Tanmateix, si l'esperit, és a dir, l'ànima, posseeix només les qualitats del bé, com podria veure's condemnada a l'absència del seu Creador?: allò que és intrínsecament bo no pot ser condemnat. Si l'home ha de trobar en algun lloc la justícia vertadera, a la qual aspira, semblaria lògic pensar que no pot transcendir amb idèntica corporeïtat i limitacions, i que si posseeix una ànima intrínsecament bona aquesta no pot ser condemnada.

D'altra banda, la diferència entre el bé i el mal és, per a nosaltres els humans, força imperceptible en estadis de mediocritat, que són els més comuns. Hi ha el bé clarament diferenciat del mal, però entre el bé i el mal hi ha un ampli espai intermedi en el qual els matisos són infinits; per aquesta raó resulta difícil traçar una línia divisòria entre una cosa i l'altra, i també per això entre "els bons" i "els dolents", ja que aparentment no hi ha un límit clar que permeti aquesta divisió. Pel que semblaria raonable creure que sí, que hi pot haver un altre món en el qual hi ha diferents estadis, però no una línia divisòria que signifiqui la salvació o la condemnaió eternes. És difícil imaginar que algú per la seva maldat es mereixi una eternitat de suplici. Hi ha tanta mesquinesa

atribuïble a la ignorància!, que, com pot ésser condemnada si no se'n té consciència? No hi ha maldat que no tingui raó de ser en la ignorància. Jesús mateix ho diu: "Perdona'ls perquè no saben el que fan." Com ho havia dit Moisès: "La ignorància és el mal."

Les esglésies i la transmissió del fet religiós

Jesús pregunta als seus deixebles: La gent, qui diu que és el Fill de l'home?

Li responen: uns diuen que és Joan Bautista, d'altres Elies, uns altres Jeremies o algun dels profetes.

Segona pregunta de Jesús: I vosaltres, qui dieu que sóc jo?

I Pere, només Pere, contesta: Tu ets el Messies, el fill de Déu viu.

Jesús a Pere: Això que dius no ho saps per tu mateix, no ho sabries si el meu Pare no t'ho hagués revelat.

I jo et dic: Tu ets Pere i damunt d'aquesta pedra edificaré la meva Església.

L'Església (poble de Déu) és la comunió de tots els creients, per la seva fe, en Crist. L'església es troba edificada damunt de Crist.

Per tant, el significat correcte d'aquestes paraules de Jesús, a partir del context en què es pronuncien, és:

Sobre aquesta fe edificaré la meva Església. És a dir, la teva fe és com una roca i sobre aquesta fe (la de tots els cristians) edificaré la meva Església.

Jesús no va instituir cap jerarquia eclesiàstica sinó per servir l'home (la humanitat): "els qui vulguin ser els primers seran els últims i els últims seran els primers." Així ho mostra abans de l'últim sopar: agenollat per servir els altres.

La incultura i els interessos creats, entre d'altres coses, fan el fanatisme i creure en coses que no són veritat.

La missió de les esglésies és propagar fidelment la doctrina i intentar obrar-hi d'acord. En correspondència, la seva missió històrica dins la societat és crear l'organització adient adaptada als temps que permeti transmetre universalment el missatge i el llegat espirituals de què són dipositàries, intentant portar a terme aquesta tasca de servei a la humanitat a través de les seves obres. De forma que la missió de les esglésies cristianes és transmetre l'Evangeli de Crist, el coneixement de la llei de Déu i la seva observació pràctica. Si per això cal una organització i unes formes determinades, i si cal transmetre-ho i concretar-ho a través d'uns determinats signes i maneres, tot plegat no ha de fer perdre mai de vista quin és el propòsit final i vertader.

En molts casos, al llarg de la història, la jerarquia eclesiàstica, que no l'Església, en cobrir les seves necessitats temporals, ha perdut l'horitzó de l'exigència espiritual i de la seva missió històrica. Per aquesta raó, ha estat sempre convenient retornar a les fonts de l'Evangeli. La jerarquia eclesiàstica, durant molts segles, ens ha presentat una versió de l'evangeli que ha fet que, en part, es vegi el cristianisme com una imposició i una subjugació. Del cristianisme s'ha fet a conveniència una teologia del pecat, de la mort i de la condemnaió, en comptes d'una doctrina d'amor com ha de ser. La jerarquia ha convertit sovint aquest món en un infern de tristesa i mort espiritual contra el

qual l'home s'ha rebel·lat. Els seus sacerdots s'han erigit en mestres i jutges de les nostres vides; amb una confusió absoluta del què ha de ser una teologia "cristiana", han prefixat el bé i el mal, i ens han condemnat *a priori*. Amb una interpretació lliure, únicament per a ells, de la doctrina, aspectes marginals han estat potenciats al màxim i convertits en llei de vida, en detriment de l'essència mateixa de l'Evangeli. L'Església, com Crist va ensenyar, ha d'ajudar i servir l'home i no subjugar-lo.

I per això, l'home s'ha aixecat, conscientment o inconscientment, contra la direcció que ha bloquejat l'esperit i la joia, que ha creat mort i repressió, que ha fet més mal que bé, perquè aspira a "quelcom" que li serveixi per a viure, no per a morir. El primer dret és el de la vida i per tant el de creure-hi, (hi ha hagut qui només ha cregut en la mort i en una vida al més enllà, i és així que ha perdut la d'aquí), l'home d'avui no es conforma a perdre-la sense rebel·lar-se. "...I el somriure renaixerà sobre els seus vestits grisos i trists per a viure de nou en la llibertat de la nostra primitiva creació."

La religió ha de tenir per objectiu convèncer del més gran poder del bé sobre el poder del mal, del poder de l'amor sobre el poder de l'odi, i en la prevalença de la vida sobre la mort. Estimar Déu sobre totes les coses vol dir intentar conèixer, discernir i obrar sempre correctament, d'acord amb la seva llei. I on ha de portar el coneixement i la pràctica de l'Evangeli és a la unitat i la comunió de l'home amb Déu.

EL FACTOR HUMÀ

- I. LA CONSTRUCCIÓ DE L'HOME**
- II. SOBRE LA MENT**
- III. LA FORMACIÓ HUMANA**

Darrere de la varietat de models culturals hi ha una estructura psíquica comuna a tota la humanitat.

LÉVI-STRAUSS (1908 -) Antropòleg francès, pare de l'antropologia estructural, autor d'un dels assaigs capitals del s. xx: *Tristes tópicos*

I

LA CONSTRUCCIÓ DE L'HOME

Les lleis universals

Hi ha unes lleis universals d'acord amb les quals l'home es construeix.

En l'home, l'equilibri i la plenitud que d'un costat ansieja i que cerca constantment es troben condicionats per la seva pròpia naturalesa que comporta, de l'altra, una necessitat de progrés i per tant de canvi permanent. Aquesta dinàmica configura tota la seva existència.

Malgrat el seu desig d'estabilitat, l'home, en la seva construcció, en el seu moviment, a l'anar d'un punt a un altre, resta en una inestabilitat o desequilibri permanent.

En aquest moviment i en el seu decurs, hi ha unes lleis universals immutables que actuen malgrat la seva voluntat. I que actuen, en bona mesura, a partir del mateix comportament humà, de forma que tota acció té les seves conseqüències. Aquestes conseqüències es produeixen a curt o a llarg termini, i van més enllà d'allò aparent.

L'home és part d'un univers en evolució permanent, que existeix i es modifica d'acord amb unes lleis pròpies, intrínseques. Obrar-hi d'acord el crea i el canvia en el mateix sentit en què aquest univers evoluciona; obrar-hi en contra el destrueix, igual que la seva obra destrueix el món que l'envolta.

L'ésser humà ha d'existir en comunió permanent amb l'univers al qual pertany i del qual és part inseparable. Només es completa a si mateix en comunió amb la resta de la humanitat i de l'univers creat, que són inseparables i evolucionen en mútua dependència.

La construcció humana

En l'ésser humà hi ha l'esperit del Creador, que el lliga a totes les coses creades (en totes aquestes hi ha també el seu esperit). Però l'home no és Déu, sinó quelcom creat per Ell, és part de la creació universal i el seu fi és restar en comunió plena amb el Creador. Quan se n'allunya es desnaturalitza i es destrueix, perquè se separa del seu medi natural, que és existir d'acord amb les lleis segons les quals ha estat creat.

L'home és un fet històric: malgrat que la seva potencialitat és en ell des del principi, la seva plenitud no l'assolirà totalment fins a la fi del temps, a través d'una dinàmica i d'un procés evolutiu sense fi. L'home ha estat creat per al progrés tant des d'un punt de vista orgànic com psíquic i cultural.

L'ésser humà es construeix a través d'allò que fa: creant, es crea; destruint, es destrueix. Emprant mitjans equivocats es fa equivocadament; els mitjans inadequats no creen mai cap fi adequat i no fan sinó destruir la mateixa natura humana. Allò que es construeix amb la maldat no és mai el bé. L'obrar correctament implica fer-se correctament i viceversa, l'obrar incorrectament implica fer-se incorrectament.

L'individu que obra correctament es fa millor i se sent més lliure; aquell que obra incorrectament es fa pitjor i més esclau. Són els mitjans, el trajecte, els que canvien l'home. L'home es fa a través d'allò que fa: si obra correctament, es fa correctament; si incorrectament, així mateix. L'ésser humà ha estat concebut per esdevenir creador, la feina ben feta de cadascú ens fa creadors a imatge i semblança de Déu, i es reconeix perquè s'insereix de forma congruent amb les lleis que regeixen la creació universal. La seva pròpia creació depèn i és conseqüència del seu obrar.

La creació evolutiva

No sabem del cert quina ha estat l'evolució humana. Aparentment, però, hi ha tres estadis o nivells diferents que s'han anat desenvolupant al llarg de la seva història. Els tres estadis estableixen el que són la prehistòria i la història de la humanitat:

El primer estadi, al nivell de la seva naturalesa animal. Que és també l'estadi de l'instint i del sentiment, però d'una gran manca de consciència social.

El segon estadi, al nivell de la seva naturalesa racional. Nivell de la seva ment: nivell social i cultural. És l'estadi intel·lectual i de la racionalitat.

El tercer estadi, al nivell de la seva naturalesa espiritual. Nivell de la seva consciència (ànima). És l'estadi de la consciència racional i espiritual.

En l'estadi de la incultura l'home roman en la seva prehistòria. La lluita per la subsistència material deslligada del fet cultural és l'etapa prehistòrica de la humanitat. La lluita per la subsistència és una lluita de "llops", en l'estadi de la seva animalitat.

El fet cultural i el fet espiritual són el seu destí i l'etapa final de la vertadera civilització humana. La construcció de la societat implica la construcció de l'home racional i de l'home espiritual.

L'home és un de sol, però per tal "d'entendre'" cal analitzar separatament les seves diferents necessitats i les seves diferents possibilitats.

El cicle de la vida

En l'home, l'exigència de perfeccionament i plenitud constitueix una necessitat permanent i inalienable; i en relació amb ella actua, i d'aquesta manera es fa a través de la seva pròpia lluita per la supervivència i per tal d'assolir el seu desenvolupament i la plenitud que cerca.

Cada persona és hereva de tot el passat, història dels seus predecessors i en conjunt de tota la humanitat. Tanmateix, a través del cicle de la vida humana (el néixer, el créixer i el morir), que es repeteix per a cada individu, aquesta humanitat va canviant i progressant.

El cicle de la vida és aparentment sempre el mateix: néixer, créixer i morir.

- néixer: que vol dir ignorants i condicionats per la pròpia natura.
- créixer: que vol dir adquirir coneixement i desenvolupar-se i que implica el dolor i en deriva la llibertat.
- morir: que significa el descans i que suposa l'avenir i la pau.

L'home neix ignorant i condicionat a tot arreu, és a dir molt limitat. Créixer implica lluitar per tal d'adquirir coneixement i emancipació, i comporta el dolor i en deriva la llibertat. Morir significa el descans i, tal vegada, la comunió plena amb el Creador.

L'ésser humà neix a tot arreu cridant per les seves necessitats, des de les seves pròpies limitacions. S'adapta al medi per tal de subsistir. I així, d'alguna manera, no hi ha ni hi ha hagut mai civilitat més que en relació amb la pròpia necessitat; i no hi ha a la història bons o dolents com a les pel·lícules més que en relació amb els propis límits i requeriments. D'aquesta manera es configura el progrés humà i social.

Antropològicament apareixen comportaments diversos en funció de circumstàncies diverses, però que l'home acomodi la seva existència a condicions canviant no vol dir res. Que tingui les seves extremitats més curtes o més llargues, o que el seu color sigui un o un altre... que s'hagi adequat al medi, això no és allò important sinó allò circumstancial. L'home s'acomoda, s'adapta biològicament i antropològicament, però roman en les seves necessitats més profundes igual que sempre; i lluita per progressar i ser més home i conjuntament amb els altres pel progrés de la societat.

L'èsser humà i la seva consciència

En l'èsser humà hi ha des de sempre una consciència natural lligada al món creat i a les seves lleis de forma permanent; i també hi ha una consciència històrica lligada al seu desenvolupament i per tant a les circumstàncies i vicissituds en què es troba immers en cada moment. Aquesta última es troba dipositada en ell en part en forma de memòria lògica i racional i en part de forma instintiva d'acord amb factors primaris i subconscients. Si bé, en la seva manifestació, el conscient i el subconscient no són coses separades sinó que van juntes, i d'elles en deriva la pròpia vida anímica com a qualitat diferenciada, que no deslligada.

Ara bé, la consciència històrica de l'individu és una consciència lligada i inseparable de la de la resta de la humanitat, i és aquesta qui n'és en conjunt la dipositària. La consciència d'aquesta humanitat es forma a través dels segles; el resultat és una consciència comuna. La consciència com la cultura es troben dipositades en la humanitat sencera; cada home per si sol no representa d'aquesta consciència i d'aquesta cultura més que un bocí ben petit. L'home es troba inserit, incardinat, vulgui o no, dins la humanitat, en ella i amb ella es completa, es realitza o s'empobreix.

Des del moment en què el cervell existeix plenament constituït i comença a treballar, hi ha, al costat de la consciència natural, una consciència històrica que és el llegat dels nostres avantpassats i en un sentit ampli de tota la humanitat. Aquesta consciència es veu influïda des de l'inici per qualsevol circumstància que l'afecti. La consciència s'adquireix i es modifica a través del pensament i l'acció propis, i en deriva un esperit històric que hauria d'estar lligat al seu esperit natural.

Déu va crear l'home de tal manera que aquest, amb el seu pensament, la seva llibertat i la seva acció, pogués anar evolucionant a través dels segles en la seva consciència històrica. Aquesta consciència que cada home posseeix intrínsecament lligada a ell, es modifica amb ell, o sia, és també un fet dinàmic, en dependència del seu desenvolupament. Aquesta consciència i l'esperit que se'n deriva transcendeixen l'home, perquè són part intrínseca d'una humanitat que es perpetua, i perquè l'acció humana el transcendeix i tramet la seva influència a tot el cos social.

La pròpia identitat.

Malgrat que en “l’èsser” el saber i les paraules no són el més important, ja que l’home pot intuir-ho tot des de la seva pròpia naturalesa, el créixer com a persona el fa arribar a comprendre, de la mateixa manera, el tot de cadascú.

En aquest recorregut, és imprescindible abans de tot conèixer com és aquest home realment, i per això, tan important com tenir consciència de les seves necessitats temporals és tenir-ne de les seves necessitats permanents, inalienables, que deriven de la seva pròpia naturalesa essencial. Ja que l’èsser humà pot trobar en si mateix tot allò que cerca fora o en els altres. El propi món és el món enter.

Pel que la construcció humana té una referència obligada, punt de partida i de retorn permanent, que és el seu propi ésser, que existeix des del seu inici fins a la seva fi: cercar la pròpia identitat per tal d’intentar viure d’acord amb la seva pròpia realitat. Per aquesta raó, el coneixement d’un mateix és allò més important. La identitat implica dignitat; tenir-ne consciència: l’autoestima i la confiança en un mateix.

Malgrat els avenços científics i tecnològics, i malgrat la genètica, l’èsser humà és sempre en allò més important el mateix, els canvis tecnològics no canvien allò més profund que hi ha al seu cor. L’individu resta inalterable en la recerca de la subsistència i de la plenitud, hagin estat quines hagin estat les seves circumstàncies; per generacions i generacions sense fi, l’home roman igual en les seves característiques essencials.

La recerca de la pròpia identitat és el més important, pel que la formació humana hauria d’anar encaminada, en primer lloc, vers aquesta finalitat. El desenvolupament històric de l’individu ha d’anar guiat per la seva pròpia essència, que resideix en el seu propi ésser. I per això, es necessari que l’home, en la seva construcció, a l’anar adquirint forma, tingui sempre per referència la seva pròpia “ànima”. El contingut i la forma, com el cos i l’esperit, cal que siguin una sola cosa. Això no obstant, sovint, la personalitat es troba molt condicionada per allò que li és extern, que en bona mesura determina el seu comportament.

El coneixement i la llibertat: tot és des del coneixement

El coneixement és una condició necessària per decidir què fer amb la nostra llibertat, no hi ha llibertat sense el coneixement per saber què fer-ne. Pel que només té l'oportunitat d'ésser vertaderament lliure qui té, entre d'altres, la capacitat de com utilitzar la seva llibertat. Sense coneixement no hi ha llibertat possible per a escollir, com no hi ha llibertat sense tenir-ne consciència. La llibertat no existeix si hom no sap què ha d'escollir, si s'és un ignorant, si no se sap com utilitzar-la.

De forma que el coneixement esdevé en bona mesura la condició imprescindible per poder decidir sobre qualsevol tema. Com a conseqüència, hem de convenir que la llibertat no existeix si hom no és un ésser evolucionat amb una formació adequada que nodreixi la seva capacitat intel·lectual. Aquesta formació s'adquireix amb molta dificultat i només quan hi ha un marc que ho facilita, i comporta la capacitat de discernir i d'optar què fer amb la pròpia llibertat.

Sense coneixement tan sols hi ha impotència, homes que seran enganyats constantment per allò fictici, per allò momentani, per allò passatger, per allò circumstancial. (De la mateixa manera que un poble d'homes ignorants no és un poble d'homes lliures, ja que un poble sense formació és altament manipulable i se l'enganya fàcilment). Tot és des del coneixement, sense ell no hi ha ni llibertat ni força, tan sols impotència. I de la impotència, que fa els homes inevitablement dèbils, en deriva la mentida, necessària psíquicament per a l'autojustificació. Tanmateix, per ser fort i lliure, s'ha d'estar net de mentida i de tot mal; hom s'ha de sentir net. I així també queda clar que no hi pot haver virtut on no hi ha ordre, perquè la mentida i el desordre són una mateixa cosa.

L'home ha de lluitar des de la perspectiva del llarg termini i del que és possible a partir del coneixement de la realitat, i per tal d'alliberar-se, abans que res, de les limitacions que deriven, així com de la ignorància, de les pròpies passions, i que volen tenir allò que no és possible sense perill del seu equilibri psíquic i emocional. En aquest sentit, el coneixement és decisiu, sense ell no hi ha control, ni la possibilitat de ser feliç. Un home amb coneixement pot saber de la felicitat i ser-ho conscientment; un ignorant no serà mai un home feliç, serà sempre un infeliç (com Sancho Panza); ni es té cap mèrit pel que es fa sense coneixement, sinó pel que es fa sabent què representa.

El marc necessari de la llibertat.

La llibertat de l'individu condicionada al curs de la societat

L'objectiu del progrés és fer de l'home ún ésser lliure, just i solidari. L'home neix limitat i condicionat per la seva pròpia naturalesa i circumstàncies, i la seva lluita és una lluita per la seva emancipació; però aquesta lluita està condemnada al fracàs si no va acompanyada de l'avenç de tota la resta que el rodeja. Per aquesta raó, cal considerar que el progrés de la humanitat només s'aconsegueix en el marc d'una societat amb el requisit indispensable de la llibertat. L'home no es fa isoladament sinó en dependència de tota la resta, i no hi ha un individu lliure més que en una societat en llibertat.

La llibertat individual només pot existir inserida en el conjunt i en comunió amb la resta d'una humanitat que tingui consciència del que significa. Aquesta llibertat, fins i tot per aquells qui en tenen consciència, és molt difícil de ser exercida, ja que l'home no pot, per si sol, conèixer, discernir i obrar sempre correctament si no disposa dels mitjans necessaris per conèixer i discernir i d'un marc adient que li permeti actuar amb eficàcia. Només un món global que faciliti aquests mitjans (materials, intel·lectuals i espirituals) en un medi eficient de cultura i progrés, pot facilitar-ho. I en definitiva en comunió amb una humanitat que tingui consciència del que significa la vertadera llibertat.

Tant el progrés material com l'intel·lectual i l'espiritual s'han d'arribar a produir dins un marc formal adequat i en llibertat; l'home ha de poder actuar i comunicar-se lliurement. La iniciativa de l'individu és requisit imprescindible per al seu propi desenvolupament i font del progrés. Ara bé, aquest marc formal de la llibertat, instituïda pel sistema que sigui, no és pas garantia automàtica d'un ésser lliure, perquè en última instància la llibertat de cada home només depèn d'ell mateix. De fet, hi ha diferents nivells de la llibertat humana en dependència de les seves condicions i de la seva evolució. La llibertat no és un fet abstracte i invariable respecte de la condició humana, sinó que depèn del seu grau de desenvolupament i de les seves circumstàncies.

La ignorància és el mal

La ment sana és tan perfecta que no s'acomoda mai al desordre. El desordre és conseqüència de malaltia: neurosis, paranoies... Ara bé, la ment que no s'omple del vertader coneixement s'omple igualment d'una cosa o una altra des de la seva pròpia fantasia o imaginació; es produeix la substitució del coneixement objectiu per raó de la simple necessitat subjectiva. A partir del qual, una ment ignorant o equivocada és una ment que tard o d'hora emmalalteix. De la mateixa manera que moltes malalties són el resultat d'actuar contra les lleis d'acord amb les quals un existeix.

La ignorància sumeix el ser humà en la confusió i en la inquietud. La malaltia de la ment que és conseqüència de la ignorància, una vegada troba els seus propis ressorts d'autodefensa, no es canvia fàcilment. I a partir d'aquí, amb una ment malalta no es pot raonar, li has de seguir el corrent. De la mateixa manera que és inútil esperar res intel·ligent del qui no ho és, és també inútil intentar raonar amb una ment malalta per equivocada que estigui. I per això moltes vegades és difícil tractar amb el raonament els homes, i més ho és encara amb la societat en conjunt on les histèries i malalties individuals i col·lectives s'hi amaguen i hi prenen cos.

D'altra banda, des del seu naixement el cervell es troba influït per condicions diverses i és dipositori de disposicions patològiques que l'afecten. La ment pot haver heretat o pot desenvolupar certes patologies, n'hi ha d'irreversibles que es posen o es posaran de manifest segons les circumstàncies. Sota determinades circumstàncies la ment pot desenvolupar ràpidament les seves patologies; l'adaptabilitat (psicològica) de la ment a "l'atmosfera" creada pot amagar o per contra posar de manifest tals patologies. En última instància s'ha de concloure que, d'una manera o d'altra, tothom pot emmalaltir tard o d'hora.

Actuar des de la ignorància o des dels dèficits de qualsevol altra naturalesa és un condicionant extraordinari que subordina el pensament i l'acció humans. Per aquesta raó, només l'acció que té lloc des dels supòsits de la suficiència de recursos materials, intel·lectuals i espirituals té la possibilitat de ser exercida correctament i amb eficàcia i és conseqüència de la vertadera llibertat d'escollir des de la capacitat per actuar i el coneixement.

La cultura, fet historicosocial

L'individu ha de desenvolupar la seva existència en un marc cultural adequat que li permeti créixer correctament, —fer-se— a partir d'un coneixement objectiu de la realitat. Perquè aquesta evolució i desenvolupament històrics es facin al més d'acord possible amb la pròpia "identitat existencial" cal un marc de valors que ho possibilitin. I així, la cultura, d'una forma àmplia, és tot allò que nodreix la vida intel·lectual i la vida espiritual del ser humà. La cultura és el fet diferencial de l'espècie humana.

El fet cultural esdevé lligat de manera indissoluble a l'intel·lecte i a la conscienciació. S'insereix en la societat com un procés per raó del qual aquesta evoluciona a través de racionalitzar i d'adquirir consciència en cada moment de la seva realitat existencial. La cultura suposa, en definitiva, tot aquell procés per mitjà del qual els individus assoleixen consciència de la realitat a la qual pertanyen. De tal forma que hauríem d'entendre per *cultura* tot allò que contribueix a créixer intel·lectualment i espiritualment i que proveeix els homes d'una millor consciència de la seva identitat, així com del món en el qual viuen.

Parlar de cultura és parlar del desenvolupament de l'individu a partir d'un coneixement objectiu de la realitat. Una persona sense cultura és una persona sense referències, sense cultura no hi ha fonaments; sense cultura un és un marginat que no entén ni d'on ve ni on va. Per aquest motiu, una societat sense cultura és una societat sense orientació. Aquesta cultura és reflex d'uns certs valors sense els quals la societat deixa d'existir com a tal i pereix; aquests valors, ètics i morals, són d'alguna manera valors de l'esperit. I és així que la cultura, com la ciència i la seva aplicació, han d'ajudar a fer l'home més lliure, més responsable i més solidari.

Implícitament, la cultura depèn fonamentalment de la societat, ja que n'és la seva dipositària i transmissora. La humanitat es troba tota ella relacionada a través dels segles, en el temps i en l'espai. Tots som part de la mateixa tripulació i de la mateixa nau. De forma que tots els problemes pertanyen al mateix individu estigui on estigui. D'alguna manera, la humanitat es reencarna constantment en els seus fills, és a dir, en les successives generacions. L'home és un fet historicosocial i com a tal ha de ser considerat i, si cal, jutjat en cada moment.

La cultura ha de ser un mitjà per a la transformació de la persona; ara bé, moltes vegades, quan els canvis són massa ràpids no són assimilats i ens desarrelen d'allò que som. Per això, per a la cultura es necessita temps, per tal de distingir i d'assimilar correctament el que és cultura i el que no ho és. Els homes hauríem de dedicar la meitat del nostre temps, durant tota la vida, a la cultura: per al silenci, la contemplació, l'oració, la reflexió sobre la pròpia experiència, l'estudi, la lectura, la comunicació amb els altres... D'altra banda, la cultura pot ajudar a fer-nos comprendre la relativitat dels nostres esforços i de la nostra acció infundada.

El marc cultural. Diferències entre cultura i costum

L'únic marc adient en el qual l'home pot construir-se correctament és el de la cultura; l'ésser humà s'ha de fer en un marc de cultura a través de la seva experiència. La cultura és tan important que sense ella es roman sempre inexpert (incapacitat i incomplet). —De la mateixa manera que la felicitat és una potencialitat de l'esperit i que aquest es troba intrínsecament lligat al desenvolupament cultural—. La cultura és en si mateixa portadora de coneixement i formació; per contra, com hem dit abans, la incultura com la ignorància sumeixen l'individu en la confusió i en la inquietud.

La cultura és distintiva dels pobles desenvolupats i es basa en el coneixement fundat de la realitat. De fet, allò que separa l'home del regne animal és la seva capacitat d'entendre la realitat i d'obrar d'acord amb una certa racionalitat; de forma que difícilment es pot parlar de cultura quan, aquesta suposada cultura, es troba fonamentalment lligada a la superstició i a la irracionalitat. La cultura de la humanitat es troba lligada a l'evolució d'aquesta racionalitat, sense ella s'està encara en el regne animal i no es pot parlar de cultura sinó de costums assolits, igual que n'assoleixen els animals per raons d'adaptació i de supervivència. I no hi ha res pitjor que la força del costum.

Pel que, quan es parla de la cultura dels pobles cal distingir allò que és el resultat d'un procés d'evolució intel·lectual fundat, d'allò que ho és d'un procés de perpetuació històric per raons de la seva necessitat de supervivència. El que no vol dir que tot allò que no pot entendre's racionalment no pugui constituir un fet cultural, però sí que cal, perquè ho sigui, que tingui una raó d'ésser "justificable" de forma correcta. El costum, que no la cultura, moltes vegades és pura repetició d'allò que pot ser útil a curt termini, encara que pugui no tenir sentit ni signifiqui realment cap progrés. A les "civilitzacions" primitives es rendeix culte als déus a través del sacrifici d'animals i fins i tot d'humans; la necessitat i la superstició han imposat com costum quelcom que en si mateix és irracional. De manera que pot haver-hi un costum lligat al fet cultural i un costum lligat a la superstició; la superstició no hi té res a veure, és l'antípoda, amb el fet cultural.

De facto, els homes d'aquest planeta som en un estadi d'infracultura elevada, la superficialitat en la "filosofia" de totes les coses és extraordinària; sobre els pocs coneixements científics que tenim, muntem les teories més acientífiques imaginables. Sens dubte, ens interessa mantenir-nos en el privilegi que ostentem, i quan les barreres d'aquest privilegi són desmuntades, pensem en altres aspectes que ens segueixin servint amb discriminació.

El fet antropològic

Les pautes del comportament humà són complexes i moltes vegades aparentment contradictòries; la seva font psicomotriu deriva de l'evolució antropològica, i genera uns processos conscients i uns altres d'inconscients, uns de racionals i altres d'apparentment irracionals, que s'han de conèixer i d'estimular adequadament per a la deguda metamorfosi.

Evidentment, és tot el procés vital de l'home inserit dins un context social, econòmic, cultural: educatiu, familiar, religiós, etc. que el canvia i el converteix en un fet historicosocial en correspondència amb el món que li ha tocat viure; en un temps i un espai determinats, amb un desenvolupament científic i tecnològic, així com amb unes relacions de producció i unes ideologies, en definitiva en un món amb un grau de desenvolupament i civilització concrets. Tot és important i tot es relaciona, i l'home és en bona part resultat d'aquest conjunt de circumstàncies. Tot plegat en la lluita per satisfer les seves vertaderes necessitats i per al progrés efectiu de la humanitat.

D'altra banda, en la seva construcció, l'home es distingeix dels animals, entre d'altres aspectes, per la seva capacitat mental. Aquesta capacitat es troba hipotecada des de l'inici per molts factors, de tipus genètic i de context ambiental; de forma que el medi i l'herència són condicionaments bàsics al començament de cada vida humana. El cervell, al néixer, es troba en part ja programat i és només durant els primers anys de la seva existència que podrà modificar-se aquesta programació, a través de l'educació i la informació que rebí dels pares, escola, context social, etc. Una vegada programada la ment, quan s'és adult, pràcticament res la pot canviar, i per això, els primers anys de vida són fonamentals. En conseqüència, cal saber que hi ha una primera etapa en la formació de les persones, que no depèn d'elles, sinó del medi i les circumstàncies que les envolten, que determinarà en bona part el seu comportament posterior.

Tota persona, si s'ho proposa, pot ser l'arquitecte del seu propi cervell

SANTIAGO RAMÓN Y CAJAL (1852-1934) Premi Nobel de Fisiologia i Medicina pels seus descobriments sobre l'estructura del sistema nerviós i el paper de la neurona.

II

SOBRE LA MENT

L'èsser humà: consciència natural i consciència històrica

L'ésser humà és quelcom molt complex: posseeix d'entrada una ànima lligada al Creador, a la realitat vertadera, al món essencial, i en correspondència una consciència natural, d'altra banda ha desenvolupat una consciència històrica lligada a la seva experiència i a la memòria d'aquesta. En funció de la seva herència genètica, de les condicions de vida, educació i nova experiència anirà canviant aquesta consciència històrica i evolucionant. L'evolució pot ser-ho en direcció cap a la seva condició natural o cap a una condició allunyada del seu ésser essencial; quan se n'allunya, la seva consciència natural resta ofegada i no el serveix de res; quan s'hi apropa, aquesta el pot menar cada vegada més per tal de retrobar, tot fent camí, la plenitud i la felicitat.

La vertadera llibertat i la vertadera identitat de l'home es troben sempre referenciades a la seva única i vertadera realitat existencial; ja que en ell, en la mateixa natura humana, hi ha una referència essencial (que tots podem trobar sota determinades condicions: en el silenci, la solitud...) que és la font de la vertadera inspiració: "Jo no busco, trobo", ha dit algun artista. De forma que l'home no assolirà gens de plenitud ni felicitat reals si no viu d'acord amb la seva naturalesa i amb allò que el lliga a l'esperit universal de totes les coses. Només aquesta referència intrínseca o ànima és allò que pot guiar-lo i ajudar-lo a adquirir consciència de la realitat vertadera en què es troba inserit; i consegüentment, a alliberar-lo del seu ego i de les seves "cuites" mundanes, per tal de recuperar el seu vertader estatus.

Déu ha dotat l'home de capacitat per entendre i de voluntat per actuar, des del coneixement i unes referències que li permetin discernir adequadament. Tanmateix, en el seu camí, en la seva recerca de plenitud i felicitat, s'hi troben alguns entrebancs, d'una banda la mateixa constitució genètica, de l'altra, en molts casos, la classe d'experiència que s'adquireix a partir d'una determinada condició social: familiar, educativa, etc. Pel que, en la recerca d'aquesta convergència entre la consciència natural i la consciència històrica, cal tenir sempre present que les circumstàncies genètiques i socials, (el marc en què es desenvolupa la nostra ment —el nostre intel·lecte i la nostra emotivitat—), són absolutament determinants.

La història genètica

En l'ésser humà hi ha un component històric inserit en la seva memòria, genèticament, que determina per a bé i per a mal bona part de les seves característiques personals, i que s'ha transmès a través de la història genètica formant part del subconscient de cada persona. L'home, però, pot canviar i evolucionar a partir de la comprensió d'aquestes condicions —des de la intel·ligència del tot universal al qual pertany—, així com d'allò més essencial que hi ha en ell, que constitueix una referència permanent que el pot guiar en relació amb el llarg termini.

De forma que a la nostra ment, subconscientment, hi ha una memòria històrica que ens condiciona d'una manera automàtica al llarg de les nostres vides; a no ser que esbrinem les seves causes, afrontem el repte que suposen i poguem superar-les prenent-ne consciència amb la nostra intel·ligència i racionalitat (ment superior). Aquesta memòria històrica que ens condiciona automàticament (ment inferior) és com una espècie de força irracional que influeix, per temor, en el nostre comportament. La ment inferior ens domina instintivament, com als animals el seu instint de supervivència, i ens manté al nivell de l'animalitat.

En el transcurs de la seva història l'individu s'ha vist afectat pel sofriment i el dolor que l'han marcat, i ha desenvolupat patologies que el condicionen, a no ser que n'afronti les causes i en guareixi les ferides; només el seu reconeixement i la seva comprensió poden ajudar-lo a canviar. L'home, en la seva lluita per la supervivència, en el marc d'unes determinades circumstàncies, desenvolupa el temor com a conseqüència del dolor i l'angoixa vitals que ha hagut de suportar, de tal forma que en la seva evolució i lluita per aquesta supervivència ha quedat marcat pel sofriment. En definitiva, el nostre comportament té moltes vegades per referència el temor inconscient, que ha a l' subconscient, i que sorgeix periòdicament davant determinades circumstàncies com rememorant angoixes del passat.

El resultat de tot plegat és que l'individu, així caracteritzat, amb patologies diverses i psicopaties..., que existeixen i pertanyen al subconscient humà, ha desenvolupat sistemes de defensa enganyosos i limitats que no han fet més que mantenir-lo allunyat de tota possibilitat d'ésser i de felicitat. Només amb el seu reconeixement —adquirint-ne consciència—, pot amb la seva ment superior acceptar, guarir i superar aquests condicionants. La ment superior permet viure com a éssers “superiors” units al Déu creador, amb la referència permanent d'una ànima que ens lliga a “l'esperit” universal i que existeix al marge de tot temor. Només aquesta referència essencial ens pot omplir i alliberar definitivament.

La construcció de la ment

En l'home hi ha, com hem dit, una consciència natural i una consciència històrica. La consciència històrica evoluciona en dependència de l'experiència, que es construeix a partir de la capacitat humana d'obrar en un sentit o en un altre, que és la facultat que ens diferencia dels animals. De tal forma que l'evolució d'aquesta consciència històrica, que s'ha format al llarg dels segles i que evoluciona avui més ràpidament que mai, pot apropar-se i fer-se convergent amb la consciència natural o per contra fer-se'n divergent. En aquest cas l'home es margina a si mateix i crea la seva pròpia infelicitat.

Per tal d'evolucionar correctament l'individu ha d'assolir una experiència que estigui d'acord amb la seva autèntica naturalesa, —en recerca de la pròpia identitat, que es troba en el seu origen, i de la seva llibertat—. La vertadera llibertat de l'home només s'assoleix quan la seva consciència històrica està d'acord amb la seva consciència natural, i per tant quan s'actua d'acord amb aquest ésser essencial en què recau la pròpia identitat. D'alguna manera, aquesta natura és l'única que subsisteix en la seva vertadera condició.

Per aquesta raó, per tal que la nostra ment es trobi nodrida d'una vertadera informació i pugui evolucionar correctament d'acord amb les lleis del món creat, —d'acord amb l'ànima universal que inspira tota la creació—, l'ésser humà ha de poder rebre la influència fonamental de la seva ànima, que és la que resta per sempre en contacte amb la natura essencial de totes les coses i, de l'altra, en la seva relació amb el món exterior ha de poder rebre també una informació fidedigne. Cal viure en contacte permanent amb el món interior original així com amb un món exterior no adulterat sinó el més "natural" possible.

En conjunt, el món interior deriva no només de la consciència natural sinó també de la consciència històrica. La ment és dipositària de tota aquesta història i d'acord amb ella presenta unes determinades característiques que configuren la personalitat humana; moltes vegades enfrontades amb el que seria la seva pròpia condició essencial. Perquè aquesta ment funcioni correctament, cal que es visqui dins un medi favorable i en contacte amb una informació real i el més objectiva possible. L'home es construeix a través de la seva experiència, d'allò que pensa i d'allò que fa; allò que fa depèn entre d'altres factors d'allò que pensa i d'allò que el fa emocionar, i això depèn així mateix d'allò que percep, sigui que sorgeix del seu interior o del seu exterior.

La ment sana i el seu funcionament

Les persones tendeixen a fer un misteri d'allò que no coneixen, però no n'hi ha cap, l'únic misteri que existeix es deu a la seva ignorància. Tot el que passa té una explicació encara que no siguem capaços d'entendre-ho, també tot allò que hi ha a la nostra ment. La ment és una gran desconeguda, tot i que no hi ha res que sigui més important conèixer. De fet, el món no avançarà realment fins que no es tingui un coneixement el més científic possible de la ment, del comportament humà i de les seves causes.

La ment sana és tan perfecta que no s'acomoda mai al desordre. El desordre és conseqüència de malaltia: neurosis, paranoies... que es desenvolupen a partir de determinades circumstàncies. Per tal de poder assolir l'objectiu de perfeccionament que l'home cerca, cal tenir una estructura mental sana i el més adequada possible, perquè una vegada la ment ha desenvolupat les seves patologies difícilment canvia, ja que funciona d'acord amb una inèrcia conservadora i autodefensiva. Deixant a part el cas de perturbacions neurofisiològiques per irregularitats de tipus genètic o produïdes per traumes rebuts els primers anys de l'existència que tenen l'origen en determinades circumstàncies personals, la ment sana requereix unes condicions favorables perquè pugui desenvolupar-se i funcionar correctament.

La ment ha de rebre des d'un bon començament, dins d'un medi adequat, la informació necessària perquè pugui desenvolupar tot el potencial que té. El percentatge amb el qual funciona depèn de la informació que rep i de la seva qualitat. L'ordre i la qualitat de la informació condicionen el temps de la seva resposta i conseqüentment el seu funcionament. Ara bé, la ment treballa a més en dependència de la situació o circumstàncies en què es troba; si es veu pressionada, per exemple, sigui per un mateix o pel medi, deixa de treballar correctament. La ment ha de treballar relaxadament; sota circumstàncies d'informació incorrecta i d'un excés de pressió dona respostes equivocades.

D'altra banda, la manca d'un vertader coneixement de la realitat, o sia, la ignorància, fa que la imaginació ompli el cervell de fantasies que es projecten tractant de satisfer els seus propis desitjos i el seu ego. La ment treballa en dependència de la informació que rep, de manera que si s'aïlla una persona i no pot rebre la informació adient, la seva imaginació substitueix la manca d'informació provinent de l'exterior i d'alguna manera es constitueix en la part que "alimenta" la resta del cervell, "tota la màquina". Per aquesta raó, el resultat d'aïllar una persona del món exterior pot ser realment catastròfic.

Tanmateix, els desajustaments que es produeixen entre les dues escales: la de l'home, que és molt limitat, i la comprensió d'una realitat que pot ser desmesurada, que és canviant i que s'imposa avasalladorament, poden tenir com a conseqüència l'aparició de reaccions d'autodefensa i d'actituds i

comportaments d'automarginació que no poden ésser tractats racionalment, perquè no són comportaments racionals, sinó resultat d'una marca profunda d'inadaptació per causes que suposen forces superiors a les que els interessats són capaços "mentalment" d'assumir.

El cervell: la computadora humana

La vida, per a nosaltres, és un misteri. La mateixa existència humana que s'origina a partir d'una petita cèl·lula, que és essencialment un codi genètic, energia informatitzada, que es desenvolupa i crea els òrgans i els membres d'allò que serà després, d'una forma visible, el cos i la ment humans, és, encara avui, un misteri. Tanmateix, la nostra tasca és tractar de desentranyar-lo.

El sistema nerviós és un complex conjunt d'òrgans, el centre dels quals és el cervell, el vertader "ordinador" que regeix tota la nostra manera d'actuar a partir de les dades que rep provinents de l'interior i exterior, i que transforma en ordres a tot l'organisme enviades a través de la medul·la i dels nervis. El cervell és la computadora que controla totes les funcions del nostre cos per garantir la nostra supervivència; constitueix la més sofisticada màquina dissenyada per la biologia. El primer esbós del sistema nerviós apareix ja quan l'embrió té la grandària d'un gra d'arròs.

A l'antiguitat es tenia el cor com el centre que regia els sentiments i el pensament de l'home. Hipòcrates va localitzar, fa uns dos mil quatre-cents anys, l'intel·lecte a l'òrgan que es troba a l'interior del crani. Al segle XIX es descobreix la cèl·lula nerviosa, la neurona, i la seva comunicació a través de prolongacions com les dendrites o els axons; la seva arquitectura bàsica està formada per un cos central i dos tipus de ramificacions que en sorgeixen: els elements receptors o dendrites i els transmissors o axons. Les neurones són les unitats bàsiques del sistema nerviós i es comuniquen entre si per la sinapsi; constitueixen la unitat anatòmica que permet la transmissió de l'impuls nerviós. L'impuls nerviós, la forma de transmissió del missatge, consisteix a propagar una diferència de potencial per les fibres nervioses; les neurones, per acció de determinats senyals produeixen un estímul elèctric que es transmet per la medul·la i nervis perifèrics fins a l'òrgan corresponent.

Tots els processos mentals tenen com a substrat biològic la interacció quimicoelèctrica d'una miriada d'elements cel·lulars: les neurones; altament especialitzades i precisament interconnectades, formen la més complexa xarxa que pugui imaginar-se. Els circuits que permeten el funcionament del sistema nerviós estan formats per xarxes de neurones, la informació passa d'una a una altra per la sinapsi o unió entre dues neurones (o bé entre neurones i cèl·lules musculars o glandulars). Una neurona pot tenir entre mil i deu mil sinapsis, rebent informació de milers d'altres neurones. El cervell humà té milions de neurones, cadascuna de les quals pot establir milers de connexions. Resultat: mils de milions de connexions.

El sistema nerviós en la seva relació amb el medi exterior requereix la recepció de les dades que s'obtenen mitjançant els òrgans dels sentits.

Aquestes dades són codificades, elaborades i emmagatzemades, i constitueixen una memòria de la qual dimanen reaccions immediates i automàtiques, com els mecanismes reflexos o els processos més elaborats de què és capaç l'intel·lecte humà. Totes aquestes maneres de comunicació es produeixen en l'organisme simultàniament i en el control de totes elles es troba el sistema nerviós. Evidentment el cervell no para mai, treballa sempre, fins i tot quan s'està dormint, encara que a un ritme més relaxat.

L'herència i l'ambient condicionen la capacitat intel·lectual

L'ésser humà necessita, des del començament, d'una cura especial. Tot ell es fa, creix i es desenvolupa amb molta delicadesa; i al final del camí, igual que el seu cos, la seva ment i la seva consciència esdevenen quelcom diferent.

La ciència ha establert clarament que l'herència i l'ambient són els dos factors fonamentals en el desenvolupament dels individus, ambdós factors es relacionen. Els factors genètics són els primers que determinen una sèrie de característiques i malalties, però que es desenvolupen en funció d'un conjunt de condicionaments mediambientals. Per exemple, la mala nutrició, en els primers anys de vida, limita les capacitats i pot repercutir sobre el coeficient intel·lectual dels nens; també l'ambient social en que viuen immersos influeix en el seu desenvolupament intel·lectual i emocional.

L'entorn ha de facilitar un clima d'estabilitat i afecte en el qual l'infant creixi físicament, intel·lectualment i emocionalment, perquè a poc a poc pugui capacitar-se i responsabilitzar-se. L'infant passa per estadis de confusió, temor i tristesa; el món que se li presenta i amb què va contactant li és, moltes vegades, excessiu i aclaparador, i cal que li sigui administrat en "dosis" digeribles i en un clima adequat. Un nen a qui manca l'amor que li és necessari, en patirà les conseqüències, quedarà marcat per sempre més; però també aquell a qui es dona un amor aparent, fictici, per molt que sembli que és amor, restarà danyat psíquicament.

A mesura que el nen es va fent gran, el món que se li presenta no només és l'extern, el seu entorn, cada vegada més ampli, sinó també el seu món intern, el constituït per les seves fantasies, les seves emocions, els seus impulsos... En un ambient adequat, el petit desenvoluparà recursos físics i mentals d'una manera natural: el cos es farà més gran, més fort i més capaç, i la ment evolucionarà paral·lelament, tot organitzant-se les complexes estructures i funcions psicològiques d'una personalitat sana.

De forma que la base genètica i l'entorn familiar, social i educatiu condicionen les possibilitats màximes de l'individu. Quan la criatura neix, el cervell té unes grans possibilitats, milers de milions de neurones, cadascuna de les quals pot posar-se en contacte amb milers d'altres, el nombre de combinacions matemàtiques que això dona és el més a prop de l'infinit. Ara bé, les connexions que es formalitzaran dependran del medi, i és en els primers mesos de vida que es constituïran aquests fonaments psicològics. Per això, com diuen els experts, un bon sistema educatiu ha de garantir que s'utilitzi el més gran percentatge possible del cervell, ja que quan orgànicament no s'utilitza circuits cerebrals concrets es perd la possibilitat d'utilitzar-los el dia de demà. Un bon sistema educatiu és aquell que permet crear en l'individu, des del començament, la base orgànica suficient que el capaciti i li permeti elegir d'adult.

La necessitat de comunicar-se i la necessitat de seguretat personal

La necessitat de comunicar-se és inherent a l'existència humana, tant biològica com psíquica. De fet, la comunicació entre si de les neurones és la base sobre la qual es construeix el pensament. I de la mateixa manera, l'estructura orgànica dels éssers vius no existiria sense comunicació entre els seus diversos sistemes.

Des del naixement l'ésser humà té capacitat d'aprendre, de comunicar-se, però té al mateix temps necessitat de seguretat i protecció, el mateix freturarà al llarg de la seva vida, l'home necessita sentir-se segur. La necessitat de comunicació i de seguretat personal són tan importants que duren tota la vida.

Comunicar-se significa donar i rebre; la inestabilitat que aquesta dinàmica genera representa un canvi i demana temps per a assimilar-lo. Per això el nen torna a la mare com l'adult torna a l'àmbit familiar. (En general, el cordó umbilical que es trenca al néixer subsisteix sempre amb algú o altre). Aquesta dialèctica respòn a la imperiosa necessitat psíquica de trobar d'una banda el coneixement i la plenitud que anhela i de l'altra la pau interior i aquelles condicions en les quals hom se sent segur, pot descansar, i que referencien la pròpia identitat.

Quan un surt de si mateix i es comunica, es desprotegeix psicològicament, es fa vulnerable, per aquest motiu, al cap d'un temps relativament breu, ha de tornar al seu "refugi" per recuperar la seva estabilitat, com una necessitat de tornada al "si matern". El "si matern" no és el si de la mare sinó aquelles condicions (entorn familiar, amics, país, etc.) que el fan sentir segur i li permeten relaxar-se; aquelles condicions en les quals no ha de donar explicacions, ni demostrar res a ningú, perquè tothom el coneix bé i sap qui és.

L'home, des del naixement fins a la mort, té necessitat de tornar periòdicament a unes condicions en les quals es trobi segur i protegit. Com més adult i madur és, aquesta periodicitat es fa cada vegada menor, ja que a mesura que es va fent adult es va fent autònom. I així, "el refugi" és la casa o lloc on existeix un medi protector, defensiu si es vol, recuperador de les pròpies defenses i estabilitat; un ha d'entrar i sortir de "casa" a diari, per recompondre's i per adaptar-se. Tanmateix, si hom es manté separat de l'exterior, de la resta, acaba convertint-se en un individu alienat i carregat de manies.

La necessitat del coneixement va lligada a la necessitat de la seguretat; el primer terme venç en l'infant perquè no és conscient del perill, el segon venç en l'adult, quan ja està escarmentat. La por a perir fa l'home presoner d'ella mateixa, o sia dels seus propis paranys.

La necessitat d'un centre-referència

L'home, com el nen, al mateix temps que sentir-se segur, físicament i emocionalment, necessita un centre on dirigir-se i que sigui, ultra refugi, referència. Quan és petit són els mateixos pares; després, quan es fa gran, pot continuar essent la família o bé altres "coses" com una ideologia o religió determinades. Allunyar-se d'aquest centre i tornar-hi ha estat l'acció més comuna de l'infant, ho serà també de cada adult. La necessitat de recuperar l'equilibri i la confiança en un mateix porten inexorablement al centre que t'estima, que t'accepta, que et vol, que et té en compte, que et fa sentir segur i viu, i amb què et comuniqués per excel·lència. Però també que dona sentit a la teva existència.

Al créixer com a ésser humà, l'ansia de coneixement, de perfeccionament i de plenitud porten l'individu a cercar una referència, més enllà de l'àmbit familiar ordinari, per tal d'assolir la satisfacció dels seus requeriments no solament físics sinó sobretot intel·lectuals i emocionals. Pel que, a mesura que hom va madurant, el centre que havien estat els pares i educadors es va desplaçant envers alguna formulació congruent de la vida, filosòfica i moral moltes vegades, envers un ideal, que pot ser Déu o quelcom substitutori, per banal que sembli, que pugui inspirar la seva existència.

L'home necessita el reconeixement de la seva identitat, però també trobar sentit a la seva vida i sentir-se útil, és intrínsec a la seva naturalesa, i per això li cal unes referències fonamentals, ideològiques i intel·lectuals, que guïïn el seu comportament. La necessitat de referència "ideològica" és essencial a l'existència humana, com ho és l'amor: el ser estimat i el poder estimar. En un món tan contradictori i avassallador en el qual l'home hi resta, d'alguna manera, en el seu més íntim, sol i esmaperdut, es necessita un ideal i una esperança que donin sentit i la força necessària per a l'acció individual.

Sobre les aptituds mentals i la personalitat

La ment es troba capacitada per a efectuar diferents funcions, com percebre, reflexionar, comprendre, discernir, recordar, imaginar..., i en correspondència dotada amb la capacitat intel·lectual, la memorística, la imaginativa, etc, que en conjunt conformen d'alguna manera el seu caràcter. Totes aquestes funcions estan interconnectades, cada una influeix sobre les demés, fins el punt que qualsevol problema que afecta una part afecta les altres.

Cada una d'aquestes "qualitats" són per a cadascú diferents, pel que una persona pot tenir més intel·ligència natural que un altre, però menys imaginació o voluntat, i viceversa. Tot plegat configura una situació inicial, un punt de partida i una mesura. En el seu conjunt aquestes característiques conformen el caràcter i la personalitat de cada individu. Tanmateix, res és inamovible; en dependència de l'experiència personal, sobretot durant els primers anys, nous factors s'hi introdueixen que poden alterar radicalment la disposició inicial i ésser determinants per a la resta de la vida.

La intel·ligència només és un dels factors en joc, ni més ni menys important que els altres; l'educació de la voluntat, per exemple, és tan bàsic com l'educació de la intel·ligència. Pel que cal considerar que el coeficient intel·lectual no posseeix intrínsecament un valor determinista, perquè entre altres raons pot modificar-se al llarg de la vida i, alhora, no té en compte una sèrie de circumstàncies que influeixen en el seu rendiment. El coeficient intel·lectual s'ha d'analitzar en un context d'edat, de situació geogràfica i cultural específiques. A més, la intel·ligència no es té per a totes les coses, hi ha gradacions i diferències; com hi ha cervells més ràpids que d'altres, encara que aquests segons, més lents, potser ho són no per menys "intel·ligents" sinó per més complexos i complets, pel que és sempre equivocat voler mesurar el coeficient intel·lectual d'una persona per la rapidesa a resoldre un problema. També cal tenir en compte que la condició sensible és tant o més important que la intel·lectual, és la primera que fa sentir i viure: l'ésser humà no és feliç quan s'ho pensa ans quan ho sent.

En general s'ha de concloure que totes les persones són d'alguna manera sensibles i intel·ligents, tenen intuïció, imaginació..., i la voluntat necessària, que sol estar d'acord amb la mesura de l'anterior, per esdevenir éssers humans que es realitzen plenament cada dia, en una feina social concreta, amb perfecte equilibri. Encara que totes són diferents i que és en la seva diversitat que unes es complementen amb les altres i s'enriqueix la humanitat.

Sobre la consciència i sensibilitat

En cada moment de la història de cada individu, al costat de la seva ànima, referència vertadera que dota d'una consciència natural, hi ha una ment "inferior" programada, que actua com una consciència històrica dotada d'automatisme, subconscient, i al mateix temps una ment "superior", conscient i racional, que pot conduir la seva vida. La consciència, natural o històrica, no és pensament ni reflexió, simplement és, derivant-se en correspondència, en cada cas, una intuïció natural o un instint "històric" subconscient. Aquesta intuïció i aquest instint poden ser, entre si, unívocs o disjuntius, segons siguin congruents o no l'un amb l'altre.

De tal forma que, la condició sensible d'una persona es troba referenciada a la seva consciència i aquesta al seu nivell de desenvolupament: l'home que no té consciència de la realitat és un ésser primitiu, l'home desenvolupat té consciència de totes les coses i així com de la bellesa i discerniment de la veritat, també del bé i del mal. De fet, desenvolupar-se significa adquirir consciència de la realitat vertadera. Evidentment, el pensament és part indispensable d'aquest procés, perquè és en última instància per raó de les decisions lliurement adoptades que l'home es desenvolupa i es diferencia dels animals.

La consciència és en tot cas en cada moment una referència permanent, per raó de la qual ens emocionem o restem impassibles, ja que allò que ens impressiona, que ens fa emocionar, no es produeix a través de la reflexió o del pensament, sinó pel seu impacte en la nostra consciència. I allò que impressiona la consciència és allò que ens mou; allò que fa l'individu moure's i viure de veritat és allò que l'emociona.

L'individu és mogut per la seva condició sensible que s'assoleix a través d'un procés històric de canvi i implementació permanent. La condició sensible i les seves circumstàncies fan l'ésser humà, fins el punt que la condició intel·lectual evoluciona en dependència de la primera. La condició sensible no és estàtica, sinó que es modifica i evoluciona a través del temps i les circumstàncies; la nostra consciència i sensibilitat varien, i no només quant a la intensitat sinó també quant a la capacitat. Es pot tenir consciència per a segons què i no tenir-ne per a altres coses; i a més, la sensibilitat que es posseeix té graus de percepció diferents.

En qualsevol cas, en l'home, el físic, la ment i la consciència es troben intrínsecament relacionats i es desenvolupen interrelacionats, configurant un punt d'encontre en cada moment de la seva existència. Fins el punt que un problema que afecta una part pot convertir-se en un problema per a tota la resta i crear una disfunció total; un problema afectiu pot convertir-se en un problema de tota la ment i també físic, i viceversa.

La divisió de la ment i de l'energia humanes. La capacitat vital de l'organisme humà és limitada

L'energia humana és l'energia més important que hi ha, i per això s'ha de procurar conservar i no pas malgastar inútilment. Tanmateix és l'energia que més es malgasta. L'energia humana és limitada, i tanmateix es malgasta sovint per manca d'una visió adequada del que cal fer i per raó de les passions que ens arrossegueu per camins inútils. Si l'home emprés tota la seva energia correctament aconseguiria cobrir sempre els seus objectius. La divisió de la nostra energia es correspon moltes vegades amb la divisió de la ment.

Ultra això, l'energia humana es troba condicionada a la forma en què es gasta. L'organisme humà hauria de funcionar sempre a un ritme adient, ja que existeix i evoluciona segons les seves pròpies lleis i té una capacitat limitada. Per aquest motiu, sistemes que en igualtat de condicions, en teoria, haurien de durar el mateix, s'esgoten diferentment segons la seva forma de funcionar, amb més o menys intensitat. Les persones més sensibles són les més vulnerables, i pot alterar el "timing" de la seva existència. És d'alguna manera com una màquina que quan ha exhaurit la seva capacitat de funcionament deixa d'existir com a tal. L'ésser humà és condició sensible i la sensibilitat és vulnerable.

Per aquesta raó, en un món com el nostre, massa sensibilitat en un medi inadequat, fa de l'individu un ésser no solament alienat sinó fins i tot malalt. La persona massa sensible no pot romandre "normal" en l'actual societat, emmalalteix i mor abans d'hora, gasta per sobreviure excessiva energia: "l'energia vital". De fet, per a la vida cal, d'una banda, sensibilitat, de l'altra, l'estímul vital, el qual és al mateix temps mortal, en el sentit que en la resposta a aquest estímul es dona, a cada instant, vida. D'estímuls, n'hi ha d'efecte prolongat o d'extemporanis. També unes determinades condicions patològiques adquirides o hereditàries poden associar els seus efectes sobre la condició sensible.

S'ha dit que els escollits dels déus moren joves. Infinitat d'exemples mostren tal fet en el geni: Mozart 35, Rimbaud 37, Rafael 37, Chopin 39, Pascal 39 (tant és morir d'una manera com d'una altra, pel que fa al cas és el mateix). Per què moren tan joves? Perquè han consumit les possibilitats del seu organisme. Diuen els guies grecs que t'expliquen la història del seu país en visitar-lo, que quan va morir Alexandre el Gran, a 33 anys d'edat, n'havia viscut com mil de la vida d'un home corrent i que per aquesta raó, més que per la malaltia, havia de morir. I és així que persones amb les mateixes possibilitats poden viure més o menys llargament en funció d'haver-se donat o no l'estímul paral·lel per a la vida i per a la creació en el camp específic de la seva possibilitat sensible.

La ment superior i la ment inferior

L'home es troba dotat a més d'una ànima o referència a l'ésser vertader que nia permanentment al seu cor i que es troba lligada a l'esperit universal de totes les coses, també d'una ment en part lliure en part condicionada: en part oberta al futur, en part programada pel passat. Segons quina hagi estat la seva experiència, l'individu ha incorporat a la seva memòria genètica uns automatismes que es disparen autodefensivament davant dels mateixos fets que els van provocar. De forma que aquest automatisme inconscient, ment inferior, governa moltes vegades les reaccions humanes instintivament, sense donar opció a la ment superior perquè discerneixi i decideixi sense temor. La ment inferior estableix de forma subconscient un automatisme irracional en les reaccions i comportament humans, contra la ment superior, que de forma conscient tracta d'aconduir la vida racionalment.

Així que, hi ha una ànima que és la referència principal de l'home, "essència" i referència absoluta, ofegada moltes vegades per l'instint de supervivència, en funció d'interessos i necessitats a curt termini, que ens allunya de la comunió amb la resta de la humanitat. Però hi ha també una ment superior que pot lliurement governar l'home per tal que actuï correctament; (en oposició a la ment inferior, programada pel nostre passat i que instintivament reacciona en funció del temor del desconegut sense cap perspectiva ni consciència de la realitat vertadera). Cal, per això, trobar sempre la vertadera naturalesa espiritual de l'home i alliberar-lo del seu ego; adquirint consciència de la realitat i de les seves necessitats de forma objectiva.

Les persones actuen moltes vegades condicionades per la seva ment inferior, per la força del costum, amb reaccions instintives, davant la problemàtica existencial; en general per raó del temor davant del futur o del sofriment, molt poques vegades s'actua lliurement, des del coneixement i la raó. El subconscient sol dominar en bona mesura el comportament, de forma imperativa, sense deixar opció a la intel·ligència a decidir lliurement. La irracionalitat s'imposa sobre la racionalitat, el costum sobre el fet cultural. Per aquesta raó, en comptes de ser amos del nostre destí, som esclaus dels nostres instints i passions, que s'imposen de forma compulsiva, inconscient i irracional, i que ens fan reaccionar sovint fugint de la nostra responsabilitat per temor del desconegut o del sofriment imaginari.

La ment superior —la raó i la vertadera llibertat des del coneixement—, només actua si es pot comprendre tot aquest entramat subconscient de la ment humana i si s'és un ésser civilitzat amb un grau de desenvolupament intel·lectual adequat. La ment superior és oberta i obra sense prejudicis i sense temor, no es troba enclaustrada ni condicionada per la força del costum, ni de les passions, és lliure i decideix des del vertader projecte creatiu de la humanitat, amb solidaritat, paciència, compassió i comprensió de totes les coses. I es correspon amb el vertader humanisme, la cultura i la racionalitat, contra els interessos creats, l'obscurantisme i la irracionalitat.

Característiques psíquiques de la ment inferior

Resultat de la confrontació històrica entre la ment superior i la ment inferior i de la seva evolució, l'home neix amb unes característiques que poden mantenir-se i exercir una influència determinant sobre tota la seva vida. L'emoció i el pensament es troben en part condicionats des de l'inici d'una forma subconscient i automàtica; i així, de la mateixa manera que hi ha unes característiques físiques i unes característiques intel·lectuals, hi ha unes característiques psíquiques preestablertes. Tot plegat configura un ésser humà divers: més racional o intuïtiu, més fred o emotiu, més introvertit o extravertit, més llop o més eriçó, més neuròtic o paranoic... Hi ha tantes característiques possibles que la classificació exhaustiva és quasi impossible. Tenir una mentalitat oberta és el que més diferencia unes persones de les altres.

És d'aquesta manera que la natura humana ha anat desenvolupant un subconscient a la defensiva, tancat i caracteritzat pel subjectivisme, dominat per l'angoixa i el temor, que és font de les seves pròpies passions i que es caracteritza en el seu comportament de forma diversa. Algunes d'aquestes característiques com la supèrbia, l'avarícia o la cobdícia, la luxúria o la concupiscència, la gola, la ira, l'enveja i l'egoisme, o la peresa, davant la humilitat, la generositat, la castedat, la templança, la paciència, la caritat, la diligència, són conseqüència del desequilibri psicològic i emocional que l'evolució de l'espècie humana comporta.

Totes aquestes característiques no duen enlloc, fan l'home presoner, l'encadenen i l'esclavitzen, són el contrari de la vertadera llibertat, duen a la misèria moral i ètica i no pas a la felicitat. Només cal experimentar-ho per a comprendre que no és en aquestes coses on es troba la vertadera felicitat; la manca de domini ens enfonsa cada vegada més en un pou d'egoisme i desamor. La vida humana no pot ser destruïda sota el lliure caprici d'un comportament mogut des d'un sectarisme, amb aparences de progressisme, basat en la ignorància i en l'ateisme, d'aquells qui confonen la llibertat amb el que no és més que primitivisme, i que no ha conduït mai més que a l'autodestrucció. Les raons llurs podrien tornar a la prehistòria tot l'ordre creat per la civilització.

Tanmateix, hi ha una referència intrínseca fonamental en l'home, que té a veure amb la veritat i la felicitat que cerca, per la seva pròpia i més essencial naturalesa, que el lliga a un esperit universal que governa en última instància totes les coses. Al costat de la seva ment inferior, subconscient i dotada d'automatisme, i de la seva ment superior, racional i que el pot guiar, hi ha una referència vertadera i immutable que és la seva ànima. Desenvolupar-se significa adquirir consciència d'aquesta realitat.

Psicopaties: la malaltia

Les pertorbacions neurofisiològiques es poden produir per irregularitats genètiques i comportar, entre d'altres, el desenvolupament d'una intel·ligència aguda i subjectiva i/o el desenvolupament d'una ment freda desproveïda de sentiments, sense consciència ni distinció entre el bé i el mal. També es pot produir una pertorbació neurofisiològica a partir d'unes determinades circumstàncies de desarrelament cultural, ateisme, referències paternes i/o maternes desfigurades. De fet, l'explicació de moltes actituds i comportaments que no són racionals ha de buscar-se en "marques i traumes" o "estímuls" rebuts els primers anys de la infància. Moltes psicopaties (casos de neurosis, paranoies, esquizofrènies, etc), malgrat que es tingui antecedents patològics, sovint es desenvolupen amb el transcurs del temps, depenent molt de les circumstàncies personals.

Ara bé, molts comportaments obeeixen a les mateixes necessitats psíquiques que existeixen de forma innata, incorporades de forma genètica, i que s'han desenvolupat al llarg de la història de la humanitat. I també, com hem dit abans, als desajustaments que es produeixen entre el món real i la possibilitat d'assolir-ne el coneixement i les conseqüències; del que en pot derivar l'aparició de reaccions d'autodefensa i d'actituds i comportaments d'automarginació que no poden ésser tractats racionalment, perquè no són comportaments racionals, sinó resultat d'una marca profunda d'inadaptació per causes que suposen forces superiors a les que els interessats poden mentalment assumir. El nen... fuig, escapa, s'amaga, quan vol evitar que se'l responsabilitzi: això és el que farà durant tota la seva vida davant les dificultats; diuen que no es troben bé si se'ls vol fer llegir o escriure quan tenen sis o set anys (mal de panxa, etc.)... Aprenen així que la mentida és útil per als seus propòsits, i amb el transcurs dels anys incorporen aquestes mentides a la seva ment com si fossin veritat; de fet, les han utilitzat com a veritat i se n'han servit com si ho fossin.

La mentida no és només l'autodefensa dels dèbils, és també el món en què viu permanentment el malalt mental. El malalt, a falta d'un vertader coneixement de la realitat, es forja un món imaginari a la mesura de les seves necessitats, i encara que el seu desig pot ser poderós, és un home dèbil dominat per una ment delirant més forta que ell. En el malalt, la mentida té dues vessants: la mentida en què ell creu com si no ho fos i la mentida que ell sap que ho és. Per a un observador normal és quasi impossible de distingir l'una de l'altra, i per tant, distingir quines són les que formen part de la seva personalitat i que incorpora a la seva ment com a veritat. Aquest tipus de mentides són sempre les que van lligades amb deliris de grandesa, autocomplaença i protagonisme personal.

El paranoic, per exemple, es coneix per la mentida que ell mateix es subministra com una droga. Són qualitats de tota paranoia, l'astúcia i la mentida basades en una gran psicologia. L'astúcia que desenvolupen sol ésser d'una mesura superior a la normal, i són capaços de fer aparèixer les mentides com a veritat; en la seva ment són, circumstancialment, veritat. Els seus deliris els encega i els fa uns tramposos —és gent que no juga mai net—, i els impel·leix a fer el que fan: aparentment revolucionari, radical, inaudit, imaginatiu, sense defalliment, aparentment singular; poden enganyar tothom qui ignora a què corresponen aquestes característiques. El paranoic és constant, infatigable, fanàtic, i en molts casos intel·ligent. Naturalment els paranoics són perillosos per a tothom qui s'hi oposa; la seva voluntat va lligada a una necessitat patològica, sigui en el camp del poder polític, econòmic, del sexe, o en qualsevol altre. Destruïxen tot el que es posa enfront, amics o enemics, els és igual. Tracten el proïsme amb l'engany i, si cal, hi estan en situació de fer-ho, amb la força.

A partir d'aquí és impossible tractar amb un malalt amb raons lògiques, com amb una persona normal; no es pot raonar, tot emprant la veritat, amb aquells qui tenen la ment pertorbada. Allò que és irracional no pot ésser tractat racionalment. És impossible pretendre solucionar raonant els problemes d'aquells qui els tenen precisament al no haver estat compatible aquesta raó amb els seus interessos vitals. Fins i tot tenint raó, l'home s'ha d'acomodar per poder subsistir; d'això en deriven traumes que el marquen per sempre més.

Psicologia

L'individu ha de procurar restar unit sempre a la seva consciència natural, o sia a la seva ànima, i ha de procurar tenir una personalitat equilibrada. Perquè això sigui possible cal evolucionar en la seva consciència històrica en direcció del que és la seva consciència natural, que és aquella que el lliga amb harmonia a l'univers creat. En el món d'avui això és molt difícil, perquè l'home viu sense Déu, sense un coneixement prou objectiu de la realitat i en funció d'interessos a curt termini, que el fan miop per a totes les coses. Tan miop, que fins i tot viu en ciutats que es troben totalment "desconnectades de la naturalesa" i per tant de la possibilitat de trobar-se amb la seva vertadera humanitat; aquesta només pot existir lligada a la resta del tot universal del qual és part inseparable.

D'altra banda, per tal d'existir amb equilibri, caldria que mentalment totes les parts fossin equilibrades entre si i que no hi hagués cap aspecte desequilibrat que sobresortís de la resta o afectés els altres aspectes desequilibrant-los. Així, una persona molt influenciable emocionalment, pot hipotecar tota la seva existència i veure's afectada profundament en la seva vida per manca d'un equilibri en la seva personalitat; o viceversa, una persona sense afectivitat també serà una persona desequilibrada amb un possible predomini de l'intel·lecte d'una forma freda i desproveïda de sentiment.

L'individu rep del món exterior informació i la processa, de tal forma que tot el que percep impressiona la seva ment: intel·lectual i emocionalment, pel que tot el que passa pot afectar-nos d'una manera o altra. Fins i tot de l'observació del nostre propi comportament o de la manera de vestir o parlar se'n deriva una impressió i una conseqüència intel·lectual i emotiva. El físic, per exemple, és un condicionant important de la personalitat, com ho és el vestir. Si poses una persona al volant d'un cotxe esportiu o, en canvi, al volant d'un 600, el seu comportament varia, se'l condiciona; si vesteixes un noi de setze anys amb un gec de cuir i li dones una pistola, psicològicament el condicions a un comportament determinat: gec de cuir, ulleres negres, un grup d'amics, una pistola, un diumenge qualsevol a la tarda... El condicionament és tan important per a l'actor com ho és per a l'espectador.

I així, al món d'avui, el màrqueting, coneixedor de la psique humana, procura presentar els seus productes de forma que impactin l'individu, emocionalment, fent-li comprar allò que interessa en funció únicament de l'interès mercantil, que res té a veure amb les seves vertaderes necessitats; fins al punt de canviar-lo, imprimint-li una consciència "històrica" de les coses completament equivocada. Per aquest motiu, cal tenir en compte la psicologia humana, molt influenciable; el fet psicològic és un factor determinant en la seva existència. Tothom pot ésser un artista com tothom pot ésser un homicida, només cal trobar les circumstàncies adequades. El cos, la ment i l'esperit van units, no són coses separades.

La dialèctica vital

La ment tendeix per pròpia inèrcia a l'estabilitat "psíquica"; aquesta estabilitat té molts punts d'equilibri aparent. La vida, tanmateix, és un fet dinàmic, implica moviment, canvi; tot allò que no es mou resta d'alguna manera inanimat. En la vida real, la dialèctica que s'hi produeix consisteix d'una banda, en la necessitat d'estabilitat, de l'altra, en el canvi també necessari i, conseqüentment, en el camí que es recorre entre un punt d'equilibri i un altre.

Allò que motiva el canvi, que impulsa el moviment, és la informació que la ment assoleix a través del curs de la seva experiència. D'aquesta manera ens trobem que, d'una banda, la ment tendeix sempre a recobrar l'equilibri psíquic, però, de l'altra, que aquest es veu constantment modificat en aparèixer informació nova. De forma que la vida mental és un procés dialèctic sense fi. Aquesta dinàmica és aparentment contradictòria: d'una banda el cervell treballa buscant l'estabilitat, de l'altra, la vida, a través dels corresponents estímuls, és "moviment", és a dir, canvi. La vertadera existència comporta una evolució constant, encara que no uniforme.

De la mateixa manera, quan alguna cosa imprevista t'afalaga o et fereix es crea instantàniament en el sistema psíquic un efecte que condiona el teu comportament, fins que l'activitat del pensament torna a adquirir, amb la resposta, el domini; perquè les condicions psíquiques de cada ésser tendeixen a l'estabilitat, en la qual el cost energètic no tingui caràcter involuntari. Es produeix, altrament, un desequilibri entre el que és racional i el que és instintiu, que és pertorbador de l'ésser.

És així que, el comportament humà, condicionat per la ment, també es va modificant; i l'individu, dins unes determinades circumstàncies, va evolucionant i desenvolupant-se, esdevenint en aquest procés un home "nou". Només llavors, quan el coneixement ha esdevingut consciència, "ésser" d'un mateix, el ser humà recupera el seu complet equilibri i la justa correspondència entre el "saber" i "l'ésser".

Tanmateix, hi ha gent, la gran majoria, que buscant l'estabilitat perd el moviment, i si la troba (l'estabilitat) és a canvi del "viure". L'equilibri no existeix més que en el si de la mateixa dinàmica quan, en relació amb un marc de referència ideal, aquesta dinàmica de la vida comporta el canvi a un ritme adient, de tal forma que pugui ser assolit per l'individu d'acord amb les seves condicions i necessitats. Només així troba la pau i l'equilibri vertaders que el seu cor anhela des de l'inici i durant tot el recorregut.

És més difícil conèixer la realitat
que imaginar coses que no són.

De la necessitat s'aprèn, si es sobreviu,
però una cosa és "el saber" i una altra "l'ésser".

III

LA FORMACIÓ HUMANA

Els valors humans

Per tal de conèixer quins són els autèntics valors humans, no hi ha res més important que indagar com és de veritat l'ésser humà. Els valors que l'home considera tenen a veure amb les seves necessitats de tot ordre: material, intel·lectual i espiritual. Aquests valors es refereixen a la seva pròpia essència i integritat. En ell hi ha una aspiració profunda al coneixement vertader, a la llibertat, a la justícia i a la solidaritat, i hi ha un anhel imperible vers la bellesa i la felicitat. L'home cerca la plenitud. Tanmateix, la seva ànsia de pau i equilibri, d'amor i felicitat, està alhora condicionada per les seves limitacions. I per això, s'ha de considerar que la mesura d'aquest ésser humà és d'alguna manera ambivalent: alhora que referenciada a la seva condició material també referenciada al seu intel·lecte i el seu esperit, alhora que finita i il·limitada.

Històricament, "el sentit comú" d'una persona es forma en relació amb les seves necessitats i amb els valors que li han estat inculcats. Ara bé, en determinats estadis o fases del desenvolupament de la societat, moltes vegades només s'és capaç de veure part de la realitat i consegüentment només una part molt petita de les seves vertaderes necessitats. Avui prevalen sobretot els valors materialistes; en la lluita de l'home per la seva supervivència tota la resta ha quedat en segon pla, i a tot arreu sobresurten aquests valors sobre els culturals i/o espirituals. Al nostre món tot és considerat com un objecte, fins i tot l'home. Els valors materials i "racionalistes" prevalen per haver negat amb el materialisme i l'ateisme que puguin existir, sense vergonya, els valors espirituals; els valors morals i ètics es veuen aclaparats, no gosen ni manifestar-se, insegurs del seu dret d'existir.

Tanmateix, l'home, amb totes les seves conquestes, no és pas feliç: les fòbies, els estats depressius, l'angoixa vital, l'ansietat, estan a l'ordre del dia. S'ha perdut el ritme, l'equilibri. Evidentment això no és el que l'ésser humà vol ni té res a veure amb el que necessita. On es troben, doncs, els seus paràmetres de referència i la felicitat que cerca? Es troben en els valors caducs d'una societat amb somnis de grandesa? O bé en les coses senzilles de cada dia, en el descobrir-se a si mateix i en el saber estar? La persona necessita trobar el seu equilibri a través del ritme adient i li cal saber assolir i assaborir lentament cada cosa per trobar-hi el que realment té de valor; i així comprendre que els veritables valors són els de l'esperit, encara que per assolir-los calgui també tenir cura d'allò altre circumstancial.

La subsistència material es troba al nivell més baix d'aquesta escala, els valors espirituals al més alt. La lluita per la subsistència és una lluita de llops, la majoria de la humanitat s'hi troba implicada. La lluita pel desenvolupament intel·lectual i espiritual pertany al nivell més elevat, en aquest, la llei de la raó i de la solidaritat hi prevalen. El nivell de la lluita per allò material és el nivell de la precivilització; el nivell de la justícia i de l'amor és el vertader nivell de la

civilització al qual l'home està predestinat. Al primer, corresponen l'egoisme i la insolidaritat, al segon, els valors transcendents de la humanitat.

De forma que en l'ésser humà coexisteixen necessitats de diferent ordre: d'una banda, necessitats relatives a la seva supervivència material i fisiològiques; d'una altra, necessitats psíquiques i intel·lectuals resultat del seu mateix desenvolupament mental; i d'una altra, necessitats d'ordre espiritual. En correspondència amb elles hi ha en la societat diferents estaments interessats que hi estan implicats directament i que pretenen tenir-ne cura, a través de la política, la universitat, la religió... Els uns procuren o volen procurar el desenvolupament material, els altres l'intel·lectual i els últims l'espiritual. Però l'individu està fet de manera que només canvia a través del seu propi esforç, i només es construeix positivament a través de la seva creativitat. Per aquesta raó, el seu desenvolupament ha de ser portat a terme a través d'ell mateix. I per això, la missió de la política és procurar crear el marc adequat que ho faciliti, establint la infraestructura legal i material necessària.

El desenvolupament integral de l'home: El nivell corporal, el nivell intel·lectual i el nivell espiritual

Les classificacions suposen sempre una simplificació de la realitat, però d'alguna manera es podria considerar que hi ha com tres nivells en la vida humana:

- El de la lluita per la subsistència material
- El del progrés intel·lectual
- El de la recerca espiritual

L'individu es troba condicionat pels seus límits físics però també per les seves possibilitats intel·lectuals i per la seva dimensió espiritual; en la lluita per la vida, aquests tres estadis hi són permanents. De forma que és el seu desenvolupament integral allò que més importa. Les seves condicions naturals, el medi, l'educació i la pròpia experiència contribuiran decisivament al seu progrés efectiu en tots aquests camps.

L'ésser, que no el posseir, es configura i evoluciona també a partir de cadascun d'aquests tres estadis, que d'alguna manera són els de la seva animalitat, racionalitat i espiritualitat:

- 1r En el seu estat "natural", primitiu.
- 2n En dependència del seu desenvolupament intel·lectual:

en el seu estat social i cultural que implica.

- 3r Al nivell de l'esperit.

Pel que, la vida pot estar referenciada així a tres estadis diferents: el de la suficiència material, l'intel·lectual i l'espiritual, en correspondència amb la seva lluita per l'alliberació de la fam, de la ignorància i del mal. El progrés en allò material no té cap sentit si no es produeix també en els altres camps.

La majoria de la gent cerca el benestar material i la capacitat econòmica perquè és necessari per a la seva supervivència i perquè creu que la felicitat es pot obtenir així més fàcilment. En menor mesura cerca el coneixement, en paral·lel o *a posteriori*, a pesar que sense ell tampoc hi ha felicitat; es pot romandre aparentment satisfet, però és una satisfacció animal, impròpia de l'home. I encara en menor mesura cerca allò que hi ha més enllà del que és materialment constatable: l'estadi espiritual, que obeeix a unes lleis que aparentment no són racionals; només pot viure en aquest estadi qui les coneix i les té en compte.

El destí de la humanitat és el de la lluita pel seu desenvolupament i la seva plenitud. El progrés per a cadascú només s'obté a través de la pròpia

transformació; aquesta transformació, que no té fi, dura tota la vida. El camí del progrés és el camí vers la llibertat des de la ignorància i des de la impotència, assolint el coneixement i la capacitat de discernir, assolint també la responsabilitat. Madurar significa cercar i assolir el que és essencial.

L'objectiu del progrés és l'home, el seu desenvolupament i plenitud, i per tant, el seu alliberament de tot allò que el limita. Aquest desenvolupament, la seva automodelació, té lloc a través del treball. És a dir, que el domini de la natura de l'home, per a la seva pròpia creació, es produeix a través de la lluita pel domini de la natura del món que l'envolta. La creació de l'home es realitza a través d'allò que fa, i és l'instrument per mitjà del qual es transforma. I és així que el factor humà és el factor decisiu del progrés de la humanitat. Però aquest progrés s'ha de concretar en les persones, no és el de les coses que les rodegen, si bé aquestes poden constituir una circumstància favorable o desfavorable.

El coneixement de la realitat

És més difícil conèixer la realitat que no pas imaginar coses que no són. Tot és des del coneixement i no res des de la ignorància. Aquell qui no sap sumar o resoldre equacions diferencials no pot pas conèixer qui suma o resol bé les equacions diferencials, igualment no pot discernir sobre la totalitat de les coses que desconeix. Tanmateix, ningú neix ensenyat, tothom neix esclau de la seva ignorància, “miserable”, i es forma a través de múltiples circumstàncies: unes de dependència aliena, altres de pròpia dependència, les unes factors externs, les altres factors interns.

Avui, per primera vegada en el curs de la seva història, l'ésser humà està en situació d'un coneixement efectiu de la realitat. D'una banda aquest coneixement s'adquireix, en part, en el continu reconeixement del mateix que altres han descobert i han llegat a través del fet científic i cultural. Aquest coneixement, esdevingut des de l'experiència comuna, individual i col·lectiva, té avui la possibilitat de perpetuar la seva transmissió a les noves generacions gràcies als mitjans tecnològics i les noves formes de comunicació.

De l'altra, si bé la realitat és aparentment complexa, contradictòria i canviant, té sentit i aquest es pot copsar. Cal l'esforç d'una vida: cal l'esforç d'observar, de l'esperit crític, de cercar sempre la veritat, de viure sense temor. I és d'aquesta manera que la realitat només es percep correctament a través de l'experiència de la vida, per l'estímul que la necessitat imposa; sense experiència el coneixement resta inconsistent. El que se'n deriva, però, només s'adquireix amb humilitat; ja que és inexpugnable per als dogmàtics i per als simples. I suposa sempre un preu de l'esforç i de sofriment, i el premi de fer-se cada dia un home nou. És per tot això que només els qui tenen el valor i l'energia suficient afronten de debò la realitat, que sol comportar abans que tot enfrontar-se amb un mateix o amb els propis interessos.

I és així que totes les coses són des del coneixement. La realitat s'aprèn i s'objectiva des del contacte directe, amb els nostres sentits i la nostra intel·ligència, de cada cosa. El desconeixement significa moltes vegades: temor, angoixa, desig... El coneixement real de les coses fa desaparèixer tots aquests equívocs, i sol tornar-te fred davant l'espectacle de la vida tota. És necessari conèixer allò que t'intriga i així deixarà d'intrigar-te. Però, per la limitació pròpia, tal vegada sempre hi haurà quelcom desconegut, sempre hi haurà quelcom que pot ser nou; per això potser també sempre hi haurà "impotència", temor i angoixa, des de les pròpies limitacions i mancances.

També cal saber que, sovint, les coses que no es perceben apareixen com si no existissin, —com pot ser-ho per a l'olfacte o per a la vista alguna cosa que no s'hi percep—. Per aquest motiu, la nostra lluita ha d'intentar obtenir “microscopis i teleobjectius” per poder veure i entendre allò que no és perceptible a cop d'ull. Tanmateix, de la mateixa manera que un gos té més olfacte que nosaltres, com una àliga més vista, no per això, allò que no sentim o allò que no veiem, com allò que no entenem, deixa d'existir ni de ser menys del que és.

La marginació

No hi ha res més important que el coneixement de la realitat, perquè no hi ha marginat més gran que aquell qui no entén el món que l'envolta i del qual tanmateix ell forma part. Aquest ésser s'instal·larà en un altre món de fantasia, irreal i absurd, que el portarà a la seva autodestrucció, irremeiablement: emmalaltirà psíquicament i morirà a la vida real. Per aquesta raó, no hi ha res més important que intentar actuar sempre d'acord amb un coneixement fundat en la realitat. El qui no omple la seva ment d'un coneixement efectiu de les coses, l'omple d'imaginació fraudulenta, i per això, renunciar, conscientment o inconscientment, a comprendre el món significa marginar-se.

L'individu que no entén el món que l'envolta hauria de procurar formar-se per tal d'arribar a copsar-lo. Situar-se al marge d'aquesta realitat que no entén i que possiblement no li agrada i que de fet renuncia a entendre per impotència, implica l'automarginació. La conseqüència d'aquesta última opció és que llavors la ment es construeix el seu propi món i que, en comptes de nodrir-se d'un coneixement objectiu de la realitat, s'emplena d'allò que li dicta la pròpia fantasia; creant i autoalimentant d'aquesta forma una ment fantasiosa i un món irreal adaptat a la seva exigència autodefensiva. D'aquesta manera l'individu va construint-se la pròpia destrucció (fins a arribar a la bogeria i a la mort).

D'altra banda, i si més no de forma complementària, com diu Benedetto Saraceno, cap de salut mental de l'Organització Mundial de la Salut: "L'ésser humà ha de dedicar més temps a acceptar-se i menys a tractar de ser allò que no és; a concentrar-se a acceptar allò que té i que és. A no obstinar-se a ser més jove, més guapo o més ric; aquesta és una font potencial de desordres mentals i depressions. També s'ha de rebutjar els models de competitivitat, culte del cos i de la imatge i dels diners, com a valor absolut, que ens imposen per a utilitzar-nos. Tampoc un s'ha d'enquistar en l'afirmació hipertrofiada de la identitat nacional, tribal o grupal; s'ha d'aprendre a reconèixer la varietat, a acceptar l'altre, a fomentar la capacitat de tolerar. D'una sola identitat es mor o es mata; si s'idealitza el seu jo i la seva comunitat, no s'acceptarà la diversitat humana en el seu entorn i es caurà en la violència. Sense integració, tolerància i acceptació no hi ha ningú sa mentalment. Només la relació humana cura."

En definitiva, si un projecta per a si mateix un futur equivocat, quan cerca ser algú altre o els altres, quan cerca només tenir coses materials i quan es tanca en si mateix, està construint la seva pròpia infelicitat.

La visió global i els detallistes

Cal actuar dins un ordre, i per tant, dins una visió global del que són els nostres objectius. Cada detall es troba inserit dins un conjunt de dades molt més ampli, i no es pot solucionar cap aspecte d'un problema determinat sense haver analitzat el context del qual forma part. La majoria de les barbaritats que es fan, fins i tot en nom del bé comú o des de perspectives creatives o artístiques, corresponen a detallistes sense una visió global del que estan fent.

Per a un exercici correcte de l'activitat humana, dins unes determinades coordenades històriques, cal un coneixement precís de la societat en els diferents aspectes: socioeconòmic, cultural, tècnic... I per això s'ha de tenir la capacitat d'anàlisi i de judici des d'una perspectiva àmplia; és impossible resoldre cap problema sense aquesta capacitació i coneixement general previs. Sí!, el món, l'home i la societat, poden ser coneguts i transformats, però no és cosa fàcil; d'una banda hi ha molt poques ments capaces i, de l'altra, encara que la informació serà cada dia més completa i a l'abast de tothom, no serà mai copsada sense esforç i una metodologia adequada.

De forma que, d'un costat, la ment humana es troba cenyida per uns límits determinats molt difícils de modificar i, de l'altre, és fàcil d'observar que hi ha ments "especialitzades" i d'altres de "detallistes" que en l'actual sistema internacional de divisió del treball es veuen estimulades en la mateixa direcció que ja tenen i que, encara que aparentment es complementen, són de per si ments incompletes; cap d'elles no té per si sola ni complementada amb les altres la possibilitat d'exhaurir un coneixement complet de la realitat. L'analitzar els problemes en profunditat només poden fer-ho bé els qui posseeixen el do i la capacitat de percebre la globalitat i tenen consciència de la unitat del món enter.

L'especialització parcialitza l'ésser humà més del que ja ho està per les seves condicions hereditàries. És per aquest motiu que tots els homes haurien d'ésser educats almenys fins a vint anys d'edat per tenir un coneixement general i no pas especialitzat. L'especialització sense una visió àmplia del que es fa i per què es fa roman sense horitzó, condemnada per endavant a ésser aplicada erròniament. El detall ha d'estar sempre subordinat a la visió general, i aquesta ha de trobar-se inserida dins una perspectiva històrica àmplia i en relació amb el llarg termini.

Una cosa és doncs, el que cal metodològicament per abastar la realitat, una altra, com està qualificada la ment humana per aconseguir-ho, i una altra, en conseqüència, com ha d'ésser cultivada: que és exactament al contrari de com ho és actualment.

L'acció. La unidireccionalitat de l'home lliure

Com afirma Helbert Spencer: “El gran objectiu de l’educació no és el coneixement sinó l’acció.” L’objectiu de l’educació no és el coneixement sinó l’acció, perquè és a través d’aquesta que l’home es construeix. De forma que el coneixement que l’home pot obtenir ha de servir per fer-lo més lliure i creador, ja que aquest coneixement té en si la finalitat primordial de saber com actuar. La llibertat no va deslligada del què fer-ne i, per tant, l’acte d’escollir hi és indissolublement unit. Qui en situació d’escollir correctament, des de la seva llibertat i raó, ho fes com un “animal”, no seria més lliure que aquest. La llibertat d’un animal no és una llibertat “intel·ligent” sinó instintiva, determinada per necessitats primàries de supervivència, deslligades d’una corresponsabilitat creadora.

I, què és on això ens porta?: si l’home només pot ser vertaderament lliure quan té el coneixement i la capacitat per discernir i escollir obrar en un sentit o un altre, el qui en aquestes condicions decidís escollir d’obrar incorrectament es faria no més lliure sinó més esclau. Pel que s’ha de considerar que la llibertat només té una única direcció possible: la d’obrar sempre correctament.

La llibertat perquè existeixi s’ha d’emplenar de contingut, i no pot utilitzar-se en perjudici dels altres ni d’un mateix. Per aquesta raó, cal dir que no hi ha llibertat sense el coneixement que capacita per a escollir; l’home lliure es fa a través de les seves pròpies decisions, des del coneixement. I que la seva acció només pot ésser unidireccional. —tanmateix que la llibertat ben entesa ho conté tot—. La llibertat des del coneixement comporta la paradoxa que l’acció que se’n deriva tingui poques alternatives; des del coneixement l’exercici de la llibertat té una única direcció possible: la d’obrar correctament. Pel que la llibertat només té sentit utilitzada des del coneixement per a l’acció del que és correcte.

D’altra banda, en escollir hom es compromet i, com a conseqüència, la seva llibertat resta condicionada, voluntàriament, al compromís que s’ha contret. La llibertat d’escollir implica responsabilitat i dependència i per tant queda contreta, limitada, condicionada automàticament. El seu valor queda referenciat dins la realitat a la qual pertany, i n’esdevé el seu paratge concret i la seva pròpia limitació.

L’individu influeix en la societat a través dels seus actes i n’ha de ser responsable, ja que entre d’altres aspectes allò que se’n deriva és un fet social que afecta tota la resta. I per això, d’una manera o d’una altra, l’home escriu sempre la seva pròpia història, malgrat quines siguin les seves circumstàncies. A partir d’aquí, la història de la humanitat s’ha de llegir de forma col·lectiva, encara que no tothom hi tingui el mateix protagonisme. La nostra llibertat és una llibertat lligada a la de la resta de la humanitat; les respectives generacions hereten, com de pares a fills, les conquestes o retrocessos en favor de tal llibertat.

De tal forma que en relació amb el que alguns entenen per llibertat podria dir-se que no n'hi ha més que per als necis; per a l'home savi només hi ha un camí, que és el d'obrar sempre correctament; en això resideix la seva més alta llibertat. Perquè, per als primers, què és la llibertat? És un desig? Una abstracció? Què fa aquesta gent amb la seva llibertat? En té realment algú? La llibertat! Allò que tothom cerca i que ben pocs troben en el que és la seva vertadera dimensió. La majoria de persones que cerquen la "seva llibertat", quan finalment troben la classe de llibertat que estaven buscant, no saben què fer-ne. De fet, l'individu continua, com es pot observar, esclau a tot arreu, malgrat les riqueses i els mitjans de què disposa. Tenir llibertat en un món amb tanta dependència és realment molt difícil; la llibertat és un somni daurat inconquerit per la majoria d'homes.

La llibertat no és una paraula abstracta, la llibertat és responsabilitat, consegüentment deure i treball. La llibertat té el preu de la pròpia vida i qui no el paga no pot obtenir-la; com va dir Goethe: "Només mereix vida i llibertat qui sap conquerir-les cada dia." La vida i la llibertat no existeixen de franc sinó que cal guanyar-se-les: la vida i la llibertat es conquereixen dia a dia i només són obtingudes per qui lluita i canvia. La llibertat és el bé més preat, però el seu preu és tan alt que ben pocs estan disposats a pagar-lo.

El coneixement d'un mateix. Ser un mateix

En el transcurs de la història humana, moltes vegades, el problema no és els problemes que s'han de resoldre sinó les persones que els han de solucionar. La resolució d'un problema depèn més del qui l'ha de resoldre que del problema en si mateix. I de la mateixa manera, per a aquells problemes que afecten "personalment", la personalitat de cadascú és la cosa més important; un mateix problema impacta de forma diferent segons el "tipus" de persona que afecta, amb independència d'altres condicions econòmiques o socials. Per això, l'estudi de la personalitat humana i les circumstàncies sota les quals es desenvolupa és molt important.

La personalitat és més important que la universitat; en la vida de les persones la seva personalitat és allò més important. Pel que, a través de la formació, és necessari fer que sorgeixi i fer-li descobrir quines són les seves característiques. Tot el qual implica, en última instància, el coneixement d'un mateix. D'aquest coneixement en deriva acceptar com som per tal de poder guiar convenientment les nostres vides. Hom ha d'aprendre a conèixer-se i a valorar-se de forma realista, a través de l'observació del seu propi comportament i de la reflexió constant i el més objectiva possible.

A partir del qual, cada individu ha de fer el seu propi camí, diferent, d'acord amb les seves condicions. Voler que tots els camins vagin al mateix lloc i tots els comportaments segueixin un pla prèviament definit i homogeni és un dels grans errors de la societat "planificadora". Tots els nens del món comencen a parlar dient el mateix: "mam...", i juguen tots de la mateixa manera, però cadascun d'ells té la seva pròpia personalitat. No s'ha d'imposar, ni dirigir la vida dels altres; només s'ha d'intentar comprendre com és cadascú per ajudar a fer que es conegui i pugui realitzar-se. L'individu ha de viure intentant ser sempre ell mateix, i per això cal tenir sempre la referència correcta de la seva consciència natural i de la seva consciència històrica. Tot i que en cada cas la superestructura ideològica social fixada per l'àmbit econòmic és determinant.

L'opció de la vida: viure en present

La primera condició per a la vida és viure en present. La referència de cada cosa és en el present.

Hassan Fathy, arquitecte egipci, té una narració que pel seu extraordinari contingut vull transcriure. Hi diu:

“Vigila, oh lector que tens aquest llibre a les mans, si has començat el viatge i desitges veritablement arribar al País d’Utopia; no has de passar més d’una pàgina per dia, i en cada una trobaràs indicat el camí que has de seguir en la teva jornada des que es fa de dia fins a posta de sol. Si observes aquesta regla, el llibre et conduirà al país en què la matèria és transparent fins a tal punt que al seu través es pot veure la veritat; i on els homes són feliços: aquest és el País d’Utopia.

“Tanmateix, si desobeeixes i permets que la teva curiositat et porti a passar més d’una pàgina per dia, o si et deixes apartar de l’objectiu que has d’aconseguir abans de la posta de sol, sigui quina sigui la seducció o la raresa del que trobis, llavors perdràs el teu camí per sempre, ja que aquest llibre es troba disposat tant en el temps com en l’espai.”

Per tant, viure en present vol dir també no lligar-se a res per tal de fer sempre el camí que cal. Pel que, ser un mateix i viure en present —i per tant no sentir-se lligat a res—, són condicions necessàries per a la vida, les claus pel progrés humà i el camí vers la felicitat.

La responsabilitat

Com hem dit abans, l'objectiu de l'educació no és el coneixement pel coneixement en abstracte sinó per a l'acció concreta, ja que, entre moltes altres coses, si totes les persones que protesten fessin el que han de fer, cadascuna al seu lloc, el món ja seria diferent. Perquè, com diu Brossa: "A la vida hi ha els qui parlen de les coses i els qui les fan", i en un altre ordre també es podria dir que hi ha "els qui creen els problemes i els qui els solucionen". La claredat que es té per a dilucidar els nostres drets acostuma a faltar-nos per a discernir el que són les nostres obligacions. Faria falta un codi d'obligacions igual que n'hi ha un de drets per a què es compensin adequadament.

Després d'un recés a la muntanya, al tornar, Moisès —que conduïa el poble jueu a través del desert fins a la terra promesa—, troba el seu poble en la idolatria i la disbauxa; i diu a Aaron, el qual havia quedat encarregat del govern mentre ell era fora:

MOISÈS: Què passa?

AARON: No ho sé.

MOISÈS: No és suficient. La ignorància és el mal.

Enmig del benestar no s'aprèn el que realment és important, totes les coses que valen la pena tenen un preu, i només les obté aquell qui el paga: no hi ha res sense esforç, com més alt més alta és la recompensa. El treball de cada dia i de cada persona és la clau del progrés individual i social. D'altra banda, el resultat d'aquesta lluita és un món millor per a tothom. De la lluita i del sofriment en sorgeix la llum i la joia. Tot i que, aparentment, el mal es veu moltes vegades recompensat més ràpidament que el bé, i això decep el qui intenta obrar correctament.

La vida és moviment. Al món d'avui, temps extraordinari, període de canvi permanent, que només disgusta els immobilitistes i els qui no han après a evolucionar, l'home només té una opció: assumir la seva responsabilitat, intentant fer el que li pertoca a partir de reconèixer que la realitat és com és. Cadascú al seu lloc, sense grandeses innecessàries que no canvien res ni a ningú. I així, al costat dels qui afirmen tota la "lletgesa" d'aquesta vida, cal afirmar la seva bellesa i la seva possibilitat de plenitud; dient no al conformisme, al pessimisme, a l'escepticisme, a l'evasió i a la violència, i sí a la vida senzilla i humil de cada dia, a les coses "petites", amb honestetat i autenticitat. Sí a la lluita per un món millor, per a tots i cadascun dels homes d'aquesta terra.

El talent. I l'estímul creador

Tot individu pot arribar a ésser un artista, és a dir, un creador. La llibertat d'escollir fundada en el vertader coneixement porta l'home al món de la creació i a l'acceptació de les seves mancances. Al Guggenheim de Nova York, al cancell d'entrada, a terra, hi ha una inscripció que diu "Let each man exercise the art that he knows", que té aquest significat: 'Deixeu que cadascú exerciti l'art que li és propi'. Dit amb altres paraules, el seu autor, Salomon R. Guggenheim, creia que tothom podia ésser un artista.

Tanmateix, la major part de la gent exerceix funcions que poc tenen a veure amb les seves millors condicions, i no és que l'home pugui fer només una sola cosa, però hi ha en totes les persones aspectes, condicions, que els capaciten per fer molt millor una cosa que no pas una altra. Però a l'individu se'l coacciona i reprimeix des que neix fins que mor, moltes vegades ni se n'adona. Tergiversades les seves vertaderes necessitats i la possibilitat de realització personal, unes altres d'aparents ocupen el seu lloc, tot creant l'enorme buit que pateix.

Avui en dia, buscar allò que constitutivament ens pertany, com a éssers humans, tal vegada només pot fer-se veient el que sentim, no el queensem, que sol estar carregat de prejudicis. Si bé, només quan una cosa i l'altra es trobin, podrà parlar-se del que és racional o irracional; i per ventura només llavors en un nou estadi de la racionalitat, en què l'home domini, fins i tot, la seva mateixa naturalesa subconscient i irracional, serà possible eliminar les contradiccions en l'home, que són les que generen, alhora, les que existeixen entre els homes.

Totes les persones poden, d'altra banda, desenvolupar les seves aptituds i aquestes porten sempre a algun lloc interessant. Tal desenvolupament només depèn d'ells, de llur treball i esforç personal; no hi ha vida ni llibertat sense lluita. A partir del principi existencial de la raça humana, l'home canvia i es fa a través del seu propi esforç. No cal preocupar-se per quin sigui el camí escollit per cadascú, tots els camins porten al mateix lloc: al de la creació personal i, com a conseqüència, al coneixement d'allò més profund.

Ultra això, l'ésser humà es mou, en bona mesura, per raó de l'estímul que prové d'allò que és extern a ell, és per tant fàcil de manipular; segons la informació que se li comunica, se l'estimula i se'l pot moure. L'estímul se'l procura un mateix llegint, veient la televisió, anant al teatre o a una conferència, imaginant quelcom... (la imaginació és una font d'estímul permanent però que hauria d'estar sustentada en la realitat, formant part del món d'allò que és possible), o te'l procuren els altres quan volen que facis el que els interessa a ells. Tot home inculte és manipulable, tot individu desinformat pot ésser manipulat. La persona culte sap que ha de sotmetre's voluntàriament a processos compassats d'estimulació que l'incentivin a aprofundir en allò que li interessa. Sense estímul no hi ha interès, ni estudi, ni treball, ni progrés.

L'experiència

L'experiència, com comunament es diu, és la mare de la ciència. L'experiència és decisiva en tots els camps:

1. D'un costat l'home es fa, es forma i evoluciona, a través de la seva experiència. I és així que s'obté el coneixement i la saviesa de la vida, que consisteix en la capacitat de discernir i d'optar què fer amb la pròpia llibertat.

2. De l'altre, també cal dir que un no troba ni sap efectivament res de si mateix, ni quines són les seves "qualitats", si no és a través de l'exercici d'allò que fa. Les condicions d'una persona es posen de manifest a través d'allò que realitza, i és així que cadascú n'adquireix consciència.

3. I de l'altre, tampoc es coneix com són les coses realment fins que un no les ha experimentat. Com ha dit Antonio Machado: "No hay camino, se hace camino al andar."

Hom pot passar tota la vida llegint o imaginant sobre determinats conceptes i no haver-hi entès mai res; sols l'experiència personal i directa, activa, no d'espectador, és font principal de coneixement. Es pot estar, per exemple, llegint o imaginant sobre l'amor o l'odi i no haver entès mai ni l'un ni l'altre si no s'ha estimat o no s'ha odiat; de la mateixa manera que un cec no pot percebre el color. Només coneix el valor de les coses aquell qui les ha tingut a les mans, sigui la misèria o el poder, sigui l'odi o l'amor.

És necessari fer allò que un pensa, allò en què un creu, per trobar si és realment allò que un s'havia imaginat. Tanmateix, en aquest sentit, la vida no esdevé moltes vegades res més que una cursa sens fi vers allò que un successivament creu que el pot fer feliç, perquè la realitat és quasi sempre ben diferent del que un s'imagina. Si l'home està convençut d'alguna cosa i ho porta a la pràctica, trobarà si és veritat o mentida, si no, acabarà fent-se un embolic: un món d'idees fals i a més insatisfactori. La veritat s'ha de buscar en els fets.

Sovint, la persona que pensa molt no viu gaire, i la que aparentment viu intensament pensa poc; pel que més que pensar a viure s'ha de viure pensant. I per això, l'educació de la voluntat és tan important com l'educació de la intel·ligència, ja que la majoria de persones tenen intel·ligència per a comprendre les coses, però no voluntat per dur-les a terme. Arriba un moment en què el que cal ja no són idees sinó voluntat per a l'acció. Cal experimentar allò que un creu; la mateixa vida ensenya, si un actua.

L'organització

Per entendre el món del qual formem part, des del llegat cultural i científic, i per tal de poder actuar-hi correctament, assolint els objectius que es vol aconseguir, cal organitzar degudament les nostres vides. De tal forma que una vegada hem decidit què fer, hem de veure com. I per això cal organitzar-nos en funció del temps del qual disposem i dels nostres recursos, establint unes prioritats i un ordre, en definitiva un programa d'actuació.

A partir d'aquí, tota organització requereix flexibilitat; a mesura que l'acció es desenvolupa s'ha de tenir la flexibilitat necessària per a acomodar-se atenent el que cada situació mostra com a possible i convenient. I és també per aquest motiu que cal actuar sistemàticament: ordenant i reordenant tantes vegades com calgui a llarg, a mitjà i a curt termini els objectius, modificant-ne la programació en funció dels resultats i de les dificultats o facilitat d'assolir-los. Només actuant d'aquesta manera es pot aconseguir dur a terme un programa, sigui a escala individual, sigui a escala col·lectiva.

D'altra banda, l'organització sistemàtica augmenta la capacitat de treball i permet d'arribar a assolir els objectius més fàcilment. I de fet, no hi ha res tan important per arribar a la qualitat com treballar de forma sistemàtica a través d'un mètode adient. En si mateix, arribar a saber el que un vol i com aconseguir-ho requereix una formació, temps i un mètode aplicat sistemàticament.

Organitzar-se és necessari en tots els camps; per posar un exemple del que acabem de dir, començant per les coses més senzilles, podem exposar com s'ha d'organitzar les reunions de treball amb què solen començar moltes tasques.

1. Hi ha d'haver sempre un ordre del dia.
2. A les reunions de treball no s'ha de pretendre encarar-se a la resolució de problemes que no hagin estat prèviament estudiats.
3. Tampoc no s'ha de plantejar mai més problemes que els que es pugui discutir en un temps determinat.
4. El nombre de persones que ha d'intervenir condiona evidentment la durada de les reunions, però, en general, aquestes no haurien de durar més de dues hores o dues hores i mitja.
5. L'ordre del dia ha de disposar els temes de fàcil a difícil, i acabar per fàcil. Una reunió no ha de començar mai amb un tema difícil ni tampoc acabar-hi. Per què?: per psicologia humana. L'experiència mostra que és el més convenient. Qui s'hi hagi trobat sap que és així, qui no, difícilment ho entendreà, encara que se li expliqui. (Les males notícies no s'han de donar mai el vespre —abans d'anar a dormir—, ni a primera hora del matí —abans d'estar completament despert—).

Finalment, cal ser conscient que no s'ha de decidir les coses sense madurar-les, sinó a poc a poc, i que, tanmateix, una vegada decidit s'han de dur a terme amb fermesa, malgrat el nostre instint conservador; perquè el cor també és egoista i covard.

També s'ha de saber que el sistema i no les persones és el que fa possible la continuïtat, i que per això cal crear les institucions adequades. Les persones han d'estar dins el sistema. Què passa quan l'important és només l'home: digui's David, digui's Alexandre, es digui com es digui? Que després d'ells no en queda res; no hi ha ningú capaç de continuar la seva obra. En canvi, quan hi ha un sistema i unes institucions, aquestes permeten, d'alguna manera, la continuïtat.

L'estratègia

Tot programa d'actuació ha d'incloure una estratègia. Tot programa d'actuació, individual o col·lectiu, públic o privat, que vulgui assolir uns objectius determinats, ha d'anar acompanyat d'una estratègia adient, per tal de preveure'n les seqüències i els mitjans adequats i, si cal, la seva acomodació en el temps i a les circumstàncies.

És necessari saber el què però també el com en tots els seus aspectes, i tot plegat requereix a més d'una organització una estratègia. L'organització i l'estratègia van juntes. Ensems, és necessari actuar de forma que si la idea no és correcta, el temps de la seva posada en pràctica permeti comprovar-ho i maniobrar adequadament, ja que el contrast amb la realitat permet veure més clarament si les idees són o no encertades. En funció del temps i les circumstàncies, de les condicions tècniques, econòmiques i humanes, pròpies i alienes, cal actuar amb visió del conjunt de la situació i dels objectius que es volen assolir, i per tot això cal una estratègia adequada.

Sense una estratègia que mesuri realment la possibilitat, en el temps, de l'acció, difícilment es pot dur a terme cap projecte, ja que una cosa és conèixer el que cal realitzar o transformar, i una altra de ben diferent la possibilitat d'assolir-ho; el que sovint no depèn només de nosaltres. Per començar, entre d'altres elements a tenir en compte, cal saber que les nostres idees solen ésser diferents de les dels altres i difícilment són acceptades si no s'utilitza una estratègia que les faci entenedores. L'estratègia ha de tenir en compte alhora que els factors propis el conjunt de factors externs. A més, sovint es requereix mitjans dels quals no es disposa i que caldrà proveir adequadament.

L'estratègia és necessària sempre i en tots els camps per simples que semblin. El sentit de l'oportunitat per exemple: és molt important fer les coses amb sentit de l'oportunitat. Així per exemple, per a una bona convivència entre les persones, el sentit de l'oportunitat és fonamental, esperar el moment oportú per dir o fer les coses ens evitarà molts problemes. Per aconseguir-ho, cal molta psicologia i ser pacient. Posseir la capacitat de conèixer i discernir el que cal en cada moment i com dur-ho a terme a través d'una estratègia adient és un repte permanent per a cadascú. I per això no hi ha res millor que intentar imaginar les coses abans que succeeixin, així com les seves diferents alternatives i possibilitats. Hi ha d'haver la sutilesa intel·lectual necessària per fer que allò que teòricament és possible ho sigui també a la pràctica.

La forma d'abordar els problemes

Com hem dit, la majoria de vegades els problemes no són el problema, sinó les persones que els han de solucionar. Només poden solucionar-los aquells qui estan degudament capacitats. Ara bé, en tot cas, no s'ha de plantejar en el temps més que aquells problemes que en nombre i per la seva condició es poden resoldre. La majoria de problemes es poden resoldre, però si hom no està prou capacitat o no disposa del temps necessari difícilment ho podrà fer. Les persones han de conèixer quins són els seus límits i les seves possibilitats, per intentar obtenir els millors resultats possibles.

A partir d'aquí, amb aquestes premisses, cal considerar que un problema ben analitzat comporta automàticament la seva resolució (la ment sana és tan perfecta que no s'acomoda mai al desordre). Si bé, només es pot resoldre correctament si es disposa de totes les dades que hi concorren i del temps suficient. La ment funciona com un ordinador que va coordinant dades i per fer-ho necessita el seu temps; de forma que, després de plantejats els problemes degudament i considerats tots els seus punts de vista, s'ha de deixar que hi treballi, sense pressionar-la. La ment ha de funcionar estimulada però sense pressions, necessita el seu temps per a informar-se, relacionar la informació i donar respostes. Pel que és bo deixar reposar les coses, quan estan embastades, per tornar-les a veure l'endemà; és a dir, dormir-hi, que és i que fou l'expressió simple, però sàvia, del que cal fer amb tots els temes que cal solucionar correctament.

L'home ha de conèixer, doncs, quines són les seves possibilitats i saber que el sistema nerviós no s'ha de forçar mai fins a l'esgotament, i que per això és molt millor treballar cada dia, de mica en mica, que en poc temps voler fer-ho tot. Hi ha qui, per exemple, llegeix un llibre sencer en sis o set hores seguides, el que és absolutament equivocat; s'ha de llegir els llibres de mitja hora en mitja hora, —a no ser que es tracti d'una novel·la de l'Oest o de l'Agatha Christie—. Tota feina s'ha de plantejar a un ritme adient. D'altra banda, en el treball, el rendiment de les primeres hores és sempre molt superior al de les següents, en part perquè la ment està ja preparada i a l'expectativa de la tasca que s'ha de realitzar i en part perquè el sistema nerviós està descansat.

El treball s'ha de desenvolupar a un ritme adient. L'aproximació al resultat s'ha de fer amb el temps suficient per a permetre que la ment funcioni al seu ritme, sense presses. Si es vol fer tot a corre-cuita, cosa normalment impossible, el desgast d'energia, l'esforç intel·lectual i físic, són més intensos i menys profitosos. I per aquesta raó, és més fructífer gastar l'energia tot dosificant-la convenientment que fer-ho sense planificació. Hi ha d'haver un plantejament de com emprar l'energia humana, que és d'entre totes la més important.

El treball

“El nostre món” no ha estat creat definitivament, es transforma amb el treball dels homes. L’home, que és part inseparable d’aquest univers, pot contribuir a canviar les coses per a bé o per a mal, o hi pot romandre passiu. L’univers té les seves pròpies lleis i l’individu pot actuar d’acord amb aquestes lleis creativament, o bé en contra, destructivament. La societat ha estat creada directament pels homes, i el resultat de les nostres accions pot estar o no d’acord amb les lleis de l’univers del qual formem part.

El nostre destí és el de romandre treballant per millorar la nostra societat d’acord amb les lleis que regeixen la creació universal. És d’aquesta manera que també l’home contribueix a la seva pròpia creació. El treball és socialment necessari, però també imprescindible per a cada individu, ja que la pròpia creació humana n’és una conseqüència; el treball és l’instrument per mitjà del qual l’home es forja a si mateix. Per aquesta raó, és difícil imaginar un món en què no s’hagi de treballar. El treball serà cada dia més creatiu, però segurament n’hi haurà sempre (per estar en “forma” s’ha de treballar). També bona part de l’educació que l’home adquireix l’obté a través del treball. Pel que aquest constitueix d’alguna manera l’element ordenador de l’existència humana: l’experiència del treball és ordenadora. (Estudiar fins a vint-i-cinc anys d’edat i no haver treballat mai és poc encertat; la vida de l’estudiant és en gran part només una vida d’idees abstractes deslligades de la realitat).

Al mateix temps, és important fer la feina ben feta i per tant estar preparat per fer-la. El fer les coses ben fetes és en si mateix un plaer; la gent a qui li agrada treballar és perquè s’hi sent a gust, i és perquè el fa ben fet. A partir d’aquí, hi ha persones que tenen interès per la feina i d’altres que no en tenen gens, ni consciència de qualitat. I així, es pot observar com hi ha qui en poca estona fa la seva tasca (com si fos fàcil, perquè estan preparats i la saben fer), i d’altres que ni amb el doble ni amb el triple de temps la fan, ni bé ni malament. És per això que el que importa cada dia més és la preparació: el cervell; i el cervell d’uns treballa fins a solucionar els problemes que té plantejats, mentre que el d’altres no treballa més que a estones. I també per això cal dir que, en un cert sentit, l’estar moltes o poques hores davant de la feina té poca importància, el que realment compta és fer-la ben feta. Pel que tampoc s’entén gaire que la gent s’hagi de retirar obligatòriament, sense flexibilitat, a una edat determinada; hi ha persones que és quan disposen de les millors condicions intel·lectuals: "El millor treballador jove és moltes vegades el vell."

L'educació

No hi ha res més important que l'educació; però una educació sense una referència essencial i sense valors no va enlloc. A través de l'educació hom assolix d'alguna manera el coneixement científicocultural que la humanitat llega d'una generació a la següent, i que constitueix el millor patrimoni que es pot rebre.

De fet, dediquem un terç de les nostres vides a estudiar i aprendre el que la civilització ens llega. La capacitat intel·lectual només és potencial, es neix sempre ignorant, és a dir, desvalgut i consegüentment limitat; viure significa créixer com a persones, i créixer costa suor i llàgrimes; i pocs arriben al final, molts hi arriben neuròtics o paranoics, la majoria esclaus, molt pocs lliures.

Per adquirir adequadament aquest coneixement, llegat dels nostres avantpassats, cal trobar-se inserit dins un sistema educatiu adient i cal molt d'esforç; pel que és important sotmetre's a una disciplina que permeti un ritme de treball eficaç envers el teu objectiu. Cal, consegüentment, una educació dins d'un ordre i una disciplina. —L'ordre i la disciplina impliquen l'èxit—. I no té res a veure amb els mètodes repressius, ni és incompatible amb la necessària llibertat i respecte per les condicions i possibilitats de cadascú.

Les persones volen obtenir-ho tot sense esforç; aquest camí, com diu Cervantes, és molt ample però no duu enlloc: el de la vida és un camí estret i dur. I l'ésser humà ha de ser entrenat i educat en el camp de l'esperit i de la lògica —igualment que en el de la disciplina del seu cos—, talment un bon pianista.

En tot sistema educatiu s'ha de fomentar que les persones desenvolupin:

L'observació	i	l'esperit crític
La informació	i	l'estudi
El treball	i	la creativitat
El silenci	i	la solitud
La reflexió	i	la comunicació
El coneixement	i	l'ànima de perfecció
L'amor	i	la renúncia

L'educació del ser humà ha de comportar, al llarg del temps, una actitud humil, però entregada, d'esforç, per intentar comprendre el món que l'envolta i a si mateix; per tal d'arribar a ser útil a la societat i créixer en el sentit positiu. El món actual, com tots els mons, fa necessària la formació permanent al llarg de tota la vida.

El sistema educatiu

El sistema educatiu actual és un sistema deslligat de la realitat; si bé l'important pot ser explicat en els llibres, no s'aprèn a través dels llibres si no es relaciona correctament amb la realitat. A més, és un sistema sense valors que no duu enlloc.

No hi ha tasca més important que la d'educar (tant referit als pares com als mestres), si per això s'entén fer homes. De fet, una part important del que som ho devem als pares i educadors, també molt del que no som i podríem ser; la qüestió rau a veure si som alguna cosa. La majoria dels pares no estan preparats per a educar, tampoc la majoria dels mestres. La professió d'educador és allò més important, perquè l'ésser humà és el més important de tot; aquell qui ha de treballar "la matèria prima" ha de ser el millor, perquè cada persona és única, i no pot malmetre's.

D'entrada cal considerar, d'un costat, que s'hauria d'educar amb la perspectiva de tota una vida, perquè tothom sàpiga desenvolupar-se per si mateix a partir d'una certa edat; a partir d'un cert moment és millor aprendre a través de la pròpia experiència; la tutela excessiva és contraproductiu, fa individus sense personalitat. I, de l'altra, que fer d'educador no és tenir només uns estudis que et capaciten per impartir una disciplina determinada, fer d'educador (i això avui no s'ofereix a les nostres escoles), és fer homes, però no és fàcil i no pot educar el qui no està capacitat per a fer-ho. La tasca d'ensenyar és una tasca per a professionals, no per a aficionats.

Per tal d'educar correctament s'ha de ser un professional qualificat. Es pot educar a través de l'estímul o del càstig, o amb una combinació d'ambdós; educar imposant-se i castigant és el més fàcil; educar tan sols a través de l'estímul és molt més difícil, si no s'està preparat és quasi impossible. Educar en el sistema tradicional autoritari i repressiu o en el llibertinatge pot fer-ho qualsevol, educar en la llibertat només poden fer-ho les persones preparades expressament per a aquesta funció. En la societat actual, es parla molt de l'educació en llibertat, però: com pot oferir-la aquell qui no sap què és? Per educar en llibertat s'ha d'ésser abans un home lliure. No pot donar res aquell qui no té res per donar, no es pot oferir el que no es posseeix. Hi ha molt mestre jove que es creu que educar en llibertat és deixar el nen fer el que li dóna la real gana; quina estupidesa més gran!, —i quines patacades que es donaran, pobres nanos, un altre dia—. Les actuals formes permissives són errònies i només fan que homes sense voluntat i confusos. Educar en llibertat implica els millors mestres: professionalitat.

També cal saber que sense una metodologia aplicada sistemàticament no és tampoc possible l'educació. Cap individu per si sol, per bo que sigui, no aconseguirà res de res si no és dins un sistema que tingui de l'educació una visió correcta i l'apliqui inserit dins un context global i de forma sistemàtica.

La forma d'estudiar

Abans de decidir què s'ha de fer en la vida, el primer que cal és intentar descobrir allò per al que un serveix; i per això cal descobrir, abans que tot, allò que ens emociona, allò que ens fa sentir, i com a conseqüència quins són els nostres talents. Si hom ho troba li serà fàcil estudiar, si no, molt difícil. Tot i que, sovint, l'estudi i la pràctica real d'una professió varien considerablement.

A partir d'aquí, en el camp de l'estudi, el primer que cal és aprendre a estudiar a través d'un mètode adient: Un percentatge elevat del nostre rendiment depèn del mètode amb què actuem, pel que és imprescindible ser organitzat, distribuint el temps de que es disposa convenientment.

Algunes regles pràctiques serien: estudiar en un ambient tranquil, durant el dia —amb llum natural—, mai a la nit. Estudiar una mica cada dia és millor que molt de cop al final, tres hores diàries durant tot el curs és més que suficient; alternant l'estudi de les assignatures, dues o tres per dia, en períodes d'una hora amb intervals de descans. Les assignatures difícils cal distribuir-les al llarg de la setmana i mai se n'ha d'estudiar més d'una cada dia. S'ha d'estudiar fent tres lectures del text: la primera, per adquirir una idea dels conceptes que es desenvolupen i del conjunt, la segona, més lenta i més específica, i la tercera, per aprofundir en la seva comprensió i detalls; cadascuna d'aquestes lectures s'ha de dur a terme en dies diferents. S'ha d'aprendre a subratllar i a fer resums.

A la vigília d'un examen cal evitar rellegir a tota pressa el temari complet, ja que fer-ho augmenta la sensació que s'ignora la matèria i, conseqüentment, l'angoixa. En canvi, s'ha de repassar els resums i esquemes, per tal de veure ràpidament el conjunt de l'assignatura i tenir clar el context específic en què es troba cada part inserida.

A l'hora de fer l'examen s'ha de llegir atentament les preguntes i les instruccions i calcular el temps de què es disposa. Si no se sap una pregunta, s'ha de passar a la següent, i tornar a aquella més tard. Moltes vegades el que no es veu clar en el primer moment, apareix resolt sense esforç quan un s'ha relaxat i ha deixat el cervell que hi treballi. Quan la pregunta és llarga i complexa és bo dedicar un primer paràgraf a explicar esquemàticament la resposta. I per últim, com diuen els entesos, és preferible la qualitat a la quantitat. També és convenient una bona presentació.

Ultra això, en temps d'examins més que mai, cal una alimentació equilibrada, sense abusar dels excitants com el cafè, les begudes amb cafeïna, el tabac, així com dels d'estimulants i dels tranquil·litzats, que a la llarga perjudiquen més que no ajuden. És fonamental dormir bé i llevar-se d'hora, pel que cal, també, anar al llit aviat.

Descans i temps lliure per cultivar el cos i l'esperit

L'home d'avui no té temps per a res del més important —renunciant a allò que no li cal—, per fer allò que li és indispensable: per trobar-se a si mateix i ser feliç; entre altres raons, per manca d'organització i voluntat, perquè no ha estat educat de forma adequada. Només té temps per treballar i veure la televisió o anar al futbol o al bar. I d'aquesta manera va eludint, sense adonar-se'n, la seva pròpia responsabilitat, (que no s'acaba només treballant). Hi ha persones que han de treballar per força durant tot el dia per poder viure, però moltes d'altres no; si ho fan, en molts casos, és per falta de conscienciació i per l'afany de tenir més coses materials.

L'individu necessita temps lliure per descansar, pensar, informar-se, llegir, resar..., per participar en activitats culturals i esportives, per a la prevenció sanitària... i també per al silenci i la solitud, en definitiva, temps per a cultivar el cos i l'esperit: amb l'amistat, la comunicació, la participació ciutadana, etc. I això cal cada dia, no tan sols els caps de setmana o per les vacances d'estiu; ja que és necessari per al seu degut equilibri psíquic. Per a fer qualsevol cosa s'ha de tenir salut, i per a fer-la bé s'ha d'estar descansat i tranquil. I ningú ha d'anar més enllà de les pròpies possibilitats perquè pot suposar la seva autodestrucció; tan dolent és no fer allò que cal com fer més del que es pot.

De manera que s'ha de treballar a diari, però el temps i les condicions en que es produeix han de dependre del desgast d'energia que ocasiona. L'equilibri psicossomàtic s'ha de mantenir sempre: treballar, informar-se, reflexionar, descansar... Mantenir el cos i la ment en bon estat vol dir aconseguir que ni per poc ni per un ús indegut es deteriorin i, per tant, mantenir-ne l'equilibri. De forma que el cos i la ment s'han "d'utilitzar" sense arribar mai a l'esgotament. El treball ha de desenrotllar-se en equilibri amb les altres activitats. Per viure la vida intensament, s'ha de viure a poc a poc, a un ritme adequat i de forma integral, per tal que l'ésser assoleixi la seva plenitud.

Unes quantes regles fonamentals per al bon equilibri de l'ésser humà

La mitjana de vida s'allarga entre altres raons perquè les condicions del treball i de la pròpia existència són cada vegada més favorables (amb més higiene i seguretat, sanitat i condícia) i menys danyoses, menys destructores, amb més prevenció i unes condicions de menor penúria, així com amb més temps lliure per al descans i la recuperació. Però sovint s'està en el perill de caure a l'altre costat, en el desequilibri, buscant fer coses amb una intensitat desmesurada en funció d'objectius equivocats, i d'aquesta manera en l'estrès, la fatiga crònica i la pèrdua de l'equilibri vital i de la salut.

Per això, a títol indicatiu, unes quantes condicions necessàries per a una bona salut i equilibri serien:

- Conèixer els propis límits i les pròpies possibilitats.
- Tenir paciència i ésser ordenat.
- No fer res amb esperit competitiu. Viure relaxat.
- Ritme adequat. Respirar correctament.
- Alimentació adequada, natural: menjar amb moderació, sopar aviat, beure aigua, no beure alcohol.
- Exercici diari, aireig i sol, dues hores diàries mínim. No fumar.
- Anar a dormir i llevar-se aviat (horari solar). Dormir 8 hores diàries. Fer 1/2 hora de migdiada.
- 50% de treball intel·lectual i 50% de treball físic al dia.
- Treballar ordenadament i sistemàticament, mai fins a l'esgotament ni físic ni psíquic. Treballar no més de 8 hores; 5 dies a la setmana. No treballar més de 4 hores seguides mai.
- Descansar i trencar el ritme del treball a diari. Viure distès (sortir de casa i del despatx regularment).
- Rodejar-se de gent qualificada. Eliminar discussions i reunions inútils.
- Per tal d'economitzar temps i energia: fer cada cosa segons cal i no més. El que es pot fer per telèfon no cal escriure-ho. El que es pot fer per escrit no cal directament...

L'estrès i la fatiga crònica són provocats per causes que ocasionen la pèrdua de l'equilibri físic i psíquic de l'individu, per l'excés d'uns determinats factors i el dèficit d'altres; així, l'excés d'estudi o treball i el dèficit d'aire net, sol i exercici són condicions favorables per a veure-s'hi sotmès. L'estrès s'entén habitualment com excés, l'excés relatiu entre la capacitat i les obligacions. I d'aquí en deriven malalties "modernes", del temps d'avui, com la síndrome de fatiga crònica. Per eliminar la malaltia cal eliminar les causes, recuperant les condicions necessàries per a una bona salut, sense eliminar les causes és impossible eliminar el problema. I evidentment, un home malalt, que no se senti útil, difícilment serà feliç.

La vida és un joc

L'home viu en un món del què desconeix les lleis més elementals i alhora més essencials; per aquesta raó, allò que decideix en cada moment no té les conseqüències que ell espera, sinó un resultat diferent que depèn d'unes regles de joc que se li escapen. Només pocs observadors clarividents, savis, veuen el que passa i el que passarà segons s'actui.

D'altra banda, el món en si mateix no és dominable només a través de la raó, perquè la seva estructura més radical escapa de la comprensió racional. Les lleis d'acord amb les quals el món es governa —el món espiritual almenys— no són racionals al nivell al qual l'home d'avui és capaç de percebre. Per aquest motiu, el que passa en realitat és que un aposta constantment el seu futur, amb el que decideix, com si la vida fos un joc. I ho és, però només en l'estadi de la ignorància, que és el de tots els homes quan naixem i el de la majoria quan morim.

Per tot el qual, en el transcurs de la humanitat i de la nostra existència, en última instància, sota qualsevol estadi de coneixement i circumstància, el que cal saber o arribar a comprendre, com diu Simone de Beauvoir, és que: "cal arribar a sentir-se útil i per això, i també per combatre la tristesa, la malenconia i la desesperació, hem de donar-nos i dedicar-nos a altres persones i causes. Submergir-nos en tasques artístiques, intel·lectuals, polítiques o socials. Participar en esforços col·lectius evitant l'aïllament, i apreciar la vida d'altres persones a través de l'amistat, l'amor i la compassió. Si a més hi afegim l'activitat física, un esport apropiat i bon sentit de l'humor, es podrà oblidar les pastilles, i sentir així la joia de viure."

ÍNDIX

Pròleg	4
--------------	---

Nota:

Les cites de començament de cada capítol en que no s'indica l'autor són extretes del mateix text.

LA REALITAT	5
--------------------------	----------

I. L'UNIVERS CREAT

La realitat.....	8
Un món a l'abast del coneixement	9
El coneixement d'una cosa porta al coneixement de tota la resta.....	10
L'imperi de les lleis del món que ens envolta.....	11
El marc de l'existència humana.....	12
El món, la seva unitat i la seva complexitat.	
Unitat còsmica. Unitat funcional.....	13
La moció de l'univers.....	14
El concepte de civilització	15

II. L'ÉSSER HUMÀ

El nostre món i l'ésser humà en ell: creador o alienat	18
La identitat i la dignitat humanes.....	19
L'ésser humà: animal racional.....	20
L'ésser humà: individu social	21
Sobre la consciència: la consciència original i la consciència històrica	22
L'ésser humà: espai i temps "intermig". En construcció permanent	23
La creació i la llibertat	24
Sobre la llibertat de l'individu.....	25
Sobre la naturalesa humana: el món material, el món intel·lectual i el món espiritual	26
Els diferents nivells o estadis de la naturalesa humana i les seves lleis	27
El valor de la vida humana	29
L'esperit del bé i l'esperit del mal	30
L'obrar correctament	31

III. SOBRE LA CONDICIÓN ESPIRITUAL

L'univers creat: lliurat a l'atzar o amb un destí?.....	34
L'univers creat ens parla del seu creador.....	35
La llei suprema de la creació.....	36
La descoberta de la llei de Déu, la més gran aventura	38
L'home, lligat a tota la humanitat	39
El pecat original.....	40
Sobre les limitacions humanes: el bé i el mal.....	41

L'esperit de Déu i la seva consciència en l'home	43
Sobre la pròpia identitat: el ser i el no-res	44
La dignitat humana	45
La llibertat	46
L'home creador i redemptor a imatge i semblança de Déu	47
L'amor i el dolor: el dolor assumit per amor venç el mal d'aquest món...	48
Sobre els profetes i els miracles. Déu paga al comptat	50
Del creure i tenir fe. L'experiència de Déu i del seu regne	51
La cultura i el fet religiós	53
El cristianisme i els valors cristians	55
Sobre el deure legal i el deure moral o ètic	57
Allò que transcendeix l'humà	59
El cel i l'infern	61
Les esglésies i la transmissió del fet religiós	63

EL FACTOR HUMÀ 65

I. LA CONSTRUCCIÓ DE L'HOMME

Les lleis universals	68
La construcció humana	69
La creació evolutiva	70
El cicle de la vida	71
L'ésser humà i la seva consciència	72
La pròpia identitat	73
El coneixement i la llibertat: tot és des del coneixement	74
El marc necessari de la llibertat. La llibertat de l'individu condicionada al curs de la societat	75
La ignorància és el mal	76
La cultura, fet historicosocial	77
El marc cultural. Diferències entre cultura i costum	78
El fet antropològic	79

II. SOBRE LA MENT

L'ésser humà: consciència natural i consciència històrica	82
La història genètica	83
La construcció de la ment	84
La ment sana i el seu funcionament	85
El cervell: la computadora humana	87
L'herència i l'ambient condicionen la capacitat intel·lectual	89
La necessitat de comunicar-se i la necessitat de seguretat personal	90
La necessitat d'un centre-referència.....	91
Sobre les aptituds mentals i la personalitat	92
Sobre la consciència i sensibilitat	93
La divisió de la ment i de l'energia humanes. La capacitat vital de l'organisme humà és limitada	94
La ment superior i la ment inferior	95
Característiques psíquiques de la ment inferior	96
Psicopaties: la malaltia	97

Psicologia	99
La dialèctica vital	100
III. LA FORMACIÓ HUMANA	
Els valors humans	103
El desenvolupament integral de l'home:	
El nivell corporal, el nivell intel·lectual i el nivell espiritual.....	105
El coneixement de la realitat	107
La marginació	108
La visió global i els detallistes	109
L'acció. La unidireccionalitat de l'home lliure	110
El coneixement d'un mateix. Ser un mateix	112
L'opció de la vida: viure en present	113
La responsabilitat	114
El talent. I l'estímul creador	115
L'experiència	116
L'organització	117
L'estratègia	119
La forma d'abordar els problemes	120
El treball	121
L'educació.....	122
El sistema educatiu	123
La forma d'estudiar	124
Descans i temps lliure per cultivar el cos i l'esperit	125
Unes quantes regles fonamentals per al bon equilibri de l'ésser humà	126
La vida és un joc	127